XASÍLE
RUSESCU

moarte
fîntîni

NUVEL

C R

VASILE RUSESCU

MOARTEA FÎNTÎNII

navele

EDITURA CARTEA ROMANEASCA
1983

Coperta de CORNELIA STANCIU

MOARTEA F1NTÎNII

Cum treci de fierăria lui Marin Ţiganu, ăl de l-au scurtat sîrmele de telegraf pe cînd făcea speculă cu pîine pe tren, urcîndu-i preţul cu juma de leu în fiecare gară – deci cum treci de fierăria lui, pe dreapta, la curmeziş de drum, se lasă fîntîna lui Prună. Adică Tataricu, moşu-meu. Eu nu l-am apucat, dar bunică-mea, pe care moşu a furat-o cînd era flăcău dintr-un sat vecin, cu caii de contrabandă ai lui văru-său Bică Varsă-Corcoduşi, şi a trăit cu el 40 de ani bătuţi pe muche, zicea că altu-n sat ca el nu mai era. A ştiut asta de cum a săltat-o pe leagăn, în căruţă; n-a dat ţipăt cum era obiceiul la furatul fetelor, ba, s-a strîns mică sub mîna-i cu co- dirişte şi fundă roşie la cap şi-o căldură necunoscută a pătruns-o pînă-n tălpi.

Umbla, spune bătrîna, drept şi ţanţoş pe uliţă, cu capul dat pe spate, avea mustăţi groase şi întoarse, priviri scurte, cu jumătate de ochi. Plecase la război, de primul e vorba, în opinci de purcea şi cu răbojul la brîu şi se întorsese căprar. De aia pînă la moarte şi mult încoace cînd venea vorba de el oamenii îi ziceau, unii pipăindu-i încă numele cu teamă, Prună-Căpraru. Şi mai spune bătrîna că venise cu fala scrisului, de băga draci în primare că prea des i se amesteca prin

hîrţoagele sa- tuluî. „Ce mai, – isprăvea ea vorba cu o mîndrie aspră – om ca el nu se mai ezistră!”.

A murit în anul în care m-am născut eu.

„Făcuse aprindere la borjoci, maică” – şi bătrîna depăna monoton acelaşi fir la care ştiam şi mişcarea buzelor, a obrazului tăbăcit, ba şi momentele anume cînd o să-şi ducă barişul la ochi.

...în dimineaţa Bobotezii... A băut o juma de doniţă cu vin şi-a luat toporişca de pe privazul hornului, apoi, cu mîna pe clanţa de la tindă, a întors vorba bunicii : „La cegă, femeie!”. Ăsta îi era obiceiul de cînd o adusese pe bunica nevastă în casă. Să prindă cegă din Dunăre pentru ciorba cu zeamă de varză, cum era datina, chiar în dimineaţa de Bobotează ; damblaua lui.

„Cu şapte a venit în iarna aia ; şi-aveau maică nişte ciocuri de ziceai că sînt de gîscă leşească.”

„Ne-am dus, fă Tudoro leică, îşi amintea Oniţă, tovarăşul lui de cegă, în noaptea priveghiului la căpătîiul bunicului, ştii tu, la plopii de la Flămînda. Răposatu a spart copcă cu toporişca, i-a dat roată cam cît un trunchi de putină şi, Dumnezeu să-l ierte, că tare mai era om, s-a dat la fund. Glonţ s-a dus, că nici ucigă-l toaca, ptiu, iartă-mă Doamne, nu-l întrecea la d-alde astea ! Io, pe mal, cum îmi arunca una, pac în cap, aşa, mai mult s-o ameţesc!”.

„Ce mai, revine bunica, om ca el nu se mai ezistră, optuşpe ardei iuţi a mîncat în ziua aia la ciorbă de cegă, de i-am zis, parcă i-aş zice acu : mă omule, să-mi spui cînd ţi-o lua gura foc, ca să chem vecinii!”

Da' el, pomeneşte-l Doamne, m-a secerat cîş pe sub măturile alea de sprîncene, că l-ai văzut şi tu în fotugrafie, a zvîntat o bărdacă de vin şi numai ce-a ieşit cu flaneluţa în spinare – că atunci crez io că i s-a tras de s-a prăpădit săracu – amestecîndu-se cu flăcăii de la fîntînă, cum e pe la noi de Bobotează !”

Aşa era atunci... Flăcăi din alte părţi ale satului făceau şi pe dracu-n patru ca ăştia care trăgeau tot mai des cu ochii la acareturile de la fîntîna lui Prună sau pe la alte fîntîni, văzîndu-se cu un picior gineri în pămint, să nu-şi ude mîndrele în zi de Bobotează, ca după obicei. Parcă îi văd şi acum. Cete, cete, cum de sennoptau uliţele, lipiţi de garduri, cu căciulile trase pe ochi, se apropiau furiş de fîntîna. De era bine păzită, simţeau de departe asta şi făceau calea-ntoarsă, dar cînd şi cum reveneau. Şi-atunci să te ţii ! Legau ciutura sus şi strîns de capul cumpenei, care cu funii, care cu lanţuri, că nici dracu dacă i s-ar fi năzărit aşa, să vină în noaptea aia în sat la noi, nu i-ar fi dat cu una cu două de cap. Dar te pui cu flăcăii de la fîntîna moşului !

Se trezeau şi ei cu noaptea-n cap, îmi place mie să cred că după ce făcuseră şi ei daravela asta la alte fînlîni, şi cum-necum fetele noastre au primit mereu botezul fintînii, cu ciuturile, trei, patru, „aşa bă, le striga bunicul, că d-aia am săpat-o adîncă“, să le fie anul cu măritiş şi casa de piatră. Şi ele se sculau cum să răscăcăra de ziuă, c-aşa le zicea mama : „Leano, Mario, sculaţi-vă, fa, nu vedeţi că se răscăcărează de ziuă şi v-apucă ăia cu urdori la ochi?“, îşi puneau cîteva căptufe de cămăşi să nu le ia bîţul, că obiceiul era să fie scoase numa în cămaşă, fustă şi ceva în picioare, de-mi clănţăne şi-acum dinţii în gură cînd mă gîndesc.

Veneau flăcăii, ăia de, care se ţineau ceată şi prieteşug la mai toate zilele mari, şi alde soru-mea, mai că vreau, mai că nu vreau, dar le dodisem eu, hoţoai- cele, că d-ale dracului se izmeneau aşa, că mai toată dimineaţa cătau cu ochii la fereastră – se lăsau duse la fîntînă. Le turnau cîteva ciuture bune în cap de le făcea ciuciulete, şi uite-aşa, cu bulucul ăla după ele şi cu apa şiroaie, şiroaie, intrau în odaie, la căldură, unde părinţii îi omeneau cu ţuică fiartă şi cu brînză goală,

care cu ce putea, dar ţuica era lege. Ele se schimbau, chicotind nărăvite în camera alăturată, iar ăştia, după ce beau ce beau, îmbucătură luau aşa, de ochii mamei, plecau după alte zevzece, ca spre prînz, ţuicăriţi preţ d-un post bun, să se adune la fîntînă, depănînd vrute şi nevrute din cele de peste noapte. Cum ştiam şi eu că-i era toana, printre ei se amestecase şi tataricu Prună, abia aşteptînd să afle isprăvile celor de la fîntîna lui. P-ăia de făcuseră isprăvi, care mai de cajre, îi cinstea cu litruţa din buzunar, pe mormălăi, albie de porci îi făcea, cu gura zlobodă.

„În primăvară, îmi întoarce bunica gîndurile, şi crez c-a vorbit tot timpul, mi-e ruşine că n-am ascultat-o, şi mă grăbesc să-i şterg lacrima ce se prelinge tăcută pe obrazul tăbăcit – de Sînt Toader l-a buşit sîngele pe gură. Ieşise şi el la revărsatul zorilor din casă, fudul şi cu cîntecul pe gură că parcă îl auz şi-acu -«zori de ziuă se revarsă, du-mi-te, puiule, acasă, la copii şi la nevastă», ca oamenii, de, în ziua aia, să-ncure caii. Sus, dintr-o aruncătură pe Roaiba – că Suru, ălălalt, sărise toamna într-un par, ş-a isprăvit acolo, în mare canon, de ni se zvîntaseră ochii de plîns – şi s-a lăsat spre fîntînă, adă- pînd calul şi bălăcărind de mama focului p-ăia care făcuseră tarbaca, cum e la noi de Sînt Toader, că n-au strîns, le striga, toate potăile satului să le facă felu, că la vară, bă, o să umple satu şi-o să vă sară la boaşce. Frînt, mai mult tîrît de Roaiba, a intrat în curte.

Adunase de cu seară gunoiul, grămezi, grămezi, ca să iasă şi din curtea noastră fum, cum era rostul satului în ziua aia. Io mă uitam pe fereastră, că-l văzusem că nu-i a bună. Scăpără amnaru, puse foc şi crez că-l înecă fumu, c-a ţinut-o tot aşa într-o tuse hodorogită, de hîrîia curtea, maică. Atuncilea l-a buşit

întîiaş oară sîngele. S-a tras greu pe policioară şi, ştergîndu-şi întruna sîngele cu mîneca, se tot uita lung-lung, c-o tristeţe de vită lovită, la castanul ăla mare, că l-ai apucat şi tu. Ce căta, ce gînduri îl bătea ? Mai încoace m-am dumirit, aşa crez io : asculta ţiţiveiul, că dăduse primă- vara-n sat.“

Peste cîteva zile pleca singur la tîrg pe picioarele lui să se caute la doctorul Păunescu, îl lăsaseră puterile iar ţigara era acră la gust şi „fă muiere, tot zicea, e păcat, fa, de tutun, că douăzeci de păpuşi pusei la uscat ast-toamnă. Cum vrei să înţarc pe dracu?”...

Doctorul Păunescu, cu faimă peste zece sate că vede-n om ca-n palmă fără raze, i-ar fi zis „Neică Prună, mergi mătăluţă acasă şi lasă dracu pufăitul, de nu, dăţi scîndurile jos din pod!” S-a întors către seară acasă cătrănit, înjurînd de mama focului găinile de la care-i lăsase ouăle.

Scîndurile nu le-a dat jos din pod şi nici tutunul nu l-a lăsat. A murit spre primăvară, cu ţigara în colţul gurii încremenite. Bunica i-a ţinut luminarea şi, după ce aburul s-a dus la cer prin ferestrele odăii date larg în lături, i-a scos chiştocul de sub mustaţă ; l-a împăturit apoi cu evlavie într-o hîrtie galbenă pe care moşu-meu îşi lăsase chiar în ziua aceea semnătura: „Nicolae Prună – zis Căpraru”. Pentru noi, cei ce vom veni, drept semn că el a avut faima scrisului că „altă avere n-am ce le lăsa !”. Cred că şi astăzi, de nu l-o fi aruncat cumva cumnata-mea, chiştocul, împăturit în hîrtia galbenă, e tot acolo, în partea dreaptă, jos, a lăzii bunicii, drept semn pentru întinderea averilor noastre !

Şi tot de la bunicu ne-a mai rămas fîntîna, făcută pe vremea cînd era paznic de dig, pus cu semnătura lui Duca.

Pe vremea aia nu era la îndemîna oricui să sape o

fîntînă. Bunicul ştia asta şi cred eu de-aia a şi săpat-o ; cu meşteri de la deal, plătiţi cu bani buni, başca adăpost şi mîncare. Cînd a sfinţit-o popa, cu tot satul după el, au ridicat şi o cruce de lemn pe care dascălul a săpat cu ciochia numele bunicului, la care el ori alţii au adăugat şi numele de căprar. Şi tot atunci, din lemn dat la bardă, i-a-ncropit un înveliş.

Hăt, mai încoace, l-au pus pe foc nişte vărari coborîţi de la munte. Socotiseră ei vremea cînd să intre-n sat cu coviltirile şi cu strigarea de ne zăngănea la ferestre „vaarul, ia varul, neamule!“ – pe-un coş de var, unul de cotolani – dar socotelile se încurcaseră ; înainte de Florii, cînd tot săracul îşi da cu bidineaua pereţii şi-şi lipea prispa, i-a apucat o vîjgăială, mamă, mamă !, că în anul ăla Babele au tot ţinut-o pînă spre Paşte, de nu mai aveam babe în sat să le pomenim ’ Prinşi de vreme, şi cine mai era cu gîndul la varul lor, muntenii s-au tras lîngă fîntînă, că aici poposeau fără voie anume toţi străinii, fie zi, fie noapte. I-au milit oamenii cu ceva îmbucătură şi-acolo ogrinji de prin curte, dar pînă la urmă tot arseră învelişul crucii. De cruce nu s-au atins şi poate de-asta n-au băgat de seamă ai mei că lipsea adăpostul. Cînd văzură, ce să mai facă ? Vărarii plecaseră de mult cu căruţele crosnie de ştiu- leţi, iar casele, precum boii popii, ieşiseră la soare în albul-lor gras, cu miros de sărbători.

Fîntînă e şi azi acolo la curmeziş de drum; peste uliţă, casa noastră. Mi-aduc aminte că nopţile, cînd bătea vîntul, ciutura, acum cumpănă stearpă, izbea stîlpul casei, iar bunica zicea c-a venit moşu. Se scula, mai aprindea o luminare la candelă, s-o vadă el la faţă, apoi bătea cîteva mătănii şi se culca împăcată.

Fîntîna a fost seninul nostru în sat de neam din neamul lui Prună. Acum, satul are alte neamuri, poate şi de-aia fîntîna bunicului a murit cu zile. I se trage pesemne de cînd vară-mea Piţa, care a moştenit şi ea o parte din casă – odăile dinspre drum – a scos cu ciutura un stîrv sau poate că l-a aruncat chiar ea anume să nu-i mai scirţie satul în cap de dimineaţă şi pînă noaptea. Oricum. Astă vară cînd m-ani dus acasă, ăl mic al lui Calevrea, de-i mai zice lumea şi Africanu, nu ştiu de ce ! – mi-a aruncat aşa, într-o dungă : „Bă liceu cîrpit – auzi tu ? – adu doftori pentru fîntîna lui moş-to, că se prăpădeşte bă şi e păcat!“

ZÁPORUL

„La dig! Săriţi la dig!” Temătoare, ţipată a jale din goarna lui nea Mitu Şae din faţa circiumei lui Găulea pişă-ncet – niciodată nea Mitu n-a ajuns mai departe că se îmbăta şi cădea cocoloş în şanţ –, dusă apoi din gură în gură, tăvălug de interjecţii sumbre, vestea a căzut buimăcitoare peste satul înfrigurat de desprimăvărare.

„Dă zăporul!”...

Sătimea, o vreme, a rămas muiată pe loc, cu toate că zile şi nopţi de-a rîndul, în priveghiuri tulburi, înţepenise cu ochii pe stînjenii de veghe înfipţi în burta de dincolo a digului. Trăsniţi de-a-n picere, mângîiau în neştire ce se întîmplase să aibă la îndemînă cînd îi picnise vestea, încercînd parcă să le ferească de puhoiul bivoliu ce-i miroseau zvîcnirile dincolo de coama plopilor, înşiraţi ca o dantură strîmbă pe malul Du- V* • • nani.

Numai bătrînii aveau inima la loc; pe la porţi şi garduri, chemîndu-se din priviri după leat şi întîmplări dimpreună, folfăindu-şi gingiile sîngerii, o ţineau cu învîrtoşenie neferită :

— Al din '914 zăpor! îşi ţîţîia Oniţă mărunt dinţii măcinaţi.

— Taci, bă, cufurache, îl tăie Drăgan scurt; tu-l fă-

cuşi la mă-ta-n burtă, de unde ştii ?! Or, scoseşi numai aşa capu, şi de văzuşi ce văzuşi îl trăseşi înapoi, ai ?

— Să ia apa capra lui Stan Truşcă – ăsta era cel mai prăpădit om de pe uliţa noastră – dacă minţ, cîrmi Onită, prins cu mîţa-n sac...

Ai satului, dezmeticiţi, ciţi mai erau pe la crîşlele lor, s-au repezit spre dig ; care cu sape, cu tîrnăcoape, topoare şi furci, în alai bezmetic, de-au făcut-o pe baba Catrina a Abălarului, rămasă proastă după ai doi flăcăi care i se prăpădiseră, să strige c-a dat războiu. S-a ascuns apoi în casa de la Trei plopi, amestecîndu-se printre luminări, tămîie şi icoane furate. Fura baba de zvînta ! • icoane, cădelniţe şi alte lucruri sfinte, tot ce-i cădea sub ochi, da' toţi, pînă şi popa, îi treceau cu vedere damblaua. Că era proastă, săraca, şi mai înainte de asta fusese muiere în firea ei!

Cînd îi muri ăl mare, Stan, satul nu prea a băgat de seamă, unde era război şi oamenii mai mureau, de, cum le era norocu. Cu ăla mic, Paraschiv, ce mai jale a fost ’ îl muşcase un şobolan iarna în bordei, pe cînd era cu taică-său tras cu storiştea la adăpostul Bărăitarului, şi vara, cînd a dat zăduful, a turbat. Mai întîi, l-a apucat aşa, c-o tristeţe, după aia cu greaţă de soare şi apă, c-apoi să sară la om, pînă şi la ai lui. Cînd a început să hămăie – stăteam pe la garduri şi-l ascultam scuipîndu-ne în sîn –, taică-său l-a legat cu ştreanguri la patul din odaie şi n-a lăsat pe nimeni să se apropie, nici pe majuru de la tîrg, venit cu dezlegare scrisă ca să-l împuşte. I-a pus de la poartă mîna-n gît: „Cată-ţi, omule, de treabă, l-oi sfîrşi eu cu mîna mea, că de mine e făcut! *“ A* murit p-o seară, cu ochii sparţi, după ce-şi oticnise toate măruntaiele. Satul, tot în păr, l-a dus la cimitir, da' chipul nu i l-a văzut nimeni, că bătuseră scînduri peste el. Ş-a mai ridicat Abălaru un stîlp, lingă al lui Stan, ăstuia îi înmormîntaseră mima numele, oasele cine ştie pe unde putrezeau ! Atunci, nu ştiu de

unde, a adus şi doi puiandri de brad şi i-a înfipt lingă cele două cruci, că i se prăpădiseră săracu doi flăcăi ca brazii – aşa îl căina lumea – şi cum se făcu, dar amîndoi prinseră rădăcini, lucru neîntîmplat în satul ăsta de baltă. Atunci se ţicni şi-a Abălarului, Catrina.

Acum, după ce a trecut zăporul, au găsit-o vecinii cu muşiţă la gură, învelită cu icoane şi alte lucruri sfinte, cu capul pe scaunul de împărtăşanie, dispărut din biserică de Lăsata secului.

...Eu rămăsesem năuc în faţa porţii, să aştept moaşa de la Jarcaleţi, chemată dis-de-dimineaţă prin om călare, că fată mama.

„Du-te, bă, şi aţin-te la drum*[1] – mă repezise tai- cămeu şi cu privire puţină dar rea spre mama – „dracu, fă, numai el te puse sa te slobozeşti azi[11] – şi mai mult pentru el, cu năduf, „cum aranghelii mă-sii o să ne mai arănim ?” „Lasă, omule, gemu maică-mea ; lingură să-i faci, că de unde ia patru o să ia şi-al cincilea ! Aşa a vrut bunul Dumnezeu !”

Cu gindu strepezit la cel care a mai vrut încă o lingură la găvanul nostru de corcoduşi îndulcite cu sfeclă, am ţinut cu ochii drumul vreme bună, numărînd bătăile de la toaca satului. Moaşa n-a venit. Pesemne că apa ne rupsese, dăduse şi spre deal, la Jarcaleţi, am bănuit eu, cu cerul gurii uscat de foame şi aşteptare.

La noi, în acest fund de strachină ciobită dinspre deal, niciodată sătul de apă, satul se mutase pe dig. Spre seară am înţeles că scăpare nu mai e oamenii se întorceau storşi, cu feţele supte şi pămîntii. N-a trecut mult şi în urma lor, prăvălită peste dig ca un şarpe bez metic, nărăvaş, apa ne-a cuprins în solzii plumburii, ce urcau văzînd cu ochii spre prispele pustii ale satului.

Toaca amuţise şi ea, răguşită după o zi de zbatere. M-am întors în prag, buimac şi coclit, neştiut nici do

mine.

Pe mama o urcaseră în podul casei, dinspre odaie, căci deasupra tindei fumul făcuse crustă neagră şi puţea a acru înecăcios. Suiseră în pod mai toată averea noastră ; lada cu zestre, şase oi, berbecul Petruş, purta numele mamei, Patriţa, şi două capre. Măgăreaţa, cum s-o suie ? – au legat-o de stîlpul casei dinspre deal, unde pomostisem mai mult după ălălalt zăpor. De cum i-a dat apa la uger, a urlat cavernos de cîteva ori şi-a zvîcnit cu stîlp cu tot, luînd-o capie printre zarzării înecaţi. Am găsit-o peste cîteva zile amestecată cu ogrinjii lui nea Petre Pipotă, umflată ca o butie şi ciorile îi ciuguleau ficaţii.

Cînd apa a dat la prag, m-am căţărat şi eu în pod. Pe o velinţă, printre oi şi capre, mama ; şofranie, luminată de o candelă, gemea scurt, sub privirea albă şi mută a babei Ana, vecina noastră. Mă moşise şi pe mine. Asta-i dătea dreptul să mă scoată primăvara înainte de arătură după sparanghel că de nu, ferească sfîntu de gura ei ! I-aduceam cît găseam, că mi-era dragă – şi alta, de ziua moşilor îmi împărţea strachina cea mai frumoasă, ulcica a mai înflorată, cu ciucuri de cireşi în jurul gîtului şi-mi spăla picerile pe frunze de pelin, bine, bine, c-o lună mă ţinea...

Spre miezul nopţii, eram toţi cu spinările înţepenite de frig şi de aşteptare. Maia Prunoaica, bunică-mea, faţă bisericească a satului – chiar dacă mai dădea uneori în cărţi şi trăgea a deochi ori descîntec, dar o făcea fără fereală căci cu banii ne miluia pe noi şi tot pomană se chema – m-a îndemnat să spun „tatăl nostru”, pentru uşurarea mamei! „Zi-i maică ; tu eşti mieluşel, suflet curat, poate se milostiveşte Cel-de-sus, pupa-i-aş tălpile![u] Şi m-a rînduit cu mîinile la răsărit, acolo unde se afla Dumnezeu, am bănuit eu. îndemnat din priviri şi de ceilalţi, am început rugăciunea. în genunchi, printre oi şi capre, cu ochii ţintă la căpriorul casei, ce aducea a cruce. O ştiam ca pe apă, dar n-am

sfîrşit-o. Vinovat a fost ăsta, frate-meu mijlociu, că atunci cînd zisei cu pîinea noastră cea de toate zilele, numai ce-a sărit din somn, strigînd ca apucatu : „Unde e nene pîinea ?“

într-un răstimp, baba Ana a zis c-a dat semn; un ţipăt, de ied mi s-a părut, şi fotele s-au vînturat peste mama: „Foarfecul, aduceţi foarfecul, moare copilu cu buricu netăiat !u Taică-meu, năuc, s-a repezit spre căpriorul casei, a smuls cosorul de tăiat papura şi tot el, dintr-o zvîcnitură, a retezat acolo unde baba Ana pusese deştul...

Dimineaţa ne-a găsit frînţi, cu feţele spoite de fumul tuciului în care arsesem gaz amestecat cu untură şi cu glasurile piuite, rămase pe jumătate în noaptea de pomină. Am scos o ţiglă din acoperiş şi încă una, apoi mi-am făcut vînt afară, pe coama casei 1

Satul se legăna sub pomii în floare pe spinarea zăporului. îi pierise mugetul de taur îmbelciugat; învins de neputinţă, clipocea tulbure pe sub ferestre. Dinspre răsărit, de-acolo, spre colţul unde ridicasem noaptea rugă, soarele ieşea blînd din apă, brăzdînd-o cu săgeţi sîngerii. Vecinii noştri, care în bărci, pe buşteni sau ălbii mari de rufe, agăţîndu-se de vîrfurile pomilor, dădeau ocol acareturilor să le afle stricăciunile. Călare pe un butoi, Ruse Şomîrlie de peste drum împingea vîrtos cu o lopată de la cuptor, făcîndu-ne semne desluşite adică, ce e bă cu voi, mai trăiţi ? Ne strigau, care de

pe case, pătule şi coşare alde Buzăilă, Marin Urdă zis Fermoar, tuşa Veta Goarna de la fîntîna moşului...

Taică-meu, cit era de lung, s-a deşirat pe casă căutînd cu ochii miopi bătătura. La un semn, tot prin deschizătura de mine făcută, Prunoaica i-a dat cu băgare de seama legăturica, strînsă cu brăcinarul roşu de la izmenele fratelui Ilie. Şi cu un gest ocrotitor, dar cu privire pătimaşă l-a ridicat peste ape, tunînd cu voce de apostol : „Băiat, bă ! mama voastră !”

Un firicel de vînt se joacă haihui cu cocoşul din tablă de pe casă. A venit primăvara... Apa s-a retras dincolo de coama ştirbă a digului. Satul e palangă. În ograda noastră miroase a flori de măr şi-a peşte împuţit. Jos, lingă privata tuşii Goarna, de unde luasem pămîntul de pomosteală, rămăsese o groapă cam de mărimea unui ghioci cu cai înhămaţi. Colcăia în ea acum crăpăraie de tot soiul amestecată cu viermi graşi. Trei zile i-au trebuit lui tata s-o astupe şi să gonească roiul de muşte verzi ce se amestecau cu albinele prin zarzări.

Printre gard, baba Oniţoaica, vecina din spate care nu dormea niciodată, că prea le ştia la toţi mişcările, mai ales alea ferite, şi fii-sa, Gherghiniţa – îi murise bărbatul de bubă neagră şi nu se mai măritase – mă tot iscodeau că de, rupţi de apă, nu-şi mai băgaseră capetele printre uluci, aflîndu-ne şi îmbucătura. „Ce-a fătat, bă, mă-ta, băiat, fată?[41]. „Băiat[44], zisei. „Şi cum e bă, cum e?” a sărit aialaltă. „Păi cum să fie, fa, le-am zis eu. Cam săin. Adică nici oacheş, nici bălan. Şi-am repetat ca pentru mine, rîzînd prosteşte : Săin fa, ca o oaie ![44].

Şi Săinu i-a rămas numele lui frate-meu, botezat Ion, ca toţi creştinii. Pînă încoace, cînd a ieşit]a Gropana

cu ăi de-o seamă cu el şi ce s-au mai minunat ăştia de buricul lui tăiat în noaptea de pomină cu cosorul de taică-meu. Un ciot drept în mijlocul burţii gogonate, care l-a fericit o vreme cu a mai poreclă pe care o ştiam eu, în sat la noi : Ion, Ion Cosor, zis şi Buric...

. Eu l-am ştiut întîiaş oară dintr-o închipuire, cînd am aflat ce şi cum, iar hăt-încoace, de l-am văzut, mă uitam la el ca la sfîntul Gheorghe, ăl de se bătea cu balaurul în icoana maii Prunoaica. „Ce mai tura-vura, leagă taică-meu o vorbă mai veche, de pe vremea cînd îl avea la oi, cioban ca ăsta nu să mai ezistră, şi nici altu n-o să mai aflu cît oi face io umbră pă pămînt! Or are pă dracu-n el, or, bag dă seamă, a păzit oile sfîntului Ignat sus în rai, înainte d-a-l slobozi mă-sa”...

...Cam pe-atunci, Cioranu zvîcnea în scurt şi nepre-văzut din Dunăre, între Flămînda şi Folanu, păduri cîteş- două, asta din urmă roasă cu anii de înecuri şi secure.

După ce-şi strecura cu greu şalele ameţite de vîrte-juri pe sub un pod din plop mîncat de cari şi ape, o lua titirez spre cîmpie, şi uite tot aşa o ţinea o alergătură bună de cal, cu mustăţi de sălcii şi ciulini pribegi în botul alb de ştiucă nesătulă, ca la locul de-i zicea Peştele-gras s-o cîrmească puţin la dreapta, domolin-du-şi brusc adîncurile.

Mi-aduc bine aminte că aici, la Peştele-gras, avea cam pe-atunci grădină unul de-i spunea Oiţă Stîrc, Gheoaldă de altfel pe numele lui bun. Cînd se frîngea

de şale şi căta jos printre rîndurile cu gogonele şi ardei graşi părea de departe un stîrc cu ciocul după albitură.

E, cam de-aici, din dreptul lui Oiţă Stîrc, Cioranu o lua moale, parcă cu teamă, spre Bărăitaru, o poală de pădure bătrînă pe care puţini o ştiau pe dinăuntru, aşa era de amestecată şi năclăită de rugi, apoi, hăis în loc, spre stînga, pierzîndu-se ca o închipuire în Greaca. Aici, mamăăă, raiul pe pămînt, nu alta! Baltă mare, colcăită de jepşi şi smîrcuri ciulinite, că o zi întreagă nu-i călcâi marginile. Bogăţie, căcălău; crăpăraie cu carele, iar toamna, aripate multe şi grase, lişiţe piep-toase, gîşte şi raţe, cîrduri, cîrduri... Aşa întoarsă, între Cioranu şi baltă, se făcea o limbă de pămînt, în lat dacă avea cîteva sute de paşi bine întinşi şi lungă pînă unde începea arătura, cale de-o postaţă zdravănă. Alta la mînă, iarbă multă, grasă şi plăvaie că n-apucai bine să baţi coasa la cap de rînd că şi se punea la loc.

Acu' !... Balta a fost desecată şi plugărită adînc, cu încrîncenare, limba de pămînt întoarsă, iar Cioranu a ajuns canal de irigaţii, mormînt de beton clipocitului de-altădată. Ce mai, cît vezi cu ochii – şi vezi acum pînă spre sat – numai şi numai un pămînt, că nici ai mei care s-au născut cu locurile astea în ochi nu s-ar mai descurca după semnele rămase totuşi ca o geogra-fie mută în sufletele lor.

Aici, pe limba asta de pămînt, cu nu prea multă vreme în urmă, era stăpîn Lie Puienaru. Cu de la el putere 1 De cînd stăpînea locul ? Cei mai mulţi din sat zic că de-atunci, din anul cînd s-a rupt cu cîrdul de taică-meu şi tot singur e, zice Onuş al Ţolchii, că aici ciobănea în noaptea aia.

Intîmplarea, care cu anii încoace pentru odraslele multora dintre ai mei a ajuns poveste, mi-a spus-o tot Onuş, cu gura lui. El cică n-a fost de faţă „că plecasem după mulsul de seară în sat, să dau veste clăţăierilor

pentru rînd la brînză. Ş-uite, cum îţi spui – ne pripim la cîteva cioate ce fîsîie sub polog, feriţi de-o ploaie miţoasă, era după Sfînta Maria, cam pe cînd dă bruma întîiaş oară de să simte la limbă laptele de capră în hîrdaie – în sat dătuse buzna războiul. Uite-aşa, într-o bună zi s-au pomenit cu el, făr' să le ceară consimţămîn- tu' – primiţi bă, sau nu primiţi războiu cum am fi zis noi de Crăciun, la bobîrnaci, „leică Stano, primiţi fa colindătorii, numa' şase!*[1].

„Unu dracu ştie cine, că la rău ai iacăcui mulţi ies din ei, l-a vorbit că e cu oi multe şi putini ochi cu brînză strînse pentru tîrg. Hm, avea el oi, nimic de zis, da' cum sa-ţi explic io ţie, stăpîn era pe ele numa pă răboj, unde le-avea socoteală. Că oile, mă frati-mio, era ale oamenilor, din Jarcaleţi, Prundu şi Oinacu, vro trei sute la număr, başca vreo treizeci ale lui. Ale lui ca ale lui, da' ce ne-am fi făcut, că de eram şi io parte, cu oamenii ? Pă unde am fi scos noi cămaşa ? Las la o parte că de muncuşoara noastră s-ar fi ales prafu şi tămînia. Ia, socoteşte şi tu, c-a cheltuit bietu tac-to cu tine o traistă de bani prin şcoli, trei sute de capete, nu glumă ! Un pol de oaie şi patru la dubla cu porumb, că venea Sfînt Ignat şi ştii şi tu, înţelegere curată: bagi vitele în curtea omului, bagi şi mîna în chimir nu, Dracu şi pulberea ! Şi cum îţi spui, s-a pomenit aşa, tam-nisam, cu ăia peste el. Da’ te pui cu Lie ! Hăt, de departe i-a mirosit; porcii au grohotit, îmbulucindu-se spre baltă, Haipan a dat glas de hoţ, păsărimea s-a vîn- turat speriată şi colbu, că era tot an cu secetă, vălătuci încoace. Nu-i a bună, frati-mio, ş-o fi zis el. A strîns oile roată, n-a mai ţinut care e stearpă şi care e siriţă, le-a luat acioile şi după ce a stins ceaunu în sto- rişte s-a băgat adînc în baltă cu cîinii după el. O noapte întreagă a stat acolo ! Cum dracu o fi rezistat, mă tot

întreb ş-acu, ciupit de ţînţari şi fript de lipitori, că de, om era şi el! Soldaţii au scotocit peste tot, au mîncat ce-au găsit, au aşteptat cît au aşteptat, iar cînd pipotele era gata să crape în ei de pîrtag, au pus pîrjol ş-au plecat spre sat, bălăcărind pe limba lor.

Cînd li s-o fi dus şi zvonul, a ieşit şi Lie din baltă, căutindu-şi ce-o mai fi în plavia de jar. în ailaltă zi vestea a venit în sat. Unii a primit-o cu coraj, alţii ca o altă nebunie a lui Lie, da' sigur e că zilele alea cînd cu războiu la noi mulţi le zice, păi atunci, bă, cînd cu Lie Poienaru, de să-ntreabă ăştia mai cu caş la gură ce şi cum..."

Cind i-am dat eu urma eram puiandru pe-atunci şi tot taică-meu zicea că Lie, pe care l-a fătat maică-sa să n-aibă pereche, ar fi fost plămădit în burta ăştia, Tudora de, numai din zeamă de ştevie şi ştir acrite cu corcoduşi, cu ceapă şi usturoi păscute pe brazdă pînă se încreţeau la gust morcovii albi din putină, că după aia „îşi schimba meneu", rîde tata, plescăind a poftă. Că atunci cînd l-a botezat popa i-ar fi zis : „Fă$_r$ Tudoro, taică, ce-i dătuşi fa, de e aşa greu?!" „Iarbă şi pămînt, părinte – ar fi răspuns asta – c-avem curtea plină !" Cînd i-au dat dinţii rodea cleiul adunat broboane pe scoarţa prunilor, dinţi zdraveni cu care, asta l-am văzut chiar eu mult mai încoace, rupea dintr-o zvîcnitură capacul de la sticlă, dînd-o peste cap, cu ochii pe cer, amestecînd licoarea cu sîngele ce-i mustea în buza spartă.

„Să pricepea la oi ca la oameni, ia taică-meu vorba de-atunci, acum cînd Lie nu mai e decît o amintire. Le ştia din faţă, după urechi şi coarne. Şi din spate le ştia, după coadă, or dracu ştie ce semne mai avea că nici-odată n-a dat greş. P-aia atinsă de iarbă rea dintr-o mie o vedea. Şi-odată o sălta c-o mină, cu ailaltă îi ţinea capu strîns, îi lua urechea în dinţi, uite-aşa – o sîngera

adînc şi-i sugea sîngele rău, scuipîndu-l într-o parte cu gura pungă. Cînd o lăsa, pleca taică oaia senină şi pe picerile ei, d-ai fi zis dacă nu ştiai cum devine daravela că să făcuse aşa, d-a dracului. Dacă purta cuţit ? Purta, cum să nu, unu cu plăsele albe, i-l tocmisem eu odată la nişte rudari pe un miel din cîrd, pe alese, da' nu l-a scos niciodată, nici la om şi nici la vite". „Nici atunci, cu lupu' ?" „Nu, nici atuncilea... în iarna aia, ştii de la mă-ta că io n-am dat p-acasă, trecuseră mulţi pe Dunăre, haite, haite, că-n vremea aia apa îngheţa bocnă, nu ca acu, ş-o iarnă întreagă şi vara ailaltă ne-am tot contrat cu ei, care pa care. Cînd mă întrebi tu, lupu a dat către amurgeală. Lie a sărit scurt, odată cu cîinele. „Pă el, taică Dudulane, aşa i-a zis ; nu răstit, asmuţit pa viaţă şi pă moarte, ci aşa, cum să-ţi spui io, parcă l-ar fi mîngîiat. Luase cu el, că-l ţinea mereu p-aproape, ciomagul ăl din frasin cu bucea de fier la căpăţînă dă i-l lăsasem io în al doilea an dă ciobănie, şi s-a tot repezit. Cîinele, înainte. Drept în ceafă i-a căzut şi s-a dus aşa cu el cale d-o aruncătură de bulgăre. L-am găsit cu beregata mursecată şi cu gura ţeapănă-ntr-un smoc de păr lupesc, că l-am dus acasă bunică-tii Prunoaica, să vă apere dă frici şi deochi. Cîinele ? L-a săltat în braţe, ditamai talanu, şi l-a adus la tîrlă. Cu oile eram atunci la Coţofana, izact acolo dacă mai ţii minte, unde beai tu cu frac-to apă cu viermi, că se-mpuţiseră şi apele de secetă. Mai bine d-o lună l-a tot oblojit şi doftoricit. îl învăţasem să facă şi ijecţii, că pe vremurile alea picnea des vărsatu-n oi. îi scotea viermii cu mîna, unu cîte unu, şi-l unsorea cu craolină, ş-apoi băga în el ser dă patru deşte, că asta era măsura. Dimineaţa şi seara, că-l lua clăţăierii la vale, „bă Lie, vezi bă că-ţi

plînge copilu”, îşi rupea găvanu cu lapte de la gură şi-l ducea lingă gratia din spatele storiştii, unde-i făcuse umbrar să nu-l vază soarele că-ntărîta viermuiala dă-i mînca săracu beregata. Clinele lăpăia, lăpăia, iar el tot îi vorbea încet şi blînd ca-ntr-o rugăciune... Ce-i spunea ? Naiba-l ştie, da' l-a pus pă picere. Cînd s-a rupt dă mine cu cîrdu, l-a urmat şi ei. Cîteştrei. Şi Dudulan şi Boroncea şi Haipan. D-ăsta mi-a părut cel mai rău, că-mi păzea mămăliga pă masă şi-l învăţasem cu trudă mare să ferească oile de la porumbişti; roată, roată le dădea ziulica şi nu intram în belea cu oamenii. Da' cum să mă contrez ? Cîinii îl aleseseră pă el, că, ţine minte, bă băiete, a mai bună şi dreaptă alegere dobitoacele o face”...

Cum şi de ce s-a rupt de el, după opt veri ciobănite împreună, se ferea mereu să-mi spună, ocolindu-mi privirea cătătoare. Pînă la urmă, tot Onuş mi-a povestit – şi doar fusesem şi eu de faţă, dar nu ştiam şi nici nu mi-am închipuit vreodată că aia ar fi fost pricina, ba, cred acum, nici mintea mea n-ar fi priceput cine ştie ce. „Nu ştiu dacă mai ţii tu bine minte – îmi caută în memorie Onuş, pipăind cu degetele boante şi bătucite cartonul fin al pachetului de Snagov pe care nu uitam niciodată să i-l aduc – lu nea Lie îi căzuse cu tronc una dă-i zicea Lisandra. Pripăşită la noi cînd cu foametea aia mare. Mai ţii minte ? Atunci, bă, uliţele era pline ca de Florii cu velinţe şi macate dinspre deal şi mai departe. Rînduite pe garduri, una lingă alta, ca la mare fudulie ! Dai strachina cu mălai, luai velinţa, p-un codru de mămăligă, coasă or topor, fără tocmeală. Da' n-o făcea mulţi, că nici n-avea şi dacă s-ar fi bucurat la necaz, ţ-o spui io că li s-ar fi spînzurat văpselele alea-n ochi”.

Mi-aduc aminte şi velinţele şi macatele spînzurate pe garduri şi pe Lisandra, micşorea, micşorea, dar care

mai tîrziu îmbobocise ca o micsandră în curtea cît o moşie a lui Calevrea ! Era Lisandra înaltă şi subţire, asta ceva mai încoace, ca o trestie şi două cozi cît mina de groase şi lungi, lungi, de-i băteau călcîile.

Aşa e, venise în sat cînd cu foametea ; cu şapte căruţe de copii ne-am pomenit atunci de la tîrg, unde-i lăsase trenul. Seara a sunat goarna şi oamenii s-au lăsat către primărie, după fire. Nea Zarzavete, om al primăriei, sus, pe un scaun, făcea strigarea, ca vinerea la obor: „Cîte guri ai Ciumberică ?”... „Patru, venea din gloată răspunsul[41]... „Mai ţine una”, hotăra pe loc nea Zarzavete. „Da tu, bă Bichire ?”... „Trei, că pă Turică îl luă Dumnezeu, ast'primăvară”, ţipa ăsta făcîndu-şi loc în faţă, pentru a pune semnătura pe hîrtie, care cu deştu, care cu ce carte apucase. Şi Zarzavete, după rînd, ca la moară, tot împărţea copii, care de care mai jigăriţi şi pierduţi, ca nişte prigorii pribege, pîrjolite de arşiţa malului.

Nouă, adică mamei, că tata era pe cîmp şi ea-l înlocuia mereu în treburile cu primăria, ni l-a dat nea Zarzavete pe Gheorghiţă, „găină pestriţă[41], cum aveam să-l sîcîi mai tîrziu şi ţin minte şi satul de unde era, Botoroaga. Cum l-a dus mama acasă, l-a spălat în albia mare de rufe cu leşie, iar în cap l-a frecat bine, bine cu gaz, „ca să nu se puiască orătăniile – a zis ea – că ni-l duce pă Gheorghiţă cu frînghia la baltă ![u] După aia i-a dat o cămaşă de-a tatii şi izmenele mele alea vechi, pe care n-apucase să le facă otrepe pentru lături. Ce-a găsit, că şi noi eram tot într-un rînd de ţoale. D-ale gurii, tot ca şi nouă, îi drămuia mama de trei ori în zi mămăligă cu brînză, iar Gheorghiţă le mînca pe rînd, mai întîi mămăliga, dumicat cu dumicat, ş-apoi brîn- za, că nici astăzi nu ştiu de ce. Ziulica toată se pierdea în curte, jos, la murii ăia mari, şi tot căuta cioburi, pe care le făcea grămăjoare, grămăjoare. Tot de la el, eu şi frate-meu Ion, am învăţat să ne jucăm cu

pietre ; ăsta e berbec, astea oi şi măgari, sau să bubuim, bum ! bum ! din clisă unsă cu scuipat la picioarele codanelor. 11 culca mama pe prispă şi toată noaptea se batea cu ţînţarii, uşuindu-i ca pe orătănii, uşi, uşi !

Cinci ani a stat la noi, iar cînd a plecat la Botoroaga, cu haine de dimie, bătută la deal şi cu căciulă bufură, sărutîndu-i mamei dreapta, ca pe la ei, l-am plîns ca pe un frate.

Ne-am pomenit cu el în curte peste vreo cîţiva ani, trei să fi fost; *se* făcuse ceferist, îşi dăduse dru- mu la vorbă – că tata zicea că şi-a tăiat aţa de sub limbă – şi spunea că s-a amestecat în politică.

„Ce-ţi trebuia, bă, i-a zis taică-meu. Veneai colea cu mine, şi-nvîrteam un cîrd pă cinste 1“

Nu l-a ascultat şi rău a făcut; muri mai încoace de inimă, cum mor mulţi din ăştia. Nu ne-am dus după el că am aflat mai tîrziu, dar tata puse pe aia bătrînă să-i facă un abur de pomană şi tot atunci îl trecu pe sărmanu Gheorghiţă în pomelnicul familiei.

„$i cum zic, îşi toarce mai departe vorba domoală Onuş, pă Lisandra şi încă trei i-a dat la Calevrea, ştii şi tu, om cu stare în sat, că pă toţi de i-ar fi dat n-ar fi rămas cu masa goală. Âialalţi trei au plecat la o vreme dă unde veniseră, da' nu cumva veniseră, acu vîr- toşi ca flăcăii noştri, cu burţile pline, încinse în chimire şi cu ceva gologani, başca înţoliţi ca míresele. Nici 1 vorbă, fuseseră băieţi buni şi se dăduseră cu treaba, că habar n-a avut Calevrea anii ăia.

Lisandra a rămas. Ori nu mai avea pe nimerica în satul ei murit de foamete, or ăsta, Calevrea, de, om cu bani şi legături pe la tîrg, o oprinse-n vatra lui cu afte- n regulă. Par izemplu o mai fi vrut o fată lîngă ăi trei flăcăi ai lui. Să nu-mi uit vorba, cu ăla mare, Culae, mă întîlnii zilele trecute la tîrg; ştii doar că ş-a lăsat prima muiere, pe Rada lu Putinică, după ce-a rupt-o cu tac-so ş-a plecat la oraş ? E cu cravată acuş, ş-are altă

muiere, din oraş, tocmai zicea că să mută la bloc. Cum zisei, Lisandra a rămas. Peste drum de ei, oi mai şti şi tu uliţa, casa lu Lie, cu două odăi p-o tindă, c-ai apucat-o. Aşa s-o fi văzutără ei dă mici ş-o fi crescutără la gîndu ăla, cînd o fi mari să se ia adică. Pe Lie l-a dat mă-sa Tudora dă mic după oi, că n-avea săraca altă potrivealâ ; întîiaş dată la Ceparu, da' om hapsîn, calic la inimă, că n-a făcut purici, apoi la tac-to, care l-a luat cum te-ar fi luat şi pe tine ; n-a ţinut seama că e străin şi d-aia se lipise Lie aşa dă el. S-o fi văzutără ei în răstimp, nu zic ba, că Lisandra creştea frumoasă, ochioasă, vrenică şi curată la suflet ca mieluşeaua. Nici Lie, nimic de zis, plop de flăcău, păr zmoală şi ochi, mamă, mamă 1 Cînd i-a căzut cu zdronc lu Lie era aşa cum ai apucat-o şi tu, zvîrlugă, dă-l băgase p-ăsta în pandalii. Da nici Lisandra nu cîrmea • era fată pripăşită în casa Calevrii şi ştia, vezi bine, pînă unde să salte ochii, adică se măsura cu flăcăii de teapa ei, ca d-alde mine la o adică. Da' uite că altu i-a fost norocu. Şi cum îţi spui, p-atunci era obiceiu la tîrlă ca în fiecare sîmbătă, noi, ăştia, flăcăii, ba chiar şi mînjii să plecăm în sat, la horă de duminică. La oi rămînea tac-to şi mai aducea un moş, moş Zdrîng, căruia îi plătea p-o zi c-o noapte o sidilă cu brînză, adică un lapte. în sîmbăta aia, cînd să făcuse semnu, dă venea umbra mică în dreptu pătuiagului, Lie, după ce s-a scăldat în Cioranu, a zis „Nea Niculae, io plec!“, Da' tac-to a zis nu! Ş-a mai zis că aialaltă, adică sîmbăta ce-o să vină, că acu are el nişte darave- luri la tîrg şi n-are bază pă alţii“.

Aşa e, tata trebuia să meargă la tîrg că pe mama o lovise pelagra după foamete. Toţi mîncaserăm mălai stricat, dar numai pe ea o picnise şi-acum era la spital. Tata, nu încape vorbă, trebuia să meargă, mai ales pentru doctor, că-i pregătise decuseară un ştiucan şi-o paporniţă plină cu brînză proaspătă. Iar cu Lie, că mi-

aduc bine aminte vorba întoarsă atunci de tai- că-meu, „Cum să las mă Lie taică avutul oamenilor pă baza la doi copii şi căzătura asta de bătrîn, zi şi tu !” Dar Lie, nu şi nu, iar cînd n-a mai avut vorbă, s-a repezit la masă, nu mîncasem încă de prînz, a luat-o ca pe-o cioată şi după ce-a învîrtit-o de cîteva ori pe deasupra capului, a aruncat-o cît colo ! Apoi, cu ochii bulbucaţi, că-i ieşise din găvane, Onuş zice c-ar fi cătat după bîtă, dar n-a fost decît o părere, că eram şi . eu de faţă, a prins cămaşa de sus de la guler, tivită cu arnici pînă la burtă, şi praf a făcut-o, praf, praf, c-am zis cu toţii ăia de faţă sau cei din sat care au aflat mai tîrziu de mînia lui Lie că ar fi dat strechea în el tocmai în ziua aia.

Dar de plecat n-a plecat; s-a liniştit fără vorba cuiva, a luat băţul şi s-a lăsat după cîrd. „Sîmbăta aia n-a plecat, e drept, dar a doua zi cînd a venit tac-to a luat-o din loc fără veste, că ne lăsase la muls doar într-o mînă, îşi aminteşte Onuş. Lisandra îi făcuse însă felu, se măritase duminică cu ăl mijlociu al Calevrii, de-i mai zicea şi Fărmatu, doar îl ştii şi tu, că mergea frînt dă şale, cu curu pă vine, gata, gata să scape oul. D-asta ţinuse Lie să fie de faţă, să vază cu ochii lui ce şi cum e cu Lisandra. Noi, ăştialalţi, şi pînă la urmă cam tot satu, am fost cu ea. De I Intre ochii lui Lie şi şalele frînte ale lui Fărmatu alesese biata fată acareturile lui Calevrea, unde venise piţigae ş-acum înflorise ca o muşcată”...

Bun plecat a fost Lie. în toamna aia s-a prăpădit şi mă-sa, poate tot de pîrjolul ce dăduse peste fie-său. A înmormîntat-o cu dichis, i-a făcut pomană ca toţi creştinii, iar ăleia căreia i-a împărţit ţoalele rămase de la mă-sa, tuşa Ştevia, Linca adică, i-a pus în mînă şi ivorul casei, cu vorbă celor de faţă că el, Lie, pînă aici ! Ii mai rămăsese un pogon de pămînt, l-a muncit o vreme

Stan Jdrelea, apoi a venit colectivul şi satul s-a răscolit întrebător în el, mînat la alte rosturi.

Lie, e sigur, de-atunci a venit la Puieneanca. Şi tot sigur e că locul îl ştia mai demult, dar îl ţinuse, se vede, ascuns la mare taină. De-atunci nu l-a mai părăsit niciodată, Puieneanca, numele de mai apoi al locului, însemnînd pentru cei din sat la Puienaru şi invers.

La o adică, de ce l-ar fi părăsit ? De sat nu-l mai lega nimic, plug ori coasă, femeie şi copil. Atunci ? Aici, lumea lui *, iarbă berechet, pînă dincolo de opinci, peşte, punea dimineaţa coşu orb şi-l scotea la prînz ochi cu roşioară şi regină, numa bun de aruncat în ceaunul ce picotea mereu sub crăcane – vreascuri, Bărăitaru era doar la o aruncătură de băţ. Mai tu ouă de zburătoare, pe care le jintiţăia la ceaun, mai tu o copită cu fîn ori trestie, în fine. Treaba cea mai cu rost în capul Puienarului era că oile se ciobăneau singure, că de-al dracului, mîrîiseră unii în sat, îşi ridicase surla chiar unde limba de pămînt se tăia cu arătura. Pînă aici, la arătură, era stăpîn, el descoperise locul şi pînă la urmă se înfrăţise cu el, venindu-i adi- călea frate-de-pămînt, tot aşa cum ai zice la noi fra- te-de-cruce, frate-de-mînă ori d-alde alte frăţii care se legau atunci în lumea alor mei.

Dincolo de arătură era o altă lume, pe care Puienaru se împotrivea s-o cerceteze şi mai ales s-o înţeleagă. El era cu Puieneanca, altceva nu încăpea în capul şi în rostul lui. Pornea oile dimineaţa din storişte şi seara astea se întorceau cu ugerile pline. Unde să le piarză ? În dreapta, Cioranu ; la cap şi la stingă, pînă la prispa bordeiului de iarnă, Greaca. Şi-apoi cîinii, cîini zdraveni, ciobăneşti care-i păzeau nu numai oile, mînîndu-le încolo şi încoace de pe margini, ci şi îmbucătura. O zi întreagă de-ar fi lăsat masa singură în mijlocul storiştii,

i-ar fi dat roată şi nici musca nu s-ar fi apropiat, darmite picior străin !

...Ierni bune s-au vinturat peste Lie. Dacă mai venea prin sat ? N-am idee, că nu l-a văzut careva anume şi nici bănuială n-am. Se împămîntenise acolo, ca un copac rupt de pădurea lui, mînat bezmetic încolo şi încoace de cîrdul subţiat; să mai fi avut, cînd i-am luat eu ultima oară urma, vreo zece, cinşpe oi şi un ţap uriaş, care ţinea fruntea, mereu cu bundra Puienarului între coarnele vîrtoase.

Cu ţapul ăsta a mai fost o poveste. Văzînd Lie că i se apropie sorocul, prin cine nu ştiu, a dat vorbă în sat că dacă el, mai ştii, îl lasă lui frate-meu. Şi bîta cu cuţitul dacă-i fac trebuinţă. Astea n-au mai ajuns la frate-meu, dar ţapul l-a avut în fruntea cîrdului pînă mai încoace, şi l-ar mai fi avut dacă s-ar fi prăpădit de moarte bună. Acu vreo două toamne l-a rătăcit, pesemne, şi cît l-a căutat nu i-a mai dat de urmă. Primăvara, de-a înţepat colţul ierbii, a plecat după obicei să caute locuri bune de tocmit. Şi să vezi, a găsit ţapul ! Vorba vine, nu mai rămăsese din el decît coarnele alea uriaşe care ţineau şi-acum la păstranie bundra lui frate-meu...

Ce mai, secase cheagul Puienarului ; pînă şi cîinii erau alţii, mai mult cotăi, cu jîjău la gît ca să nu pişte pe ăia care luaseră baltă în stăpînire nouă, schimbîn-

du-i înfăţişarea şi buruiana. Era o vecinătate mută, ferită şi mută ca între două tărîmuri cu legi şi rosturi neîmpăcate.

Pînă într-o primăvară cînd un tractor a cîrmit spre Puieneanca, păcănind surd în adîncul Bărăitarului. Lie a rămas o vreme năuc, pierdut între cer şi pămînt, ce se învîrteau cu ol ca-ntr-o tarbacă oarbă. Tractorul venea, venea, icnind scurt în pămîntul care nu ştiuse niciodată muşcătura fierului, tăind brazdă după brazdă cu nevăzute cuţite din fiinţa lui rătutită. Şi-aşa, ca într-o nălucire, ba cu rîcă şi duşmănie zic unii în sat, s-a pomenit cu cuţitul ridicat, ca pentru fiară, c-o snagă ce nu şi-o mai recunoştea. Tractorul, l-a văzut, nu l-a văzut, l-a scos cu brazdă cu tot ca pe-o cioată, întor- cînd chiar în mijlocul storiştii, în urletul a pustiu a cotarlelor. Lie, neputincios şi cu sufletul sfîrşit, s-a tras mai apoi spre grindul cornăcit şi sterp de la capul fostei bălţi.

în primăvara aialaltă, tractorul i-a dat iară urma ; a sforăit cit a sforăit, mai mult a hîrjoană, dar sus, pe grind, n-a mai încălecat. Că n-a putut, că n-a vrut, oricum, pentru Lie totuna. Iar primăvara ce-a venit, minată dinspre Dunăre mai devreme, l-au găsit din întîm- plare. Un stîrv uscat sub bundra roasă de zăpezi şi ploi, cu capul sprijinit pe-o buturugă.

Cocoşul, ăla mare şi roşu pe care i-l împărţise baba Ştevia, semn de recunoştinţă că-i lăsase casa pesemne, ca să fie noaptea şi lîngă el un suflet, ciugulea gîn- gănii dezmorţite. încolo, cerul murise peste Puienaru şi Puieneanca lui.

Şi cum nu mai avea pe nimeni, i-au îngropat oasele aici, tot pe grindul cornăcit şi şui, unde acum, i-am dat şi eu urma, e o căsuţă poştală pentru oamenii fermei, bătută cu piroane groase pe un trunchi de salcie

retezată, sub care o mină nedată bine cu scrisul a săpat vorbele astea: „Aici odihneşte în pace Lie Puienaru“. Iar în zilele de sărbătoare, la capul lui, sub trunchiul cu cutia poştală, fumegă o ulcică cu tămîie. N-am părere cine şi de ce l-ar pomeni...

PlRJOLUL

Stau cu bîtu Bichiroi pe prispă. Cam în acelaşi loc, spre aplecător. Cum picam în sat nici n-apucam bine să-ntreb de el şi uite-l, ca acu, se şi înfăţişa, mi- jîndu-mă de departe cu palma streaşină la ochi: „eşti tu, bă nepoate, ori veni altu ? Ia să te văz!” Şi tot cu bidonul lui de infanterist plin cu rachiu să mai afle „cum stăm cu lumea !”.

...Nimic nu se schimbase. Ca să vezi, soarele apune către tîrg tot prin ăi doi salcîmi dinspre Ruse Şomîrlie ; îl duc cu ochii pînă se prelinge dincolo de zatie şi ziua începe să moară pe prispă.

„E, nepoate ?” mă toarce bîtu cu privirea...

Aţipim aşa o bună vreme, gîlgîind pe rînd bidonul. La fel ca şi de alte dăţi, să-i fac moşului hatîrul, îi caut urechea : „bună bîtule, mai bună ca anţărţ” şi plescăi lung, a plăcere. „Bună, bună nepoate, molfăie el, că-acu pusei şi ceva zarzăre şi-i dete mai mult alcul!” „Puf!” strîmbă frate-meu, că se trăsese şi-ăsta lîngă noi, „iar te bagi bă în politică?!” Aşa-i zice ori de cîte ori bîtul amestecă în limbă vorbe străine satului...

Cînd, deodată, dinspre fîntîna moşului, mare hărmălaie ! Uruit de roţi, hămăit de cîini şi volbură de ţărînă, d-o aud pe tuşa Goarna, de la drum beştelind că i-a intrat praful în iahnie. „Zănatecu ăla de Paiaţă, se vede că iar încură caii!“ – cată spre mine bîtu şi iar pupă moale

bidonul, flocăindu-şi mustăţile arse de tutun prost...

Ahaa... 11 ştiu bine pe Paiaţă, şi zvîcul i-l cunosc. De-atunci, de cînd cu focul avea beteşugul ăsta. Şi uite c-aşa rămăsese. Cînd îi căşuna, numa ce-nhăma, că-l lăsase şef de atelaj, şi încurca caii prin sat pînă-i făcea clăbuci. Oamenii tot îi strigau în urmă : „ţine-l, bă, că nu şi-a dat cota !”, dar el parcă nu-i vedea, plesnea biciul şi juca hăţurile cu priviri nebune... Cum să uit ? !

...După ziua aia de pomină, să fi avut vreo şapte ani, cu mintea pîrjolită de fricǎ, m-am pişat în pat şi mama îmi spuse că iar am cătat pe pereţi. Mă ridicam în picioare, cu ochii beţi de vise şi-ntuneric, şi căutam ca orbu pe pereţi, dracu ştie ce, că n-am găsit niciodată ! Boala sau ce era, nu ţin minte să mă fi arătat la doctori, venea cam de la vreo cinci ani, cînd, în plină noapte, au dat buzna soldaţii după rechiziţie. Noaptea mi se învîrteşte şi-acum nelămurit şi dureros în ochi, ceva anume nu mai ştiu, dar e sigur că de-atunci eu rămăsei cu cătatu pe pereţi şi curtea fără vacă. „Om mînca şi ştevie, maică, numa tac-to să se-ntoarcă!” mă liniştise maică-mea atunci, trăgîndu-mi căpătîiul alături de al ei.

Am cătat şi-n noaptea aia, după ziua dintîi a Paştelui, cînd arsese o uliţă-ntreagă în sat. „învie Isus şi uite că o uliţă muri“, am zis eu mai încoace, cînd legam mai multe vorbe-ntr-un tei. „Aida de, nu huli!“ mă repezise Prunoaica, făcîndu-şi cruci mărunte, cu vorba încreţită după mine : „iartă-l Domnică, pupa-ţi-aş tălpile, că e mic şi n-are minte ! „ Cei cu gura pişcă o ţineau morţiş că vîlvătaia a plecat de la mîna lui Mahî- nă, nume zbanghiu şi afurisit în satul nostru. Alţii, „'nţ!... semn rău, de sus, că tare ne-am mai păgînit!” Cată şi înţelege !

Atunci cînd a dat vestea, cam odată cu clopotul bisericii, eram la dulapuri, cum e pe la noi de Paşte. Că şi-acum numai la gîndul ăsta mă tot învîrtesc în ochi cu satul împodobit de sărbătoare, şi-ntind mîna gata, gata s-ating hora. Se făceau la Titirică, la curmeziş de drumuri, drumul dinspre rudărie şi al tîrgului, aici se ţinea şi hora. Flăcăii se adunau pe prietenii şi ridicau dulapurile care de care mai cu moţ. Doi dru- găläi din pădure, tocmiţi din timp cu pădurarul, puşi cruce şi aşezaţi pe-un bulumac ţineau în cele patru braţe policioare. În astea îşi suiau flăcăii noştri mîndrele, iar dulăparii, cu caschete soldăţeşti pe sprinceană, cu muşcate roşii la urechi şi cu ţignale-n gură, le învîr- teau de mama focului, mai, mai să le dărîme sub povara trosniilor de salcie din carc-i făceau umbrare.

În ăst timp, finul Teluş ţiganul – ăl de-mi mîncă mai încoace o putină de brinză tot făcîndu-se că-mi repară o galenă, da „de, bre naşule, noi din ce-am mai trăi dacă nu s-ar găsi şi printre voi blegi ca dumneavoastră” îmi zisese el cînd i-am cerut socoteală – ţinea hora din scurt cu vioara năduşită şi cu ochii după salbele fetelor şi sfîrcurile-nmugurite ale cămăşilor. îi ţineau hangul, cînd mai tare, cînd mai încet, fraţii Gogotei ; unul la ţambal şi altu la contrabas...

D-alde noi, ăştia mai mici, porniţi de dimineaţă de-a-casă cu cămăşuţe albe, izmene cu bagadele şi liliac la pălării, ne puneam p-un ou roşu în policioare, unul în- tr-o parte, altu-n alta şi tot trăgeam cu ochii la ăi mari care se drăgăleau. Flăcăul cu mîna peste umerii fetei, jucîndu-i-se drăgăstos cu mărgelele de la gît, asta, roşie ca racu şi cu ochii-n pămînt, că de, se lăsa în miezul zilei. De duminică şi pînă marţea ţinea dulapul la noi, c-o lăsam pe săraca maică-mea şi fără cuibare în coşuri tot dînd ouălele la dulăpari ori bulgarului ce vindea îngheţată, el eu toată familia lui.

Atunci, în anul cînd cu focul, a ţinut numai prima

zi, spre prînz, cînd a sărit vestea şi satul s-a repezit îmbulucit într-acolo. „Arde, arde, bă, cică la Şaie!” Eu, buimac, în urmă, cu picioarele scurte de frică ! Cerul se-nroşise spre fîntîna moşului, iar uliţa noastră se făcuse îngustă şi-necăcioasă de alergătură şi sudoare. Căldările şi doniţele alergau din mînă-n mînă, pălălaia frigea ochii, gardurile trosneau, coşarele îngenuncheau peste dobitoace înnebunite ce nu-şi putea rupe legăturile, iar orătăniile zburau cu vîlvătăi în aripi, de ziceai c-a venit iadul pe pămînt.

Clopotul nu mai avea glas, or ăla de-l trăgea n-avea putere. Lung şi jalnic, mai ceva ca la îngropăciune de om ales, daang, daaang ! bătea şi cel de peste Dunăre, tot clopotul nostru, luat printr-o împrejurare ce mi-a a- juns mai tîrziu la ureche, dar drept să fiu nu i-am dat nici acum înţelesul. Cică în frăţia contrabandiştilor care nu ţinea seama de graniţă, aşa am dezlegat eu firul, ar fi venit odată o mare rîcă dintr-o pricină anume la împărţeală. Piept se pare c-au dat în Leanca – un pui de insulă la juma de Dunăre, pe care o ghicise hăt încoace pădurarul, Pue Vîşti, cumnatul adică. Şi-i dete numele soru-mii Leanca, motiv pentru ai satului să-l ia la vale : „uite bă, o făcu şi regină, castel îi mai trebuie 1”. Cum n-o chitise nimeni pîn’la el ? Poate unde pe vremea aia era loc berechet, de nu-l puteai cuprinde nici cu ochii nici cu picerile, şi d-aia zic eu că locul îşi ferise chipul, tăinuind (cum am aflat mai tîrziu) pe contrabandişti – c-aici î-şi aveau sălaşul. Treceau de la noi, treceau de dincolo şi se-ntîlneau pentru sfat şi împărţeală. Cine să-i bănuiască? Leanca era ascunsă privirilor de-un
cot ascuţit al Dunării dinspre Lungu, nevăzut de ni-meni, că noi ştiindu-l una cu pădurea o luam mereu

pe la Folanu. Cînd dăduse cumnatul Pue de insulă, urmărea nişte porci mistreţi care-i hăcuiseră porumbul prin pădure, rămase prostit de-atîta bogăţie. Parcă doar ce se crăpase gura raiului şi cineva o aruncase pe pămînt sa se minuneze oamenii. Iarbă multă şi deasă, naltă pină la şolduri, păsări nemaivăzute, cîrduri, cîrduri de căprioare. „Că m-am gîndit s-o ţin ascunsă şi să mă trag aici cu baba la bătrîneţe”, spunea Pue mai tîrziu, cînd Leanca ajunsese de nimica şi nici soru-mea nu mai vrea s-audă c-are nume pe Dunăre. Dar după ce-o găsi, trei veri tăiaseră lemne ca apucaţii şi două norme făcu Pue Vîşti pentru care primi şi-o medalie de la ocol. Atunci, nu mai ştiu cine găsi un galben – şi nu trecu toţi Dunărea în Leanca ? De-i aflară oamenii legii, o dreseră c-au venit după mure de rug, o împărăţie ! da' de găsit nu mai găsiră nimic, ba goniră şi mîndreţe de căprioare ce se puiseră aici în tihnă şi iarbă plă- vaie. Ce spui eu se petrecuse mai încoace. Atunci cînd deteră piept contrabandiştii, lucrurile ar fi stat cam aşa : ăştia, după malul nostru, s-au rupt luînd pe nebă- gatelea de seamă tot cîrdul, cică o herghelie de cai. Aialalţi de s-au văzut înşelaţi şi fără putinţă de a-şi întoarce partea au înghiţit în sec, dar într-o noapte cu viscol, cînd Dunărea era îngheţată bocnă au trecut şi ne-au luat clopotul pe sănii. Clopotul nostru, o mîndreţe, care daaang, daaang, se tînguieşte acum cu jale şi-a neputinţă de pe malul celălalt...

„Bă ! – şi eu sar – e, cum mai stăm cu lumea – mă toacă bîtu. Or te coconişi şi tu?” îl simt, dar nu-l văd, în ochii mei pîrjoliţi de amintiri nu mai e loc pentru el.

Peste Paianţă sfîrîia tinda, c-o dată s-a repezit drept în gropana porcilor, cu focul în spinare, apoi negru ca un drac, cu privirile plesnite, a luat-o nebun, spre marginea

satului. S-a-ntors cu căruţa lui cumnată-său Ci- tirică şi uite-aşa, cu două putini, a tot cărat Paianţă apă pînă noaptea şi-a-ncurat caii cum îi încură şi-acum pînă cînd dau stelele.

Iar focul nu s-a potolit pînă n-a ieşit cu uliţă cu tot din sat. Şi nu ştiu cum s-a făcut, că n-a trecut mult şi-a venit o ploaie din senin spălînd locul şi aducînd fîntînile la semnul de mai înainte.

După o vreme a venit anchetă, dar n-a găsit pricină sigură de unde plecase focul, ori ar fi găsit-o, la Paianţă, adică el n-a stins jărăgaiul de la bălegarul ars de sărbători.

Mai încoace, că mîna ar fi fost a lui Mahînă, vecin cu Paianţă – c-aşa devine problema, vîntul bătea dinspre el şi ăsta, vezi bine, s-ar fi răzbunat pentru o socoteală strîmbă într-o afacere cu Paianţă. Adevărul e că după aia Mahînă n-a mai fost om. Unii ziceau că de la foc l-a picnit, alţii...

Era cu frică-n sat Mahînă ăsta ! 11 ocoleau şi cu deştu şi cu vorba. Caii de dispăreau – el, poate, ne luă pe Bălan, de ne strică înţelegerea cu Băsău – la el cătau ; porcii din baltă lipsă la răboj, tot la el dau, da’ pînă aici! Pe cît d-al dracului era, de-i fereau toţi drumul şi faţa, p-atîta teamă de trăsnete şi fulgere avea, aşa cel puţin se zvonea. Odată, cică era cu neastă-şa, Veta lui Petrache, la sapă, pe Leşi. Şi numa ce-a dat să crape cerul ţăndări, că de frică Mahînă a intrat sub poalele ăsteia. Veta, a dracului muiere, cocoţată pe grumaz, i-ar fi zis : „Dacă nu-mi spui cu cine te-avuseşi şi cu cine te ţii, aici îţi pui crucea !“ Mahînă, de-acolo, de sub poalele nebunii, i s-ar fi spovedit cu toate muierile ţinute, ba şi cu alea de-avea de gînd. Ştia Veta ce ştia. Ştia de altfel tot satul: Că Mahînă ¿ivea multe ibovnice şi Veta nu le dătea rostul şi mai ales astîmpărul după omul din curtea ei, că mi-l ţinea tot intr-

o albitură şi cu păuniţă la pălărie.

Eu ştiu ? Mie unu nu prea-mi vine să cred. Adică, cum ? Om ca ăsta, de umbla noaptea-n hăţişuri cu mina goală, chiar să se teamă de trăsnete şi pînă-acolo s-ajungă să se dea ca o cotarlă sub poalele nevesti-sii ?

O fi, n-o fi, după foc n-a mai fost om. La mîncaro nu căta, uitase de rost şi de nevastă, iar de ieşit sea- ra-n sat, nici pomeneală ! Nici de primenit nu s-a mai primenit din ziua aia şi lumea zicea c-ar fi avut o arătare în vis sau o închipuire. Şi-i crescuse barba mare, mare şi-ncîlcită de ne băga în sperieţi pe toţi copiii din vecini cînd se arăta sfîntul spre vale, c-aşa-i zicea acum lumea, scuipîndu-şi în sin, sfîntu' Mahînă.

EI părea că nu vede pe nimeni; ţinea desculţ bătătura-n sus şi-n jos, cîtu-i ziulica de mare, cu ochii aiurea, după nu ştiu ce. Ai lui, oameni cu rost, ştiuţi şi-n alte sate, au vrut să-l arate la ceva doctori, că de la o vreme scuipa şi sînge, dar el a cîrmit fără vorbă şi-l lăsară în pace.

Cu timpul l-au uitat. Toţi. Pînă şi Veta. Işi făcu într-o seară legăturică numai cu ale ei şi plecă la tat-so Petrache, că se săturase – muiere tînără şi aprinsă – s-aibă lîngă ea un stîrv, năclăit de floacă şi putoare.

Cînd a răposat, spre primăvară aialaltă, l-au înmormîntat cu vază şi belşug. Patru cai i-au pus la căruţă, neştiuţi pînă atunci. D-aia ziceau gurile slobozite acu că i-ar fi ţinut feriţi în baltă şi lăsase cu limbă de moarte să-l îngroape cu ei, gătiţi de sărbătoare, apoi să fie băgaţi pe poarta lui Paianţă, cum se şi făcu.

Eram cocoţat pe gardul de la poartă şi l-am văzut bine cînd îl duceau. Era şi Veta de faţă, toată-n negru,
iar Paianţă îi ţinea caii de căpăstru. Cum era acolo, în coşciug, printre velinţe înflorate, arăta a icoană, aşa mi s-a părut Mahînă ! Se duse şi lumea îl uită de tot.

Uliţa ? S-a făcut la loc, numai acareturile s-au tras

mai spre deal, către Dunăre, c-au zis după aia că pământul de la vale tot blestemat rămîne chiar dacă Mahînă murise ca un sfînt. Acum, casele au mai îmbătrînit şi mulţi s-au dat la tîrg pe la alte munci.

Numai viile sînt tinere.

Tinere şi arătoase, suite pe araci, de teee duci aşa cu ochii printre rînduri pînă-n Dunăre şi hăt mai încolo. Le tot urc cu privirea cu ochii mici ai bitului după mine: „E, bă, cum mai stăm cu lumea, auz?”

STRIGAREA

în anul ăla am lăsat sec mai devreme. Mama pusese masa-n odaie, ca de sărbători, şi tot ne zorea – „ai bă, băgaţi odată în voi, s-auzim şi noi strigarea!“

După ce mîncarăm, frate-meu puse capac la toate, smiorcăind după genunchiul lui taică-meu : „acu ar fi bun îşte vin!”... „Oameni ne-ai făcut, bă” zise tata, şi-l aruncă de-a berbeleacul cit colo pe rogojină.

Mama strînse masa, deretecă. Eu, mai calic din fire, avusei grijă să-ascund un colţ bun de plăcintă sub căpătîi • dacă m-apuca ghiorăiala peste noapte ? şi hop, mă rostogolii în pat, de-o făcui să sară la mine cu vorba ştiută: „bă, să-ţi tocmească tac-to un cur dă lemn, că tare pucios mai eşti!”...

În fine, putea să vină strigarea, cum e la noi de Lăsata-secului.

De noapte se pusese bine. Oniţă aprinsese sub şopron felinarul să-i păzească vinul. Se-nvăţase minte, vezi bine, că anul trecut, tot de noaptea asta, găsise butoiul fără cep. Dinspre fîntînă, ţipenie – picotea şi ea ca babele după rugăciune.

Taică-meu, după fel, ieşi afară să mai dea o roată pe la vite, ăştialalţi, ţîmboi pe la ferestre.

Nu dură mult, cam după ce-l auzirăm pe taică-meu cotrobăind pe întuneric la vadra cu apă din tindă, că-l ardea boiaua la ficaţi, şi-o dată dinspre fîntîna moşului

noaptea se lumină de strigări.

Şi-auzirăm, cîte auzirăm, că maia Prunoaica se tot crucea, bătîndu-i cu vorbe grele : „spurcaţi mai sînt, maică, ptiu, lovi-v-ar sfintu !... uite că trăii s-o mai auz şi p-asta !”...

...”P-aia o ştiţi, băăă ?” – urla unul, cred că de sus, călare pe cumpăna fîntînii. „Care, băăă?“, venea rostogolit răspunsul de la altă fîntînă, adus încoace de pîlnia mare din tablă cu rostul ăsta făcută : „Putinicii-n bătătură, i-a ajuns burta la gură“...

O ştiam pe Floarea Putinicii şi acu îmi dătui seama că n-o mai văzusem de pe la tăiatul cocenilor. în sat, unii ziceau că e bolnavă, că mă-sa a adus-o pe Ghiocioaica să-i taie de lingoare, dar nimeni nu ştia ce şi-n ce fel cu ea.

„Mai dă-o-ncolo, c-aşa-i trebuie“, cotcodăci so- rumea aia mică, parcă atinsă că n-o strigaseră şi pe ea, ce mai nas ţinea la horă, uite-atîta!”... „Tacă-ţi fleanca, fă, o repezi maică-mea, nu-i purta tu dă grijă ! Are tac-so opt pogoane şi-o salbă de aur dă-o bate la călciie, başca icuşarii care cîntă-n urma ei !”

„Bă, veni dinspre fîntînă, are Voinea o fată ş-a rămas nemăritată ; creşte oi, creşte mioare, dar tu ioc învelitoare !”... Âsta, Sucală, era taică-meu, că râmaserăm muţi o vreme, fi-v-ar pipotele 1, c-apoi să ne vină inima la loc. N-o brodiseră, or n-avuseseră timp să afle-ai dracului, că doar ce, cu o seară mai înainte fuseseră în casa noastră împeţitorii, Băsău cu-ai lui s-o ceară pe Leanca pentru Crăcănete. Fecioru-său ăl mic, că ăl mai mare, Ciulae, era prost din fătare. De- şălat şi cu faţa arsă de vărsat de vînt era Crăcănete, că-i ziceau unii pe la horă „bă, Crăcănete, mă, de te-oi însura, fă-te cu faţa la perete !**...

Băsău cu ai lui picase spre seară, după ce trimisese

vorbă dacă-i primim împeţit. Cum nu ? – şi taică-meu, pentru timpul ştiut, îşi chemase şi el ceva neamuri, da' baza cea mai mare era la unchiul Antone. Cînd deteră gata o vadră de vin, sporovăind de-a-mestecatelea, intră în vorbă unchiul Antone : „bă, da' de ce venirăţi voi la creştinu-ăsta, că nu spuserăţi?” Aşa e unchiul Antone, tăiat dintr-o izbitură, cu vorba ţeapănă. „Păi, asta e, zise Băsău. Al meu vrea s-o ia pe Leanca!” „Care, bă, chicoti gros unchiul, ăla prostu ?” „Â1 mic, bă, şi la o adicălea ce-ai tu cu el, că tot din mine e... c-aşa vru Dumnezeu!” .....A vrut, bă, nu-l scăpa unchiul Antone, pentru Crăcănete!”

Bună judecata, gîndii eu, socotind în minte : pe lingă pămîntul ce i se cuvenea ăstuia din frăţia schi- loadă mai avea Băsău şi maşină de dărăcit, singura în sat. Bănet, nu glumă ! Tot satul dărăcea la el, care pe lină, care pe parale, că de-altceva Băsău nu ducea lipsă.

Şi-ncepu împeţitul, mai întîi moale, fără vorbe adunate cu vreun rost, ca şi cum ei n-ar fi fost de faţă, ori despre altcineva vorbeau, ca odată Băsău, care zgîr- ma lipitura proaspătă a odăii cu ciocul opincii, numa să reteze : „Ce dai, bă, fi-ti?”

Taică-meu, care crez eu îşi făcuse socoteala asta de mii de ori în gînd sau vorbind singur pe cîmp, minat încolo şi-ncoace de anotimpuri, rămase cam încurcat ori se făcea : „Ce să-i dau bă, că le are pe toate de la Dumnezeu, iote ce mîndreţe de fată ! Leanca, unde eşti, fa ?”

Soru[4]-mea îşi făcuse vînt în tindă s-o ajute pe mama la d-ale gurii, da' pui mîna-n foc că era băgată cu capul în clanţa uşii. Cum nu se arătă, împeţitul curse cam tot la voia lui Băsău. „Auz, bă ?”

Taică-meu, dete mai tot ce avu : oile, o parte, că de-

aici începuse tocmeala, şi patru căruţe ţepene cu ţoale pe număratelea : plăpumi, velinţe, căpătîie, perne, ştergare pînă la călcîie pentru toate neamurile lui, două pogoane bune, „unt bă, nu alta, alea de la Peştele-gras, şi-o vacă pă deasupra bă, să le aibe copilaşii lapte de la mine!” „De unde vacă?”, sării eu prostit de-a bine- lea, că de cînd cu bivoliţa ce se înecase cu cinci ani în urmă în Dunăre nu ne mai cursese lapte-n putinei. Taică-meu se-ncreţi: „stai bă în faşa ta, c-acu vezi pă dracu!” Adică, înţelesei eu, vaca urma s-o cumpere. „Da să fie de prăsilă, zise Băsău, îţi dau eu un nume de la deal! Şi calu bă, îl vreau pă Bălan”...

Al dracului al lui Băsău, toată znaga ne-o lua şi mai era şi ciupit de vărsat, c-o să rîdă copiii de mine pe la poartă ! „Mai lăsaţi bă şi voi ceva, îndumică vorbă domoală unchiul Antone, fata e boboc, nu alta, că de vrenică, o ştiţi...” Şi mai apăsat, cu ochi mici la Băsău: „la ăştilalţi v-aţi gîndit? Or nu vedeţi că are patu plin?” „Am zis!” încheie Băsău şi se ridică a plecare.

Se făcuse linişte. Noi, pe pat, Băsău cu mîna pe clanţă, ai lui, în picioare, lîngă uşă – „e, atunci cum rămîne?” „Să fie într-un ceas bun, bă neamule, îi însenină tata, întinzîndu-i mîna, şi cu sănătate, că le-om pune noi la loc!” „Asta da vorbă – veni de-acasă Băsău – atunci pă cînd nunta ?”

Şi-o puseră a doua duminică după Paşte, iar naş să le fie unu adus de el, geambaş de cai, cunoscut pe toată Vlaşca „şi d-o să fie bine, mai zise Băs^u, le-o aducem şi pe Lătăreaţa, n-o face ea nazuri, că veni anu trecut şi la alde Bănică !”

Tata plecă cu ei spre poartă în hărmălaia cîinilor, iar noi, ăştialalţi, râmaserăm goi şi pustiiţi.

Rău, rău, ne părea de Bălan, mîndreţe de cal. 11 cumpărasem de la nişte mocani, pe 20 de duble de

porumb pline, că era doar mînz nescopit. Şi se făcuse în curtea noastră o podoabă, că dacă sorî-mea n-ar fi fost aşa de chipeşă, parcă le-ar fi dat unora să-mpungă. „Ca să vezi bă, al lui Băsău se-nsură cu calu lui Sucală ! Ce mai, cu Bălan ne lovise pe toţi! Pus la ghio- ciul ăl nou, de-l tocmise taică-meu la Chirnogi, necheza cum intra în sat, de şi săream să deschidem porţile.

Asta fusese ambiţia lui taică-meu de cînd mă ştiam eu şi mult mai demult, să-nhame cal alb la ghioci cîn- tător, scris cu păsări şi flori.

După ce Bălan a fost scopit, a adus la oişte şi pe Murga. I-am numărat coastele cînd a intrat cu ea în curte, de-a făcut-o pe Prunoaica să zică o vorbă ce mult a răscolit-o încoace. „Cum făcuşi, maică, de te pricopsişi cu căzătura asta ?” Avea Murga greabănul ros de rapăn, că mai mulţi ani fusese de caraulă la un regiment de tunari, ba făcuse şi războiul. Spre vară s-a umplut rosătura de viermi şi taică-meu, după ce încercase toate leacurile, o lepădă în Bărăitaru, luîndu-şi gîndul de la ea şi de la banii aruncaţi de pomană. Cît de mare ne-a fost uimirea primăvara aialaltă cînd Murga a intrat încurîndu-se prin curte, cu pielea curată şi întinsă parcă era rimonta Arhanghelului, nu mai spun ! Am fi avut-o şi-acum pereche Bălanului, da uite că rămăsese singură la oişte !

Toată noaptea de Lăsata-secului l-a plîns frate-meu pe Bălan; doar se fătaseră în aceeaşi lună şi făceau mare frăţie. Cînd era de-o şchioapă, lua scaunul cu trei picere, venea la iesle şi se făcea una cu el. 11 ţesăla, îi punea lînă roşie la căpăstru, şi tot îl îmbuiba cu cotolani de porumb, c-o făce^ pe mama să-i strige de pe prispă : „bă lighioană, noi ce mai mîncăm, ai ?'* Şi de-i termina

taoleta, cum zicea mai încoace, peste ani, punea picerile-n căpăstru şi hop, i se urca-n spinare, cintînd cît îl ţinea gura : „Bălănuş, bălan, bălan, fă-mă tînăr cum eram, cînd eram în vremea mea, şapte fete mă iubea” – cînta, cînta şi făcea braţele a armonică în veselia şi mîndria Maii care nu mai tăcea : „mînca-l-ar mama de haiduc, om mare o să ajungi tu !'* Da’ uite beleaua ! Cînd s-a sculat tata dis-de-dimi- neaţă şi-a căutat după rost la vite, ia-l pe Bălan de unde nu-i. îi rămăsese doar căpăstru, unu din piele neagră, lustruită, bătut cu ţinte albe. Noi, toată casa, plîn- geam ca după mort, mai ales frate-meu, că nu mai ştiam cum să-l potolim.

Taică-meu umblă zile bune, cînd la deal cînd la vale, fără mîncare în traistă şi fără veste-n urma lui, că ne băgase la frici.

N-o mai păţisem ? Atunci cînd plecase să tocmească ghioci tocmai la Chirnogi şi cătasem cu privirile fripte în drumul lui zile bune ; trecu vremea după socoteala lui, trecuse şi după a noastră, dar nimic. în suflete ne intrase moartea pe jumătate ; stăm cu masa pusă, candela aprinsă, şi cu ochii lipiţi de fereastră.

Atunci, a patra zi, spre amurgeală, apăru şi tata. Dete mai întîi pe la vite, le cătă mulţumit rostul, apoi intră în casă şi după ce zvîntă masa sub ochii noştri, eflarăm ce aflarăm.

Cînd s-o taie spre Prundoaia, un crac scurt şi-ntors din Greaca, numa ce-i dete roată, că nici nu văzuse cînd, o haită de cîini mari, cu ochi răi feriţi de floace. înţelese că erau ai lui Baicu, boier peste ciobanii din Vlaşca, stăpîn peste cîteva mii bune, cu afaceri pe picior mare, chiar cu miniştrii parte. De vindea marfă, trăgea tren pentru el anume la Comana şi cu zilele-ncărca brînză, carne, piei, lină şi alte d-ale oieritului.

Baicu ăsta se purta ca la oraş, numa un brîu lat, bătut cu ţinte de aur ce-i ţinea din scurt burta groasă îl dădea altceva. Tata il auzise după nume, dar nu-l văzuse niciodată, iar de venea cumva vorba, căta la el ca la un arhanghel.

Cîinii ăstuia îi dătuseră roată, patruzeci i-a numărat el, toţi flocoşi, cu piepturi late, fără jîjaie, nu se ştia pe-atunci de-aşa drăcovenie – că vorba lui fra- te-meu, „cîinele, bă, aşa să ştiţi, să fie lăsat să fie cîine !” – şi cu urechile din scurt retezate – „că doi de-aveam, om mă făceam”, o tot ţinea taică-meu, şter- gînd fundul străchinii cu dumicaţi mari de mămăligă. „Ce mai ! $i cum vă spui, mă lăsai la pămînt, pă burtă, bă, pă burta, ca la război, şi stătui aşa, ciurciumiş, cu haita roată în jurul meu, pînă veniră cîrdurile la mulsul de seară şi umplură pămîntul, Doamne, aşa de dese erau !”.

Atunci îl scoaseră ciobanii dintre ciini şi cum era spre seară, îi ajută la muls : „mulgeau bă în căldări şi puneau direct în putini de fier” şi rămase aici peste noapte. „Da mă scîrbii bă, zău mă scîrbii, c-ai dracului numa ciobani nu erau ăştia ; odată se traseră la dormitoare şi numa ce-i văzui îmbrăcaţi cu cămăşi lungi, brodate pe la gît şi poale, parcă erau nişte ibovnici. Io cătai un bolovan de sare să pui capul şi mă detei la aripa unui cîrd, după cum îmi era felul. De se făcu dimineaţă, nu mai rămăsei, c-aveam şi eu rosturile mele, nu ? Mă scoaseră bine din Prundoaia şi-mi văzui de drum, mirat de ce văzusem şi de ce era să păţesc!“

Acu, apăru la cîteva zile; pierit, cu barba mare şi ochii duşi în găvane. Nu se-atinse de masă şi nici somnul nu-l găsi în pat. Maia Prunoaica se uită şi-n cărţi, că pentru vite îi lăsase popa mina liberă, dar nimic : „nimic, Niculae maică, parcă l-a înghiţit pămîn- tul! “ Unii-ar fi zis că urmele duc la Ion al lui Neţu, alţii nu, că la Mahînă, da-ncearcă să caii mai cu amănuntul ! “

N-a trecut o săptămînă şi Băsău ne-a trimis vorbă că stricã înţelegerea dacă nu punem altul ca Bălan în loc. De cătrănit ce era taică-meu nici nu i-a mai dat vorbă-napoi. Cea mai tare a durut-o pe Leanca, sorî-mea, că-şi pusese satu-n cap. Cum ieşea la fîntînă sau încolo, încoace, după treburi, numa ce-o încolţeau: „Leanco, fa, pă cînd nunta?[11] „Auzişi? zice c-a lui Băsău a trimis la a lui Mite al Marinii![11] Asta da proastă din cap şi de venea acasă tot într-un plîns o ţinea, blestemîndu-şi zilele. Dar n-a ţinut-o mult nici pe ea nici pe noi, că spre toamnă l-a luat pe Pue Vîşti, Grăj- daru pe numele lui drept. Trăsese vreo trei gloanţe cînd am întors războiul şi-uite-l pădurar în sat cum neam de neamul lui nu se gîndise. Că pînă atunci pădu- răria se moştenea din tată-n fiu, iar ta-so fusese un prăpădit de purcar, pus p-un rînd de ţoale şi doi purcei la cap de an.

Astfel, Vîşti, cumnatu, era om bun, cu ceva-n cap şi vrenic. Încolo, cu anii, de-atîta bănet ce dăduse peste el, de trei ori şi-a mutat casa, cînd cu faţa-ncolo, cînd încoace, de l-a făcut pe vărî-său, Citirică, să-i strige într-o zi, de peste gard : „pune-o bă pă rotile, să-ţi fie mai uşor”.

Cum i-a intrat sorî-mea în casă, prima, aia bătrî-nească, a scos toate ţoalele afară, grămezi, grămezi, le-a dus în fundul curţii şi le-a dat foc. Că uitai, Vîşti, cumnatu, mai fusese însurat cu una care murise de oftică şi stearpă pe deasupra. Asta, sorî-mea, om îl făcu, că se pui de cinci ori.

Crăcănete al lui Băsău, cînd cu colectiva, a încercat să vîndă daracul bucată cu bucată cuiva de la deal, dar l-au prins şi doi ani a stat la răcoare. Acu, e om la casa lui, cu linguri multe la masă, iar dacă nu s-o fi schimbat ceva, e tot mecanic la moară-m- ună cu Profirescu. Cît despre Ciulae, frate-său, s-a înecat în Dunăre, încurcat în nişte cînepă pusă la dospit, pe cînd căta scoici...

Bălan, dus a fost: „pe unde i-o fi lucind ochii?” zicea ăsta micu de cîte ori îl apuca dorul. La vreo doi ani am auzit că l-ar fi văzut cineva la tîrg, la Vălugă- reni, călărit de un bulibaşă cu pinteni de aur, mai încoace, că l-ar fi trecut Dunărea Petre Ciuntu, să strice cumva înţelegerea cu Băsău, c-ar fi avut pesemne cîrlig la sorî-mea. Ce mai ştiu eu e că păstrăm şi azi căpăstrul bătut cu ţinte albe, iar frate-meu cînd sare la Leanca, i-l tot scutură : „uite, fa, pupă-l, că te făcu cocoană • de nu rămînea gol, cărai mălai cu strachina la prăpăditul ăla de Crăcănete, vai de mama lui 1

BÂNUŢU

A murit intr-o vineri. Şi-acum, şi e vreme de-atunci, zice satul că s-a isprăvit cum a trăit, ca o sfîntă. Unii chiar se grăbiră s-o pună pe pereţii bisericii în rînd cu sfinţii, dar s-a-mpotrivit popa, că şi pentru sfinţi, îi lămuri el, chiar dacă sînt sfinţi şi tot trebuie o anume dezlegare.

Fiertura au găsit-o ai mei uscată pe fundul crăti- ţii cînd veniseră de la sapă ; n-avuseseră mult, doar o poslaţă bună pe Leşi. Semnul l-au dat orătăniile, s-au repezit hămesite ciugulindu-le călcîiele de cum au împins poarta. Pe prispă, nimeni, nici în tindă, ca în odaie să înţeleagă ce, şi mama să dea ţipăt de vită înjunghiată.

Îmbrăcată de sărbătoare, cu luminarea scursă-ntre degete, bătrîna priveghea tavanul. Velinţa era trasă peste fereastră, oglinjoara din cui acoperită cu barişul, candela aprinsă sub icoane, iar bănuţul, bănuţul de aur, comoara bătrînei, prins la deget cu fir de borangic s-o petreacă dincolo, clipea vesel. Maia se murise singură...

Vecinii se cruciră : „nu se poate, leica doar ce trecuse pîrleazul după apă, cum aşa ?“

O am şi-acum sub pleoape. Slabă, îmbrăcată toată în negru, părea o umbră, un abur. Păşea ferită, cumva să nu ne-atingă. Sufletul i-l vedeam ; culcuş blînd ce ne îndumica tihnă şi lumină nouă. Sub ochii ei,

somnul era vis cu flori dinţii şi pîine caldă. Ochi de stele, nemuritori.

...Zice Maia că în anul de-au dat străinii peste sat do ne pîngăriră codanele şi le luară salbele de aur că mergeau pe uliţă înşirate cu ele pe puşti, în anul ăla s-a prăpădit neică, frate-său cel mare, negustorul. Â1 mic, cojocarul, a murit mult încoace, cu războelul din Bucureşti, cînd deteră cu avioane...

Negustorul, Sava după naşu-său – ăsta hoţ de cai ce ţinuse ani buni drumul Vlaşcăi şi Delionnanului – n-avea nevastă şi copii, dar acolo o brumă de agoniseală tot strînsese. Vînturase lumea o vreme, apoi se-ntoarse în sat unde-şi ridică o tindă p-o odaie şi cu ceva parale încropite din drumurile lui neştiute de nimeni s-apucă de-nvîrtit negustoreală.

Marţi de marţi, zi de tîrg şi prin părţile astea, cu un măgar ce-avea un ochi scurs, trăgea către oraş. Seara, cu sacul plin de dulciuri, feştile ş-alte mărunţişuri pe care le vindea numa pe mălai şi peşte uscat, intra în sat cam pe la aceeaşi vreme – vestea ceasul satului. Sava, şontîc, şontîc – avea beteşug de mult la un picior şi poate de aia crez eu nu-şi amestecase zilele cu vreo creştină – măgarul înaintea lui cu călcă- tura frîntă.

„Cînd se prăpădi, maică, era în noaptea de Crăciun. De cu seară trecu pe la noi şi-mi zise să-i las fetele, pe alea mari, ca să fie şi la el sărbătoare. Mă-nvoii, era singur cuc şi mă prigorea sufletul de mila lui ; mai era şi învoiala de el potrivită ca p-a mare s-o ia de suflet şi să-i lase ei agoniseala. Ma ocărî tac-to-mare cînd veni, dar îi trecu... Mîncarăm ce dete Dumnezeu, eu mai robotii ceva, şi ne culcarăm. Ca pe la miezul nopţii numa ce să vină aşa, ca o răbufnitură, de ne-a

zgîlţîit geamurile, scoţînd cîinii de pe sub şirile de fin.

„Ce-o fi, omule”, am sărit eu rătutită... „Culcă-te, fa, muiere, om vedea dimineaţa de ne-om mai scula !”... şi începu să sforăie, că-l firuii în sufletul meu. N-am atins geană de geană pînă dimineaţa, c-aveam, cum să-ţi spui io, o presimţire, toată săptămîna mi se bătuse ochiul. Şi-uite că se-adeveri! De la nenica venise răbufnitura şi pe el îl retezase. Cînd se culcaseră fetele, după ce le milise cu toate bunătăţile de pe la tîrg, măiculiţă, ce de mai bunătăţi d-astea era pe-atunci; *roşcove,* mig- daluri, sugiucuri şi cîte alea ! el, în loc să-şi tragă capul obosit pe căpătîi, s-apucă să spargă nuci p-o ghiulea din răzbelul ălalalt, să facă împieliţatelor alea alviţă. Fier necurat în casa lui, îl prăpădi, maică, zob îl făcu, dă i-am adunat dimineaţa maţele dă pă pereţi şi căpă- ţîna din pod, era musai să punem ceva în coşciug”.

„Da fetele ?...” „Aia mare e mă-ta, aialaltă, tuş-ta Lina; oţoaicele se băgaseră sub pat să dea iama-n damigeana cu miere a bitului şi d-aia le ferise ghiu-leaua. Dete pîntecăraia peste ele, că umblai cu toate buruienile potrivite, da-mi scăpară cu viaţă!”...

Unde a stat casa negustorului multă vreme n-a fost nimic, unde şi în urma lui rămăsese te miri ce. Maia, bătrîna, se prinde cu afurisenie c-a luat numa un bănuţ de aur ; or alţii făcuseră felu, or moşu era sărac, deşi a umblat o vreme vorbă cu Prunoaica...

Mai încoace, Prună, tataricu, a ridicat pe locul ăla tot o odaie p-o tindă, unde-i zice-acu la Gurgumelu d-atita pomosteală în faţa zăpoarelor. Casa asta, atunci la cruce de drum, i-a dat-o tuşii cînd se măritase cu unul de-al lui Greceanu, ăla care cînd muri îi duseră talpa la muzeu, mare, cît o postaţă, că pîn'la el nu se pomenise aşa minune ; fusese paznic la baltă, iar de-n-drăznea careva vreo stricăciune, călare să fi fost şi tot îl prindea.

Tuşa asta era de felul ei cam ţicnită. Cînd merse odată cu Maia la cîmp au dat pe potecă piept în piept cu unu Stoian ce doar îi murise copilul. Bunică-mea, ca la d-alte astea : „Stoiene, maică-n sus, Stoiene, mai- că-n jos“, să-i mîngîie sufletul pustiit c-o vorbă. Tu- şî-mea, zdronc : „lasă, nene Stoiene, că eşti tînăr şi faci altu!“... „Grijania cui te făcu!“..., o poci ăsta şi se duse cu necaz la drum, iar tuşii aşa îi rămase porecla, cea mai lungă din sat: „lasă, nene Stoiene, că eşti tînăr şi faci altu“... Ţicnită, nu vă spui eu !...

Cică ea, aşa a zis o vreme gura satului, dar vorba s-a potolit repede ca nepotrivită, ar fi dezgropat-o în- tr-o noapte pe bunică-mea, că alde fii-sa, căţele bune de pus la jîjău, nu şi nu, că baba pusese mîna pe aurul negustorului şi-l dusese odată cu ea în mormînt... Mulţi se cruciră că pe la noi pentru aur nu se făcea moarte de om şi nici de alte stricăciuni nu se pomeniseră, nici pe vremea aia şi nici mult mai încoace.

Aurul nu-ncăpea în lăzile cu zestre şi nici la ciorap nu-l puneau. Era fala şi podoaba satului, jucat în hore, la vederea şi socotinţa tuturor. Poate şi de asta horele noastre erau cele mai bogate şi mai ochioase de prin jur.

Veneau şi din alte sate, dau marginea şi tot se minunau de cum săltau fetele sălbile în paşi mărunţi şi zvîcneau năbădăioase din mîini. Se dusese vestea şi pînă mai departe şi-uite că ne pomenirăm într-o toamnă cu unii care ziceau că sînt de la ziare şi-au venit la noi să ne dea public.

Să le fi văzut ale dracului nărăvite, cum îşi înfigeau ţîţele în aparate, şi-astea, ţaca, ţaca, năduşiră pînă se- nnoptă.

Dar nu trecu mult şi ne pomenirăm cu alţii, or tot ăia să fie fost că nu prea ne lămurirăm, veniţi cu ordin şi ştampilă, cică să ridice aurul.

„Cum să-l ridice, bă ?” chiţăiră unii; „uite-aşa, îl ridică, te pupă şi bună ziua” – explicară alţii, „ori devine căzu să nu te pupe deloc, depinde de depan- dă !”

O parte din ei o mai suciră, o mai cîrmiră, dar nu-ncăpea scăpare. Scoteau frumuşel poza şi-acolo era trecut tot, negru pe alb, ce puteai face ?

Primul îi predă Ion Ştirbu, 13 în poză, 13 galbeni numără, unul cîte unul pe masă : „luaţi-i, taică, şi ziceţi bodaproste, mie unul nu-mi mai trebuie ! „...

Om deştept, de ce să se lege la cap dacă nu-l durea ?

Fii-sa murise de oftică şi nici galbenii nu mai aveau cătarea de altădată, adică doi galbeni şi luai pogonul !

Acu, alte vremuri!

Mai greu merseră lucrurile cu Panait Zlate. El, că mîr, că pîr, dar odată puseră ăia picioru-n prag şi gata ! Ca să vezi, simţise el ce simţise şi-i schimbase pe 15 cai pe care-i ţinea feriţi în baltă. Pe toţi îi luase de la un bulibaşă care trecea cu cîrdul spre deal. Odată un fir, al doilea, îl descoperiră pe bulibaşă în drum spre Argeş, şi-unde crezi al dracului că-i ascunsese ? Scobise oiştea căruţii pîn'la cruce şi-acolo avea galbeni cu sutele. Cine-ar fi bănuit că-ntre două mîrţoage care urcau dealu-n genunchi se ascundea atîta bogăţie ?

De se limpeziră treburile şi mai trecu ceva ani, zicea Zlate cu oarecare înţeJegere : „Ca să vezi, mă frati-meu, din pămînt aur făcui, din aur cai, iar din ăştia salam, adică tot în pămînt se cheamă că se duseră".

Cam de pe atunci horele noastre muriră. Nu mai aveau strălucirea şi nici chichirezul de-altădată. Mai rămăsese căluşul. Dar din anul ăla cînd Marinoşchi, starostele, umblă o uliţă întreagă şi tot nu găsi usturoi împerecheat să urce-n vîrful steagului, se duse şi ăsta.

Moartea bunicii cel mai greu l-a lovit pe taică-meu. Una că-l ţinuse ca pe copilul ei şi ăsta uitase de mult în inima lui că nu-i stătuse la sîn, alta că doar ce-i prăpădise scîndurile pentru coşciug puse de babă în ieslea cailor, rîzînd cumva de presimţirile ei, care, uite se-adeveriseră.

„Mă Niculăiţă maică, p-astea nu le mai prăpădi, se rugase ea, cînd taică-meu căra una cîte una să dreagă aplecătorul. Că-mi sfîrşii, maică, socotelile pă pămînt şi tot mă cheamă omu meu. Vino, fa, îmi zice, să-mi usuci tutunul !” Taică-meu : „lasă, mamă, tu să fii sănătoasă, oi găsi eu dac-o fi să fie”... Dar găsi greu.

Cioacă, ăl cu gaterul, simţi că e la nevoie şi-i ceru un berbec, din ăi ciuli cu coada lată. Tata-i dete fără tocmeală, şi-l simţeam noi c-ar fi dat orice numa mă-sa să-i iasă seara-n prag. Cînd venea noaptea de la oi, necîrpit cu săptămînile, cine-l simţea şi-i ieşea cu pri- menelile-n uşă, nu ea ? Cu noi, nu la fel ?

De ne era mai greu, şi-au fost şi vremuri de-astea, pleca de la cîntatul cocoşilor cu coşniţa pe mînă, la cimitir, cu împărţeli, cu ce se mai găsea, cîteva poame acolo, de prin grădină. Ne trezeam dimineaţa pe ca- pătîi cu pitişoare proaspete, cu covrigi şi căpăţîni de zahăr, sub ochii ei mulţumiţi şi sătui de pofta din ochii noştri. Cine toarse fir cu fir şi bătu la război toată zestrea fetelor, c-a belit ochii satul cînd stivuirăm opt căruţe cu macate, velinţe, ştergare, plăpumi şi perne alese cu arnici ? Nu tot mînuţa ei ?

Nimic de zis, şi tata i-a dat respectul pe cît se poate, că prima dată în viaţa mea cînd am văzut un om pupînd mîna cuiva a fost el şi-o făcea şi cînd venea şi cînd pleca la oi.

Acu îi făcu o înmormîntare ! Cu popii doi ai satului şi încă unu din Oinacu, iar la cap îi ridică stîlp de marmură tocmit la tîrg, împodobit cu singura ei foto- grafie, din tinereţe, alături de Prună-Căpraru, cînd ăsta era paznic la dig, pus cu ştampilă de Duca...

Nici nu i se uscase bine mormîntul că cineva i-l pîngări într-o noapte. Vorba grea căzuse pe tuşa Gher- ghiniţa. Eu, nu cred, cu toate că sora lor, a mică, de la tîrg, care-o duce zgîrîiat de cînd o ştiu, poate din duş- mănie că ea n-avusese parte la casă, se jură pe vorba asta cu icoana-n braţe.

Cred eu că pînă la urmă şi la urmă tot finu Marin Ţiganu i-a făcut-o, că se firuise cu toţi de faţă în iarna aia.

Zăpada dăduse neaşteptat, multă şi grea, şi tata intră cu oile-n sat mai de vreme de Sfîntu Ignat, că alt chip nu era. Şi de cum intră în bătătură, Petruş, berbecul, ăl de purta numele mamii şi ţinea capul cîrdului căzu lat şi muri; de gras ce era s-aprinsese tot înotînd prin zăpadă.

Tata zice că mai mişca atunci cînd i-a înfipt cu- ţitu-n beregată şi-l iau pe cuvînt că n-a minţit niciodată. în vreme ce el bea aldămaşu după obicei, cu clăţăierii veniţi să-şi ia oile acasă, se şi duse vestea că Voinea a tăiat un berbec, mamă, mamă ! să-i cinstească pe ăştia de-i umpluseră curtea, dar i-ar mai fi rămas ceva carne.

Ne şi pomenirăm cu finu Marin Ţiganu la poartă ; după miros venise. Nu degeaba vorba aia, moartea ţi-ganului oaie cu varză !

îl băgară în vorbă, tata-l omeni cu ţuică fiartă, iar lui finu îi mergea gura ! în timpul ăsta Lie ciobanul i-a cusut pe spatele vestonului o piele de iepure, doar ce-o aduseseră cu ei de la cîmp.

Finu Marin se-ameţise zdravăn, jucîndu-le hora pe vine. Dură ce mai dură şi tata-i făcut vînt după ce-i tăie o ciosvîrtă bună, iar Lie se grăbi să-i ţină vestonul bă- tind plecăciuni „ca la boieri, bă !”.

Âsta plecă pintenat nevoie mare de atîta cinste, dar numai ce dete spre fîntînă şi flăcăii adunaţi de seară mi-l şi luară în primire, adunînd oamenii pe la porţi „huo şi huo! Şoşoiu, bă! Prinde-l, bă, omoară-l, bă!”... La d-alde astea, cine dracu-i întrecea ? Finu Marin, cu bună-ştiintă, ce are în subsoară, se-mburică nevoie mare, spurcîndu-i de mama focului : „berbec-bă, mama voastră... berbec de la naşu !”...

Acasă, de văzu ce văzu, numa ce se-ntoarse cu toată puitura după el, măscărindu-ne de peste gard.

Unu din clăţăieri, poate Culai a lui Ciorbă, că el avea gura pocită, numa ce-i zice, aşa, în rîsul ălor- lalţi : bă, să ştii că aia bătrînă ţi-o făcu” şi rîzi şi rîzi... „Lasă, hodoroago, faţă bisericească, ai ? Păi nici în mo- mînt nu ţi-o iert... Să n-am parte...” şi se duse cu liota după el, înjurîndu-ne tot neamul, cînd de sus, de la ăi bătrîni, cînd de jos, de la ăi în faşă...

Şi d-aia zic eu că n-a iertat-o. Ba, nu se mulţumi că-i pîngări mormîntul, îi mai luă şi bănuţul de aur, ce-l avea moştenire de la frate-său, negustorul, ăl de-l prăpădise ghiuleaua. Dar nici finu Marin Ţiganu n-a sfîrşit-o ca botezaţii, cu capul pe căpătîi. Âsta, capul, i-l retează sîrmele de telegraf, sus pe tren, pe cînd făcea speculă cu pîine. Cînd l-aduseră acasă, mai întîi trunchiul, iar la vreo două zile şi capu-ntr-un sac, satul se întoarse iar la vorba aia, cum că e blestem de la Maia Prunoaica şi nu mai încape îndoială c-a fost sfîntă : „şi ce-o fi avut, bă, popa cu ea de nu ne lăsă s-o punem pă pereţii bisericii, în rînd cu sfinţii ?”

...Multe au aţipit în satul meu, dar cînd dau în pragul casei chipul ei îmi iese în cale. l-l găsesc printre ramuri şi flori, pe poteci, în bărdacă ce-mi potoleşte setea, şi m-apucă aşa, deodată, o poftă nebună de viaţă 1

PRICOPSIŢII

Da odată frate-meu, Buric, nu era gata, gata să-şi înstrăineze şi mîndreţea asta de poreclă ?

De-atunci, cînd îşi punea singur note, p-antîia primară, că a doua n-o mai duse pînă la capăt.

„Că, bă, îmi zice el mie cînd devine cazul – şi devine cînd vrea el – dacă nu mă dam după oi, ministru ajungeam ! Ascultă ce-ţi spui eu ! Şi oameni vă făceam pă toţi! C-ar fi zis ăştia : *«la o parte, bă, la o parte, că vine 'mnealui, dom'ministru Cosor zis şi Buric». D-ajun- geam, d-al dracului puneam un ministru peste toţi ciobanii, aşa să ştii; s-aibă şi ăştia ascultare, să nu mai umble ca lighioanele vînturate, prostiţi încolo şi-ncoa- ce, ca vai de mama lor

Dar n-ajunse ministru, c-ar fi avut cap, şi cum se brodi să stea în bancă la şcoală cu Olan al lui Bu- zăilă, iar ăsta avea note bune, nu că i-ar fi zbîrnîit că- păţîna cine ştie ce – că ta-so îl mai mînjea pe învăţător nu era un secret – ce-şi zise pricopsitu de frate-meu : „io-s mai prost, bă, adică nu mă duce gla- goria?!” Şi cum se-mpotrivea învăţătorul – unu de-i zicea Vătafu, mare cît stîlpul telegrafului de umbla tot timpul în cizme lungi de box şi cu catalogul sub braţ la vederea satului, iar mai încoace ajunse inspector mare pe la raion, dar îl deteră repede afară că-l prinsese cu ceva furtişaguri, din care satul bănuie că şi-ar fi cumpărat conacul lui Greceanu – şi cum zic, ăsta, dom'

Vătafu, care îşi făcu casă la Bucureşti după ce ieşi din puşcărie şi nu i-a mai văzut nimeni fata de-atunci, se-mpotrivea, ce făcu frate-meu Ion ? Nici una nici alta, începu să-şi sporească notele. Nu-i ajunsese că-şi punea numai de zece, uite că-şi trecu şi d-alde doişpe, paişpe şi cine ştie unde s-ar fi oprit dacă într-o zi tuşa Goarna, singura din neamul nostru care ştia o brumă de carte, nu i s-ar fi uitat prin ghiozdan. Atunci cînd Buric îl lăsase în bulumacul porţii ei şi se duse cu Onuş să scalde caii. Că ăsta, frate-meu, îi căzuse ei cu tronc de cînd îl făcuse mama. Nu-şi sparse piciorul în gardul lui Oniţă şi mulse vaca ăstuia ce da să fete cînd Ion mîncă sodă caustică şi era cît p-aci să dea ortu popii ? Mai încoace, mărişor, îi cerea leul, ziua şi leul, pentru sugiuc de la bulgar, altfel îi spărgea geamurile. Asta, de-avea, îi dădea cu dragă inimă, de nu, cum să scape de zevzec ? îşi tăia cît-un nasture de la capot, capot purta 'mneaei că era cocoană ! şi-i juca frate-meu la baci pe marginea şanţului. De-i văzu caietele, nu-şi ţinu gura „şi-uite, şi-uite, mă Niculae”, toată daravela i-o spuse lui taică-meu. Iar d-a naibii cum era, cum mai şi ştia că nu-l are la pipotă pe dom' Vătafu, „acu ar deveni cazul, îl porni ea, să-l mînjeşti şi tu cu ceva, n-oi sărăci acolo, cu cîteva felii de brînză !”

Âsta pricepu, nu pricepu unde bate tuşa şi cînd îl prinse bine pe învăţător, numa ce-l muşcă cu vorba : „brava, don' Vătafu, brava, care va să zică i le puseşi din anu ăsta pă toate ca să scapi mai repede de el?” Foc se făcu dom' Vătafu şi mi-l bătu măr pe Buric cu biciuşca din vînă de bou.

C-aşa se ţinea 'mnealui, mima piept, capul sus, cu catalogul sub braţ şi cu biciuşca fîşti, fişti peste cizme, în mers pintenat. Cînd se făcu şi deveni „tovarăşu Vă- tafu”, nu mai ducea catalogul, că-l pusese director la şcoala, dar de ţinut tot ţinea ceva sub braţ fie un dosar, o carte cu coperţi roşii sau un ziar, acolo. Renunţase la biciuşca,

greu, dar renunţase, că i-ar fi spus un tovarăş de la raion s-o arunce la coş, „că multe s-aruncă acu la coşu istoriei, mă tovarăşu 1”

Ş-aşa de tare îl bătu p-ăsta mic de-i umflă palmele. Perniţe moi de-nfipt ace i le făcu !

De la şcoală în ziua aia tot ţinu şanţul pînă acasă, cu mîinile în apă, să se desumfle cumva, da' ţi-ai găsit! Nici nu putu ţine dumicatul de mămăligă în mînă, da' să-l mai frămînte cocoloş, să fie îmbucătura cu folos ! „Ce, bă – nu-l scăpă taică-meu –, îţi dă notele prin palmă ?'*

D-a doua zi Buric o rupse cu şcoala şi taică-meu, săracu, n-avu încotro. Plăti amenzi comunale, raionale, ba şi regionale ; şi le-ar mai fi luat sigur odată la rînd dacă nu-l chemau pe ăsta în armată.

Ajunse frate-meu căprar, und-te pui că se-ntoarse-n sat şi cu o medalie, ce-o ţine şi-acum lîngă felinar, bătută-n stîlpul mulsului, să vadă clăţăierii pe mîna cui şi-au dat oile.

Cică, aşa zicea el, la o inundaţie ar fi scos dintr-o grădiniţă nişte copii, unu cîte unu, pe toţi i-a scos, iar el ar fi căzut lat, că l-au dus la oraş şi de s-a făcut bine l-au lăsat aici pentru o paradă: „că bătea bine pasul” Aşa zicea ofiţerul: „bă d-alde cafeluţă, ţineţi ochii pe cioban, stîngu, dreptu, stîngu, dreptul”... Pe deasupra era şi cel mai bun ochitor peste toată armata din o- raşul ăla. Asta o crez. Nu fuse cît p-aci să ia capul popii cînd trase o dată c-o puşcă de premilitară într-o turturică ! O pică la pămînt şi glonţul se-nfipse drept în tocul uşii de-a capul popii ce ţinea uliţa cu ochii la ceva credincioşi. Popa nu-l iertă, dar cînd se-nsură, la cununie, n-avu încotro. Merse la Oinacu cu mesenii după el ; în şase căruţe, başca o maşină pe care era şofer Olan al lui Buzăilă. în fine...

Satul află tărăşenia cu pusul notelor şi numai ce mi-l potrivi şi cu porecla de Pricopsitu. Ion Cosor, Buric, mai zis şi Pricopsitu. Şi poate ar fi avut norocul aşa să-i

rămînă numele, Ion Pricopsitu, că alta, îşi sporise şi cîrdul, vreo patruzeci să fi avut, ba îşi luase şi părtaş la oi, pe Marin, feciorul lui Gogu Burdulea, ăl de ciobănise cu taică-meu pe vremea lui Ilie Puienaru.

Dar cum n-a vrut să le bage la colectiv – „nu le las, bă, nu le las, de-ar fi să crăp, zi şi tu, cum să le las, că-n fiecare e suflet de la mine?” – le tot păştea cînd pe marginea şanţurilor cînd se mai atingea de pădurea lui Vîşti, cumnată-meu, „pădurar pe viaţă”, cum îşi zicea ăsta cînd îl contra careva. De-l prindea, cum îi ardea cît-o amendă ; mai întîi de ochii satului, apoi de-ai lui, că tare-l mai viermuia pîrţagul. Asta, frate-meu, nu vrusese să se bage cioban la el, să se tragă cumva cu tărhatul la cantonul din pădure, om de bază la rostul lui, adică tot un fel de slugă.

Ion Pricopsitu l-a retezat scurt cînd ăsta aduse vorba mai pe departe : „decît cioban la tine, mai bine le pui la toate pielea pă băţ !”

Şi uite că se ţinu de cuvînt. Cum se făcu nu mai ştiu. într-o primăvară – de-nvoit le-nvoise, cu acte în regulă, dar iar îi întorsese căciula cineva de la primărie – le păştea tot pe şanţuri şi ziua rea, nu le săpa în trifoi ? Toate, toate îi muriră. Aşa umflate şi ţepene, cu gaibaralele-n sus, semănau cu o pădure frîntă de la mijloc. Trei nopţi jupui Buric la ele. Noaptea, de necaz ori ruşine, că doar el le scăpase, nu ? le căra pieile pe măgăreaţă acasă şi-mpînzi gardul cu ele d-adună cotoii satului că nu mai era chip să-nchizi un ochi. „Ce le faci, bă, Pricopsitule, îi strigau unii peste gard, le-nveţi să zboare ?“

Marin al lui Gogu Burdulea, că şi el era parte, zăcu de necaz vreme bună pe prispă, da' cînd nu mai avu d-ale gurii pentru copii, cinci avea şi pricopsitu ăsta, se puse bucătar p-o dragă, ce sleia pe-atunci Dunărea la Flăminda.

Munci ce munci dar se-apucă şi de furat; fiertură din cazan pentru ăi de-acasă. Ţinea seara drumul c-o oală şi-o trimitea la ai lui. Pină-l prinseră şi-l deteră afară. Fără altceva stricăciuni, că ăia de pe dragă, oameni cu mila lui Dumnezeu, se gîndiră la copii. Marin, încotro s-o ia ? Işi încropi o droşcă pe două roţi şleampăte găsite prin fierăria lui finu Marin Ţiganu şi cu măgăreaţa dată de frate-meu pleca de două ori pe săptămînă la tîrg şi-aducea gaz pe care-l vindea dublu. Pînă vara trecută, într-o seară, cînd cerul se spărsese şi apa năvălise peste satul cămăşuit cu aburi reci. Pe ploaia asta dătuse în curte. Măgăreaţa s-a dus întinsă la iesle, Marin, lemn. „Marine, Marine, îl tot striga nevastă-sa după prispă, dă-te, bă, odată jos că se răceşte fiertura ! “ Da' el, nimic. Sta rezemat de leocă, cu biciul în mînă şi cu ochii a mirare.

D-aia a zis atunci satul: „uite, bă, că nici ăsta nu muri cu capul pe căpătîi, pricopsitul ! I-o fi cîntat şi lui cucu astă-toamnă ?”

Duceau cu vorba la frate-său, Culae, de-i mai zicea lumea şi „Bă pretenie”, că meşterea la podul care se făcea atunci peste Dunăre. Era lemnar de meserie. O învăţase la rudarii din Flămînda cînd fugise de-acasă, că n-a vrut să răspundă la goarnă cînd veni războiul. II căutaseră şi cu cîinii, dar cui i-ar fi trecut prin minte că e la rudari, amestecat în lăcaşul ăstora ? De cînd cu podul, pleca dimineaţa cu poştaşul şi se-ntorcea tot cu el, a doua zi, iar de multe ori el plimba tolba prin sat, că era săritor, şi nea Lache poştaşul îl avea la încredere. Aşa, pînă-ntr-o zi, cînd îl pescui din Dunăre Stan Crăpoi, Suian pe numele lui bun, mai înainte mare pescar în sat la noi, dar de cînd nu mai avea bălţi şi Dunărea era vînturată, sta toată ziulica pe mal şi trăgea c-o cange tot ce se nimerea : scînduri, dulapi, reteveie. El îl scoase la mal şi pe „Bă pretenie”, pe Culae adică. Plecase om întreg de-acasă, tot cu poştaşul,

şi uite că-l adusese Dunărea gata scăldat, bun de pus în coşciug.

A fost jale mare-n sat. Abia ce se-nsurase cu Lea- na lui Gurban şi asta sta să facă. Ce-a mai plîns-o lumea ! Cînd fugi după Culae, cu o săptămînă mai înainte o scosese la horă Mitu lui Sughiţă, aşa era obiceiul; c-o duminică mai devreme de nuntă, flăcăul să-şi scoată mireasa la horă, să vadă satul ce şi cum, dar mai ales că d-acum gata. Aşa şi era. Tocmiseră lăutarii, spoiseră casa şi aduseseră şi vitele din baltă pentru tăiat. Ba Sughiţă îşi chemase verii, c-avea vreo cinşpe, şi-n două zile ridicaseră şi umbrarul pentru nuntă, cu brîu de salcie proaspătă tăiată din Folanu.

Asta, Leana, cînd au scos-o la horă, nimic. Nici ai lui Sughiţă. Or nu ştiau că Leana era mai de mult în vorbă cu „Bă pretenie”, or de aflaseră, ce ? şi-or fi zis ei. Asta, Culae, n-avea nici după ce bea apă ! O bardă şi atît, iar acasă, claie peste grămadă, să fi fost vreo şapte, opt, unde să mai încapă şi Leana, învăţată în casa lui Gurban cu un trai în firea lui ? Da' uite că se-n- tîmplă.

Vinerea, cu o zi înainte de soroc, aici nunţile încep sîmbăta cu dusul pocînzeilor şi se termină marţea di- mineaţa, cînd lăutarii cîntă sus pe mese de plăcerea lor,

Leana fugi după Culae. Mai încoace s-a aflat că îşi făcuse legăturica şi-o ascunsese în copita de fîn de lîngă drum, şi de amurgise bine, cînd Culae a fluierat după înţeles – doar a luat-o şi asta a fost.

Ai lui Sughiţă, tare la Gurban, să-i întoarcă juma din cheltuială, că de, prăpădise ceva parale, ba, în sîm- băta nunţii îi intraseră-n curte cinci căruţe cu pîine albă făcută la Daiţa. P-asta o vindea, că satul era nesătul de pîine, dar cum rămînea cu lăutarii, care nici morţi nu dădeau banii înapoi şi vorba lor : „mîncaţi-aş, noi ce ducem la donci să mănînce, viorile, bre?” Făcură cum făcură şi ajunseră la o învoială, grăbită şi de faptul că nu trecură multe zile şi Mitu, ca să spele cumva ruşinea, scoase altă fată la horă şi uite-aşa rostul nunţii rămase, numa salcia o schimbară, că se uscase şi-aduseră alta proaspătă c-o seară înainte.

Dar se vede că fusese cu blestem pentru Leana şi Culae. Asta se duse, jelit de tot satul, darum rămînea cu Leana şi mai ales cu ce ducea în burtă ?

...Frate-meu, de ramase fără oi, munci o vreme pe la Spancioc, la o fermă, dar cum nu era dat cu sapa, tot spre oi trăgea. Aşa ajunse să facă speculă cu piei. Le lua din sat la preţ mai mic şi pleca cu ele spre Sibiu, unde le cojocea. Tot fără folos pentru sufletul lui, deşi îşi băgase electrică în casă, ba îşi pictase şi pereţii; numai oi şi cîini îşi făcuse ! li privea lung, lung, fluiera a pagubă şi de nu ofta, înjura ca apucatu...

Nu-l mai văzusem aşa de fript de cînd cu brăniş- tarul.

Eram atunci la surlă; spre nămiezi, roată-n jurul mesei, întrecîndu-ne dumicaţii-ntr-un găvan de iahnie de caracudă. Că numai ce rămîne năuc, cu gîtul juma spre cotul Bărăitarului.

Noi, ăştialalţi, cătam la el prostiţi, ca odată să-nţe- legem ce. Stogoş venea mătăhăind printre ierburi, că-

dea, iar se ridica şi, mai mult pe genunchi, s-a tîrît pînă la el, prăbuşindu-i-se la picioare. Avea grumazul tăiat în două, că-i vedeam şi osul muşcat de bardă.

Frate-meu a luat toporul şi s-a repezit bezmetic spre tîrhatul brănişţarului. Tata dete să-i aţie calea, dar îl făcu la o parte ca pe-un lăstar şi s-a tot dus, tăbărînd peste rostul brănişţarului. Asta-l văzuse de departe şi intrase adînc în baltă, să scape întreg de furia zăbăucului. Că dacă l-ar fi aflat acolo, nu ştiu cum ar fi ieşit.

Da' la o adică, cu ce era creştinul vinovat ? Nu el se căţelise cu Stogoş, ci putoarea aia de cotarlă a lui îi făcuse calabalîcul una cu pămîntul. Omul venise la surlă şi de văzu ce văzu, la furie, puse mîna pe bardă şi-o aruncă la grămadă, hăcuind pe Stogoş.

Brănişţaru ieşi spre seară din baltă şi de simţi că frati-meu şi-a venit în fire, încărca ce mai rămăsese întreg, ne ocoli de departe surla şi pieri în partea aia-laltă a Prundului cu cîrdul după el.

E, durerea aia din ochii lui, cînd Stogoş i se prăvălise la picioare cu gîtul frînt, i-o vedeam şi-acu.

Pînă-ntr-o zi, cînd taică-meu îl prinsese bine în refec : „Bă, cînd mă luă moş-to Lisandru dă suflet – îl priponise taică-meu cu privirea grea – mă ţinu la falâ pîn’ ce făcui opt ani şi cum aranghelii mă-sii să potrivi îmi muri şi mama d-a doua. Iar ăsta, se pui cu una rea dă muscă ce-o luase goală, numai cu ţîţogu şi ceva de-i acoperea ruşinea de la bîlci, din tîrg, patru îi făcu. Pă mine mă lepădă la oi, că n-apucasem să-nvăţ toate literele din numele meu, să mă izgălesc măcar, barba lui! Slugă m-a ţinut pîn-mă-nsurai cu mă-ta. Şi-mi făcu, bă, o nuntă de trosni! Cu şarete şi lăutari de la tîrg, cu fotugrafii, că venise tot satu ca la urs. Io, cu frezâ, la guler ţeapăn şi pampion! Cînd zisei că i s-a întors moşului mintea la loc mima ce mă chemă după nuntă, nici nu plecaseră toţi din curte, şi-mi zice, vorbă cu

vorbă aşa-mi zise : „bă, io pornii c-o oaie şi făcui cîte făcui; iote, ţie îţi dau două bune dă prăsilă şi du-te cu Dumnezeu!” Rămăsei prostit în faţa porţii, cu pampionu în mînă, cu alea două oi şi cu mă-ta plîngînd după mine. D-am avut coraj, bă, nu mă lăsai! Făcui cevaş oi, c-aveai şi tu partea ta, ca alde sor-ta, de nu se-ntorcea vremea ! Tu ce tot câţi, ai ? Crezi c-o să zică cineva ia, bă, oile astea, zi bodaproste şi pomeneşte-mă ? Fă-le, bă, fă-le ! De eşti în stare, de nu ia-ţi cîmpii !”

De la vorba asta, ori că aşa îi veni lui, frate-meu dispăru tam-nisam într-o bună zi de-acasă. 11 aşteptarăm cîteva zile, dar cum nu dete nici un semn şi cu miliţia pornirăm ceva urme. Ba, aia, bătrînă, după ce-l cătă şi cu cărţile zise că de-acum gata : „e căzu, Ni- culae maică, să-l trecem pă pomelnic la biserică!” Trecuseră luni bune, tocmai îi ridicam stîlp în cimitir lîngă frate-meu Ilie, cînd ne pomenirăm c-o poştală, cum c-ar fi la munte şi nici o grijă, d-o să isprăvească, vine el acasă, că ştie locul. Şi-uite-l că veni ! Intră în curte precis în zi de Sfînt Ignat, cu cinşpe oi după el, ca pe vremuri, la sorocul ciobănitului. P-astea muncise doi ani la munte ! „la nişte oameni pîinea lui Dumnezeu ! Aş mai fi rămas la ei o vreme, că tare mă mai momeau, dacă n-aveam io de arătat o socoteală aici, în sat!” Are cincizeci acu, cîini, ţap şi măgăreaţă, în fine, tot dichisul. Fereşte şanţurile şi nici cu Vîşti cumnatu n-a căzut la împăciuială.

Satul, prins cu ale lui, îl trecu cu vederea, că uite, rămase tot cu porecla aia, de pe vremea zăporului, Ion, Ion Cosor, zis şi Buric...

NEA BULETE

La grădină cu Oiţă Stîrc era, şi poate o mai fi şi azi, unu de-i zicea la noi Bulete, nea Bulete, Ţîrcă după ai lui. Şi nu mi-o făcu ăsta odată ? Treceam dus întins pe partea astalaltă a Cioranului cu primeneli şi ceva de-ale gurii pentru taică-meu. Că i se găgise, săracu, vorba lui, de ceapă coaptă şi fiertură de ştir sălbatic acrită cu corcoduşi ţigăneşti.

Cind colo, numa ce mă luă la vale nea Bulete, cu vorbe amestecate, cum numai el ştia : „A, dom' liceu ? Da-ncotro, bă, aşa de dimineaţă, că nu-şi linse pupăza puii, ai ?“

Eu, or că nu-l înţelesei, or că-l lăsai, aşa, să văz ce, i-o-ntorsei gîtos : „Poftim, bă?!“ Că dracu, numa el mă pusese să casc gura ! „Opaaa !... Poptim, ai ? Fătăciunea cui te-a făcut şi închinat! Uitaşi, bă, suflet corcit, să vorbeşti ca lumea de cind te plimbă tac-to prin şcoli, or te dai cu moţ, moţu cui ţi-a pus în strachină de dimineaţă?!”

O luai iute la picior, spurcîndu-l pe nea Bulete pe care niciodată nu ştiai cum să-l iei ca să-ţi fie vorba nimerită. El, în urma mea : „Dom* poptim, bă, stai niţeluş să-ţi pui ceva în traistă, d-ale pămîntului! Pentru tac-to, că el tot p-acolo îşi bagă cămaşa şi tot cu apa aia se spală pe faţă, bă, aşa să ştii!“

Statui, ce puteam face, ascultînd vorbele în răspăr ale lui nea Bulete, care tîra printre rînduri o paporniţă din papură, bine scărpinată pe burtă tot cu aşa întrebuinţare. Cînd isprăvi, o răsturnă într-o albie mare de rufe, c-asta era legătura cu malul drumului, iar cu o jordie o împinse spre mine, strigînd : „ce stai, bă, vrei să ţi le şi mestic ?“

Lăsai traista pe-o buturugă, îmi ridicai izmenele pînă dincolo de genunchi şi pîş, pîş, cu ochii chiorîş la nea Bulete, venii spre albie, gata, gata s-o ia un zbîrnel de anafor şi s-o gonească titirez spre izlaz. Răs- turnai lotul şi plecai mai departe, frînt sub traistă, în- jurîndu-l pe nea Bulete că mă spurcase de dimineaţă şi-o să-mi fie ziua bleagă. El, sughiţînd de rîs în urma mea : „Aşa, ai ? Poptim, care va să zică ? Fătăciunea cui te-a înţărcat!“ Mă firui pînă mă scăpă, că dădui cotu spre Flămînda şi pusei ochii spre plopii Ceatalului unde era tîrla lui taică-meu.

Bulete ăsta ! Nici dracu şi chiar baba Ghiocioaica, aia care tăia sub limbă de lingoare nu l-ar fi lecuit. Din ţîţîni să i-o fi scos !

Şi în mintea mea se înnodă firul subţiat or poate rupt de anii cînd paşii noştri nu mai călcaseră pe-a- ceeaşi potecă.

Dragu Gheorghe, zis Culică, dintr-a-patra, banca Şasea, rîndul de la fereastră, în clasa domnului Vătafu, avea casa peste drum de şcoală şi peste Mărăcinoasa ; o baltă stearpă chiar în mijlocul satului, de mărimea unui încurat de cal, care, pe vremea aia, fusese secată de secetă, întoarsă de primul tractor care venise în sat şi făcută loc de meci. C-aşa scria la capul locului, pe-un fund de scaun luat de nu ştiu cine de la frizeria lui Tase Conţică, „loc de meci“. Da' nu lua nimeni în seamă scrisul făcut cu păcură, nici ăia, utemiştii, care trebuiau să bată meciu, nici satul, care tot p-aici îşi avea poteca spre coşarul comunal, mai apoi la Marin Leat – cînd făcură la el prăvălie că se întorsese din război beteag de trei degete de la mîna

dreaptă şi nu mai putea să ţină sapa, bă, cum îl muşcau ăştia cu vorba de obraz.

Şi cum vă spui, dincolo de Mărăcinoasa, o idee la deal, era casa lui Culică, p-un tăpşan din nuiele de salcie umplute cu pămînt din balta seacă. La şcoală Dragu venea o zi din cinci, da-l treceau, că era sărac şi, vorba domnului învăţător Vătafu : „săracii sînt acu la putere. Auziţi ? Ei sînt viitorul satului, al ţării, ba şi al pămîntului întreg, cît e el de mare”... „cu munţi, mări şi oceane”, săream noi în cor, prilej pentru el să-şi ducă ideea pînă la capăt, ridicîndu-se cînd pe un călcîi, cînd pe altul: „aşa, bă, şi peste toate o să fie ei stăpîni, adică săracii noştri minunaţi I” Noi ne uitam cu invidie la Culică şi parcă îl vedeam pe o corabie, vînturînd mările, oceanele şi punîndu-şi neamurile mai mari peste insule şi ţări şi bălţi, aşa cum era Greaca noastră.

Pînă-ntr-o zi cînd, în ceea ce-l priveşte pe Culică, dom' Vătafu îşi schimbă pentru totdeauna părerea şi de-atunci de-l prindea în ochi din „bă mocîrţane” nu-l mai scotea. Asta în urma întîmplării cu tablourile. Da, da, cu tablourile, şi-mi aruncai traista pe umărul celălalt, înjurîndu-l pe nea Bulete că-mi dătuse a duşmănie, tot aşa ca să mă umilească. Respirai răcorit cînd, după sălcii, dete chipul podului şi întinsei pasul.

Cînd cu tablourile, dom' Vătafu aruncase c-o jordie de pe perete pozele regilor şi tot el, în aceeaşi oră, aranjă cu mîna lui, unul cîte unul, alte tablouri. Astea, mai mari şi necolorate, cu oameni fără decoraţii şi grade pe umeri, mai toţi bătrîiori, chipuri simple, care ne zîmbeau de pe pereţi chiar şi atunci cînd ne-ncingea pilul din vină de bou al domnului Vătafu.

Că dacă tablourile se schimbară, dom’ Vătafu tot nu renunţase la obicei. Aşa ! înainte de-a-ncepe ora de dimineaţă, tot atunci cînd mai înainte stăm smirnă la

rugăciune, avea pîrţagul 'mnealui. Umbla cu pilul printre bănci şi ne pleznea de ne ardea la ficaţi dacă nu răspundeam „taro şi răspicat“ la întrebările lui despre „conducătorii iubiţi ai lumii întregi” ca să vadă cum stăm cu politicu, „a mai mare materie dintre toate, bă, a mai mare”... Şi-ncepea canunul. „Ia să-mi spui cutărică – şi se ridică pe călcîi frîngînd în două pilul – cine e primul? Aşa! Da' al doilea?” Şi tot aşa ne for- feca pînă la coadă şi de la coadă la cap, cînd la rînd, cînd pe sărite. Cea mai bună la lecţia asta era Lilica, fata miliţianului, care ştia tablourile ca pe apă, cu numele întregi. Cînd cu pricina, Culică era luat la refec. „Primul, drăguţule? Bine, da’ al patrulea?” „tovarăşul Ilici”, zice Culică. Jap ! răspundea pilul domnului Vătafu. „Da’ al treilea?” „Tovarăşul Iosif!” Jap! „Da’ al doilea ?” „Păi, păi... şi Culică îşi buluci ochii îngroziţi spre Mărăcinoasa, ca numa să sară odată: tovarăşul Bulete, dom’ învăţător!”... Pilul tovarăşului Vătafu l-a înfăşurat pînă spre gît şi cine ştie ce s-ar fi întîmplat dacă ăsta, Culică, nu zvîcnea scurt din bancă, arun- cîndu-se gata înşeuat spre Mărăcinoasa.

„Porc de cîine ? Tovarăşul Bulete, ai ?” icnea roşu de furie şi neputinţă tovarăşul Vătafu. „Află, jigodia dracului, că puşcăria vă mănîncă, pe tot neamul vostru de duşmani ai poporului !”

Zău că nu mai înţelegeam cum se făcuse cu alde Culică şi-ai lui, din stăpîni peste apele, mărilor şi oceanelor pămîntului să devină aşa, dintr-odată, c-o vorbă, duşmani ai poporului, gata-gata să-i mănînce puşcăria I

Cine era Bulete, ăl de-l trecuse Culică în rînd cu tovarăşii de pe pereţi ? Un prăpădit, chiabur de-al satului, care tocmai trecea pe Mărăcinoasa cînd Culică încolţit cu pilul sub barbă, dădea din colţ în colţ după numele oamenilor din tablouri. Săracu ! Nea Bulete nu era chiabur, d-al făcuseră. Avea opt pogoane de pămînt, două de la ta-so, două le moştenise de la fratesău, croitorul, care nu se mai întorsese de pe front, iar restul le avea zestre de la Nuţa, ncvastă-sa, fata ţîrcovni- cului, că şi de la ăsta i se trăsese cînd îl pusese chiabur – nu făcuse avere cu cădelniţa pe spinarea poporului ? Dar aşa era porunca, trebuiau neapărat chiaburi, „s-avem şi noi chiaburii noştri. C-aşa e regula, zisese Didei, de la raion, grîu fără neghină nu se poate ! Cum ăia de la Pădurea-tare îngrădiră o duzină şi noi adică ce, stăm cu mîinile în sin?” Şi numai ce ni l-au îngrădit şi pe nea Bulete, că nu mai ştia săracu pe unde să-şi scoată cămaşa şi tot satul care-l ştia om vrednic şi în firea lui îi plîngea de milă. Ba, pînă şi oamenii primăriei care-i băteau în poartă după cote îl mîngîiau cu vorba, dar cînd li se plîngea că tare mai e oropsit dădeau neputincioşi din umeri şi-o scăldau moale că ăsta e ordinu.

Nea Bulete, fript la suflet şi cu ograda pustiită, nu mai ştia încotro să-o apuce. Dete tot ce avu, ba luă lînă şi porumb cu împrumut de la popă prin ţîrcovnic, deşiră velinţele de pe pereţi ca să iasă la socoteală, da' tot nu ţinu pasul cu registru şi într-o dimineaţă ne pomenirăm fără el în sat. Se şoptea peste garduri că-l ridicase mima în izmene pe la cîntatul cocoşilor o maşină neagră ; încotro a apucat-o ? Cine ştie, şi de-ar fi ştiut cine şi-ar fi muncit limba ?

Se-ntoarse peste cîteva luni. Supt la faţă şi fără pic de burtă, că dracu sau poate Dumnezeu îl răsfăţase cu o burtă mare, gogonată, că altfel cum ar fi arătat nea

Bulete chiabur, ca ăia care împînzeau gardurile satului rătulit ? Burtoşi, cu mustăţi groase, tăiate scurt şi cu bîta ridicată ! „Ce şi cum ?“ îl întrebau unii, dar o vorbuliţă n-a scos nea Bulete. Legăna prostit din cap şi-o lua repede la picior, mai mult alergînd şi uitîndu-se cu teamă înapoi. Dar şi aşa tot mai păţi un pocinog. Cum ăia de la sfat nici nu-l ascultară cînd le spuse că dă pogoanele de la frate-său de pomană şi statului restul pînă acolo cît trebuie să ajungă ţăran sărac, n-avu de lucru şi le lăsa primăvara nearate. Cînd se află tărăşenia, căzu iar beleaua pe nea Bulete, şi-l săltară din nou, numa că acu altfel devenea căzu, era sabotor. „Băgase beţe-n roatele ţărănimii sărace şi asta e puşcărie curată, tovarăşi”, strigase Didei seara-n sat. „Cum, bă, se cruceau oamenii, cum adică, sabutor ?'* Că vorba asta n-o aveau pe limbă, dar cînd o cunoscură o fereau scuipîndu-şi în sin. Ce mai! Nea Bulele o ispăşi şi p-asta, numai cinci luni. De se-ntoarse, merse printre primii să se-nscrie în colectivă. Răzbi greu, că ăia cu listele îl ţineau tot pe la coadă. Dar n-avură ce, că raionul cerea ziua şi planul, mai ales că tovarăşul Didei făcuse ceva încurcături în liste trccîndu-i pe unii fără vorba lor.

Uite Ceatalul, zisei, ducînd ochii spre storiştea albită de fumul de sub crăcane. Pesemne că fierb laptele, în timp ce siriţele supte dormitează de plăcerea uşurării. Soarele se ridicase dinspre sat, îi simţeam căldura prin bulionul din traista ce-mi înroşea cămaşa „asta, bă, asta ai vrut ?'* Şi-l mai spurcai odată pe nea Bulete, care mă urmărea cu rîsul lui: „poptim, ai, poptim?!”.

După treaba cu Bulete, Culică termină cu şcoala dar de lăsat nu ne lăsa în pace. Nu atît pe noi, că nouă ne plăcea fir-ar să fie, ci pe dom' Vătafu. Nu era ziulică să nu

iasă pe prispă şi cînd soarele era în toi ni-l tot căuta cu oglinda prin clasă, iar de-l prindea nu-l mai lăsa pînă nu se ferea după perete, cu ochii plezniţi de furie. Atunci o trimetea pe Lilica după ta-so, miliţianul, care, ştiind ce, o lua de-a dreptul peste Mărăcinoasa, speriind orătăniile. Dar niciodată Culică n-a căzut în mîinile lui. Şi mai mi-aduc aminte că nici încoace, de iertat tot nu l-a iertat pe tovarăşul învăţător. Cînd ăsta ieşi din puşcărie după daravela cu furtişagul şi nu se mai arăta prin sat de ruşinea capului chilug şi gogonat, Culică îi agăţa, dracu ştie cum, felinarul roşu la stîlpul conacului, ca alora care cădeau cu burta la gură pe prispa părinţilor.

încercă miliţianul ceva, dar nu găsi. Poate de un fir tot ar fi dat pînă la urmă dar îl dete Lilica în gît. Cum citea o carte cu un copil care-şi demască bunicul că sabotează puterea şi devine erou, ce-şi zise amărîta ? Să se facă şi ea erou ! Şi numai ce-l pîrî pe ta-so că într-o noapte Bichiroi, tînărul, i-a adus un porc, şi tot ea mai spuse cînd veniră să ia firul tărăşeniei cum că l-ar fi auzit pe Bichiroi jeluindu-se : „nu mă nenoroci, dom' plutonier, c-o să-mi rămîie copiii pe drumuri, închide şi matale ochii, nu-i spune pe toţi!” Că era vremea cotelor şi mulţi fugiseră cu porcii în baltă, declarau numai aşa, să ia ochii primăriei. Cînd se află că plutonierul făcuse cîrd la socru-so, în Puieni, tot aşa, scă- zînd cotele şi închizînd cînd un ochi cînd pe amîndoi, fu iepurat „adică fugărit ca iepurile, bă”, zicea satul la auzul cuvîntului ăsta, iar Lilica n-ajunse erou, da' de trecut la gazeta satului tot o trecură, drept pionieră vigilentă. Şi numai ce se porniră în clasa noastră şi alţii să-ţi pîrască părinţii sau neamurile” că bîtu înjură, că tătiţă a adus ast-noapte cinci dovleci pitiţi sub fîn, că...[14] în fine fel de fel de fapte sau vorbe ce le făcea satul noaptea pe

ascuns. Nu mai putea tovarăşu Vă- tafu ! Eram clasa lui de „duşmani ai călăilor“ şi chiar propuse să purtăm numele copilului ăla de-l demascase pe bunică-său. Poate am fi avut norocul, că făcuse cererea la raion, dar lucrurile se liniştiră cînd sub poza Lilichii apărură vorbele astea: „ce făcuşi, păgîno?“

Nea Bulete, de intră în colectivă, ceru să-l dea la grădină că pe unde fusese el în război deprinsese meşteşugul ăsta nu prea cu cătare în satul nostru. Burta îi crescuse la loc, numa faţa îi rămăsese suptă şi nici barba, nu ştiu de ce, nu-i mai creştea.

Rămăsese şi niţel cîş de mijloc, cam într-o stinghie, cum hotărîse satul. Nu, nu de-acolo i se trăgea, ci de mai încoace, cînd deteră ursarii.

Ieşiseră ăştia din sat după cîteva zile de vînturat aiurea uliţele satului, fără ca unul, măcar unul să se lase călcat. Altădată, trai nu glumă • plecau ursarii cu coviltirile pline şi cu dobitoacele după ei în pas de pocînzei.

Că erau şubrezi, că nu, şi-o făceau aşa, de fudulie, mulţi de-ai noştri se lăsau driguiţi de urşi pe prispă. Mai întîi urşii, graşi, cu pielea-ntinsă şi părul lucios, jucau în bătătură, chemaţi de toba făcută din betelia ciurelului, cu guler de zurgălăi, şi de îndemnuri neînţelese satului, poruncite de zdrahoni cu ochi adînci şi mustăţi stufoase, care-şi plezneau genunchii prinşi în şalvari. Din cînd în cînd o mai dăteau şi pe limba noastră, cu noi în cor după ei: „Joacă, joacă, moş Martine, că-ţi dau miere de albine, zumbai, zumbai, meştere“... „Uite, bă, sărea cîte unul mai guraliv, şi pă românica asta, că tare-ţi mai caută ciochia !“...

Noi, dracii satului, tot ne repezeam în blana urşilor smulgîndu-le smocuri de păr, că dacă te afumi cu el nu te mai prinde frigurile, boală a satului cu care umpleam vara

prispele în aşteptarea chininei de pe la tîrg.

Şi cum zic, atunci bătuciră uliţele degeaba. Ieşeau lihniţi din sat, cu urşii după ei, jigăriţi şi coterliţi de le plîngeai de milă. Cînd deteră spre Cioranu, nea Bu- lete de-i văzu, ce-i veni ? „Bă cu ursu, staţi, bă, niţeluş, că demult nu-mi mai pîrîiră oasele!”... Trecu cu ceva de-ale gurii pentru bieţii oameni şi în bătaia tobelor şi dansul zurgălăilor mi-l călcară urşii cam pentru o uliţă întreagă, se vede, jinduiţi de-aşa ceva !

Nici miau nu zise nea Bulete, dar de-atunci rămase într-o stinghie.

Cu timpul, uitase de necazuri, de toate uitase, ba şi pe unde şi de ce fusese, iar de venea vorba unde, o cîr- mea, jucîndu-şi burta şi guiţînd : „brava mie, bă, adică- lea sînt om plimbat, nu ca voi ! Hi, hi.” Al dracului, nea Bulete.

Ajunsei, prins sub ochi de departe, de taică-meu care mă şi luă la zor : „da greu te mai mişti, bă, că dă dimineaţă tot te cat!”.

li închisei vorba cînd îi deşertai traista dinainte cu primeneli şi d-ale pămîntului. „Bulete, ai ?” Dădui din cap, luai băţul şi cu cîinii după mine plecai după oi, întinse pină departe, pe poala verde a bălţii, mînat toată ziua din urmă de vorbele în răspăr a lui nea Bulete. Al dracului !

BUBĂ LA INIMĂ

„Le zisei la procest – că nu mă lăsai, îi dătui la procest – mă tovarăşilor, aideţi la împăciuială ! Măcar una, dă prăsilă, şi-i pune mandea la loc ; d-acolo, sănătoşi să fim şi i-om face pă din două ! Dar ei nix, mi-i luară pă toţi, pă toţi, că intrai seara-n sat cu băţu-n mină !

Mai încape vorbă ? Cind venii din război n-am făcut la fel ? Trei purcele ţinuse asta a mea cu dinţii; le-am băgat în Greaca şi se-nmulţiseră ca şobolanii, de-i că- ram la tîrg cu căruţele... Acu, dracu şi tămîia, plimb rogojina după mine şi socotesc maşinile care intră-n sat!”

De-atunci o rupsese unchiul Antone cu lumea, cînd îi confiscară porcii din baltă, într-o toamnă, şi toata averea lui se duse ca o vorbă-n vînt. De necaz, de silă, eu cred că şi din mîndrie, nici prin sat nu mai căta. Se strînsese-n el, în curtea pustiită, cîndva cea mai ară- nită de pe uliţa noastră. Iar de nu împletea coşuri, sta de vorbă cu scrisorile de pe la copii, unde ăştia-l vesteau cu bune, de necazuri sau numai aşa, să fie. Nu ştia unchiu carte, le învăţa pe deasupra cînd i le citea tuşa Goarna şi de-l tăia dorul, numai ce-l vedeai pe prispă, la taifas cu ei, cînd cu voce moale, cînd vînturînd şi firuind, după cum devenea cazul în scrisoare.

...Nu ştiu cum se face, dar de-o vreme pe unchiul Antone îl găsesc numai la „birău”. Poate unde rata intră-

n sat cam pe la şase ceasuri spre seară, ori unde nu mai iese el în sat şi-l aflu tot aici, sub şopron, cu junghetura frîntă, vîrît cu de-a sila parcă într-un scaun cu trei picere. Asta e birăul unchiului, cum îi zice el în derîdere, neuitînd să adauge în răspăr : nne-am ajunsără, bă, ce vrei? avem şi d-alde noi birăuri!”

Aici picoteşte Antone o bună vreme din zi, împletind coşuri din nuiele. Acu, mai puţine, cinci, uneori şase, că-mi dau eu cu părerea, ori unchiu s-a lenevit, or ulcerul l-a îndoit de numai ţine pasul cu norma, opt pe zi.

Sub şopron n-a mai rămas decît grapa de fier. Singura pe uliţă şi toţi vecinii îşi făceau rînd la ea, pînă-ncoace, cînd a băgat-o la colectivă. După o vreme, de văzu că rugineşte aruncată-ntr-un colţ, a cărat-o unchiu-acasă, a şters-o, a uns-o bine şi-a pus-o la loc. Cînd dă primăvara, o scoate afară, o unge şi ca apucatul o plimbă prin curte pînă cade lat. „Uite, bă, că nu scăpă de bubă, îl căinează vecinii, la ce dracu atîtea doftorii ! '*

Buba la inimă, cum se vaită el, o avea mai de mult şi cînd l-apuca măiculiţă ! căta vîntu cu gura ! Rău, rău cică i-a fost atunci, cînd îl ducea pe popă cu căruţa la tîrg şi-a picat în drum. Sfinţia sa i-ar fi ţinut o rugăciune dar văzînd că unchiu nu şi nu, a plecat singur călare. Musai trebuia s-ajungă la o şedinţă ; „că şi ei, bă, au şedinţuri, ş-o să devină căzu, ascultaţi ce vă spui io, să stea mortu-n casă pînă vin 'mnealor de pe la şedinţuri”... Ceva, ceva şi satu l-a-njurat pe popă. Nu că trecuse la lumeşti călărind calul – îşi aduceau prea bine aminte cînd intrase primul tractor în sat, nu el îl călărise încolo şi-ncoace de-i zbura sutana-n vînt ? – ci d-alta : „auzi, bă, unde se mai pomeni, să-l lase mort în drum, păi popă e ăsta?'[1].

L-a găsit un creştin din Oinacu, i-a dat să bea apă de

ploaie dintr-o baligă stătută – aşa spune el, şi ce leac o fi fost ăsta că se-ntoarse acasă pe picerile lui 1 încoace l-a apucat iar, dar acu e altă socoteală. Ţipe boala mai mult a laudă, că-l tratează fecioru-său Vicu, ăl de e farmacist prin părţile Dadilorului. De toate îi trimite, buline, prafuri, cutii şi cutiuţe. Cum nu ştie citi le-a legat cu lînă vopsită şi tot le' mormăie sub şopron „verde acu, roşia la prînz, neagra diseară!" Cu mare grijă să nu-ncurce cumva culorile „că mă ia dracu, bă,, pic colea buştean şi rămîne norma nefăcută".

Numele întreg al unchiului este Antone al lui Stan Ion Radu, după tac-so, bunică-so, că alde Radu s-au chemat toţi. Cu ani în urmă n-ar fi răbdat să te-atingi sau să sari cumva vreunul, Doamne fereşte ! Nu băgase draci în sergent cînd era pe front ? De nu-i zicea ăsta numele întreg şi răspicat „cu orice rizic", nu răspundea la ordin. O singură dată şi-a călcat pe inimă. Apărau gara din Ploieşti şi-au dat avioanele ca muştele : „Radule, vericule, sări, bă, că e prăpăd!" „Şi-am sărit$_r$ bă, îşi aminteşte el, şi le-am dat fier să ne pomenească. Nu zic, îmi deteră şi ei o dicoraţie, da' porcii mei, porcii, bă, tot mi-i luară, pă toţi, pă toţi... Că nu declarasem tot cîrdul ? Da' bine, bă, ei era popa să mă spovedesc ? Ş-ai ca ei, da' ştia vreunul cu cîtă snagă se ţine- o vită ?"

Cînd cu colectiva, tot aşa ! Le-a zis ălora să-l scrie cu numele avut, altfel nu pune deştu – Antone Stan Ion Radu, „că dacă intru, apoi intru cu toţi după mine, să vază şi ei cum e !"

S-a înscris aşa... Nici n-a dat să fie primu, nici la urmă nu s-a lăsat, cum făcuse Calevrea, bătrînu, cînd se-mpotrivi cu vorbă grea de-l duseră la tîrg. Acolo, cică le-ar fi zis : „vedeţi voi bradul ăla – era singurul brad din oraş şi creştea-n faţa raionului – chiar dacă mă vîrîţi cu burta-n el de viu şi tot nu mă dau!" L-au lăsat şi ăia-n pace de-l văzură aşa trăznit.

Şi cu unchiul Antone lucrurile au fost cu ceva istorie. Mai întîi cu întovărăşirea. Pe-atunci, picase-n sat, cam după foamete, una Dobra, de-a satului. Găsi casa paragină, goniţă pentru bufniţe şi lilieci, că stătuse prin alte părţi după^>ărbatu-său, perceptorul. A sărit satul, au sărit vecinii, au dat cîteva mîini de pămînt, au pus uşi, geamuri şi şi-au adus calabalîcul. Şi numai ce-a început Dobra să se vînture pe uliţe cu întovărăşirea ; zicea c-a primit sarcină, ca mai mare pe la sfat, poate şi unde ăştia îi tot cîntau în struna, „alo, ufedere-ule“.

La unchiul Antone a bătut primul cu gînd pe faţă; de, om cu ceva cheag, cinci pogoane, oi un cîrd, porci în baltă, acareturi.

„Unchiule, s-a zis!“ „Cu ce s-a zis, fa?“ a jucat-o ăsta cu ochii tot un licăr. „Păi, cu trecutu, acu alta-i viaţa, la toţi o să ne fie bine !“ „Să ne fie, fa, să ne fie, am eu ceva din contră?“ „Musai atunci să ne-ntovără- şim!“ Asta a făcut ochii mărunţi: „Cu ce, fa, să ne-nto- vărăşim noi, de-o pildă eu cu tine ? Cu serveta lui băr- ba-to Tichie, or, mai ştii, poate scoţi tu ţîţele la bătaie, hi, hi, hi!“

Dobra asta avea sîni mari, că-i ziceau toţi, şi noi ăia micii Dobra lăptoasa.

Nu trecu mult după vorba ce-o avură şi prin sat a început să colinde poezia unchiului Antone. Nu ştia să scrie, dar de potrivit le potrivea al dracului, vorbuliţă cu vorbuliţă – şi-i zicea cam aşa, dacă mai ţin eu bine

minte : „Aideţi la tovărăşie, toţi cu Dobra lu Tichie; eu cu plugu, tu cu coasa, ea cu ţîţa a lăptoasă!”...

De la damblaua asta multe i s-au tras unchiului. Las la o parte meliţa tuşii Tudora care toată ziulica vîntura caţa-caţa : „vină-ţi în fire, mă creştine, c-ai ajuns de rîsu satului ! Numa poet n-aveam la masă, că-ncolo”...

Cînd cu îngrădirea, atunci cînd fugi în baltă Ion Banu – şi de-l scoaseră, l-au adus acasă nebun că pînă mai anii trecuţi se-ncingea cu o salcie şi cînta pe la porţi paparudă udă vin-o de ne udă – da bine că se prăpădi – a fost îngrădit şi el cu toate că n-avea cheagul altora, feriţi nu se ştie cum. De-l arse la pipotă, zdronc, altă comedie! Cu asta-l scoase pe Vicu din şcoala de ofiţeri. Veni noaptea, cu coada-ntre vine. Noi, satul, aflarăm mai de mult ce şi cum, că unchiului i se pusese în vedere, cu vorbă tare, de sus, să-şi ţie gura...

,,Da' bine, bă, că-l deteră afară”, asta zicea el mai încoace. Acu e mare spiţer pe trei sate ; face bine la oameni, că se-adunară la uşa lui cum batem noi la primărie cînd vine ceva veşti bune !”

De-l luară din scurt cu poeziile, „închinarea şi grijania, a cui coadă de topor eşti, bă?“, unchiul Antone s-a dumirit greu, apoi sa le zică : „blînd, staţi blînd, mă tovarăşilor, eu nu-s coada, mi-s toporul! În capu meu s-adună, uite-aici şi le-a arătat unde – iar de le zic, cu limba mea le zic, cînd poci ş-am poftă !“

Asta pe care-o spusese seara la mat, unii ieşiră cu ţoiurile afară, rămăseseră însă destui pe la mese, zicea de cote. Nu băgase el de seamă că alţii cu curţile pline făceau pe niznai, pe cînd lui îi luară şi velinţele de pe pereţi ca să iasă lîna la socoteală ? Pînă spre coada poezia mai era cum era, da’ numa ce-i venise lui aşa, ori poate unde a vrut să se răcorească şi cu vorbele altora că nu le găsise pe ale lui, a amestecat şi nişte

vorbe cu de ce nu vii tu Ţepeş, doamne !... „Cum, bă, îl forfecară ăştia, grijania cui te-a uns, casă de nebuni, ai ?“ Şi i-a făcut o traistă de acte unchiului, cu declărăţii şi potriveli. Cîteva zile tot umblară şi chemară la sfat; pe unii, pe alţii, în timp ce el era priponit la coşarul comunal „că făcusem căpuşe, bă, da’ a meritat; mi-eram care va să zică persoană importantă !” „Te-ai ţicnit, mă creştine, ori te faci, nu-l slăbeşte tuşa Tudora la vorba asta, da' cu limba cui miaunai cînd ţi-aduceam oala cu mîncare *scoate-mă muiere că mă prăpădesc ! Ai ?»“

Da* veni unul mai mare în grad şi-l dete pe unchiul acasă, ba îl mai şi îndemnă „zi-le baciule, nu te lăsa, da să le vedem şi noi

Unchiul Antone, fie că o luă de bună, fie că avea mîncărime la pipotă, le-a tot zis; nu mai tăcea gura satului, dar nu aşa, în văzul lumii, ci mai pe feritelea, cu lămpile mici... Acu, le ştiu şi copiii satului, ba se cîntă şi pe la nunţi, chiar dacă unii, de pe-atunci, stau în capul meselor. Rîd şi ei cu poftă, parcă le-ar zice ceva din năravurile flăcăitului.

Cînd cu colectiva, tot Dobra primise sarcina cu lămurirea, şefă pe uliţa noastră. Acu de, şi mai mare, brigadieră, „cu dicorăţii pă ţîţe, bă, cu poze la jurnale şi cu faimă peste zece sate, n-am mai fi avutără parte.[11] L-a luat, l-a sucit, l-a-nvîrtit, dar unchiul nu se dete pe mîna ei. O primea, o omenea, da’ pînă-aici, că-l făcu pe tovarăşul Didei de la raion să se supere, fapt ce nu i l-a iertat niciodată Dobra unchiului Antone, „cum, mă tovarăşu – că la o adică schimba placa – din cauza ta să mă pui rău cu tovarăşu Didei, cu raionu ?“ Ăsta, nimic...

De înscris, tot s-a-nscris, cînd era gata, gata să-l dea şi pe Tilică afară din facultate. Ştiu cum au mers lucrurile, că mi le-a desluşit ăsta de-a fir a păr. „Vinerea, în

fiecare vineri, mă chema un tovarăş de la cadre şi mă trimetea acasă. Motivare-n regulă, cică să-l lămuresc să treacă odată alături de ţărănimea luminată a satului. De nu şi nu, „e păcat, mare păcat, că tare greu ai mai răzbit-o ; sst, nu zice nimic, eu-ţi cunosc tot halimaiul!” „Luam trenul, cum îţi zic, şi pînă intram în curte măăă tot gîndeam ce-o să-i mai spun! Feream motivul adevărat al venirii mele-n sat; primeneli luasem c-o săptămînă-n urmă, sănătos eram, ei la fel, atunci ? „Iar venişi, bă ? mă lua bătrînul în primire de cum mă vedea, adicălea puseşi facultatea-n cui bag de seamă!'*... Ce să-i zic? C-o fi, c-o păţi, spune şi tu!... El, ca el, dar cu ăilalţi din urma mea, care doar ce-i înţărcase şi le pusese traista de gît după vite, cum rămînea ? „Brava, bă, parcă-l auzeam pe Mitu, îl ştii doar, dă cu vorba de parcă despică cu barda, la noi, la noi, bă, te gîndişi ? Ne bagi ca să-ţi fie ţie bine ? Du-ne, bă, du-ne – şi-mi întindea mîinile – uite eu mă dau!“Aşa că eu nimic, plecam duminică seara înapoi fără să deschid o vorbă. Şi uite-aşa cîteva luni, că tovarăşul de la cadre mă păsuia mai mult ca pe alţii, cărora le făcuse de mult vînt. Eu eram, zicea el, sarea-n bucatele facultăţii – „Puişor, taică, îmi strici mîndreţe de compoziţie dacă te dau afară, că numai doi fii de ciobani avem în căsuţe, şi-ăştia, ştii şi tu, sămînţă de-a noastră, progresistă”.

Dar se vede că unchiul Antone simţise ceva, ori nu mai avea din ce ăi bani, casă şi masă, pe care i-i trimitea mereu cu o întîrziere de trei, patru zile, că numai ce într-o bună zi „sfîntă, zice Tilică, era pe 14 ianuarie, s-a înfăţişat la facultate. „Intîiul drum ce-l făcea după mine, ţine Tilică minte. Niciodată el n-a ştiut calea şcolii după ce m-a dat după carte ; nici în sat, la elementara din Dăiţa, iar la

liceu!... Al doilea, şi ultimul drum, cu trenul, la Galaţi, cînd mă însurai. Cu două căldări de brînză, o oaie pentru pastramă şi-o plapumă pentru mireasă; c-aşa strigase la strîngerea darului „i-oi dau un flăcău şi plapumă să se-acopere cînd mi-or face nepoţi*[1].

M-au chemat colegii-n hol. El, ţeapăn şi stingher, cu ochii pe pereţi şi îmbrăcat, ce mai, cu greu l-am recunoscut ! M-a bufnit rîsul, ca pe urmă să mă-nece mila şi durerea. Cu căciulă bufură, din lada de înmormîntare, haina de pluş, auzi tu, a lui frate-său vitreg, Oiţă, pe-atunci secretar la sfat, şi opinci mari de purcea, că alte încălţări niciodată n-a aflat pe măsură. Sta pierdut în faţa unei oglinzi mari şi tot învîrtea o traistă. Am dat să-l pup, dar s-a ferit stîngaci : „lasă, bă, că ne vede lumea ![11]

Cînd îmi găsi în ochi surprinderea, mă reteză şi cu vorba şi cu privirea : „da[1] ce vreai, bă, să fi venit şi cu oile după mine ? Ai şi tu mîndre, prieteni, să te fac dă rîs?” Mi-a scos din traistă nişte turte, un pui şi-o felie de brînză, „ţi le trimise mă-ta[11], şi mai încet, cu o voce gîtuită, pe care nu i-am recunoscut-o – „şi asta, bă[11]. Era un petic de hîrtie, din care înţelesei că Antone Stan Ion Radu e membru G.A.C., drept pentru care...

Primul l-a părăsit Nae, la cîteva zile după adeverinţă. Că-i rupsese jumătate din cîrdul de oi şi-l trecuse după învoială la G.A.C. „Acu cu mine ce faci, bă ? îl încolţi ăsta dimineaţa-n storiştea mai mult goală. Mă bagi slugă la alţii ? Ş-apoi, cu alergătura mea de flăcău cum rămîne, ai L-a-ntrebat, atît. Dimineaţa aialaltă, fără să-l simtă, plecă la oraş. Se făcu şofer, apoi ajunse instructor; poartă frezăunsă cu briantină şi fumează ţigări străine.

*

Unchiul Antone se frînsc de junghetură şi capul îi cată mai mult în pămînt. Trecea pe lîngă om fără să-l vadă şi nici la masă, tot sub aplecător, acu numai cu trei scaune, din opt cit fuseseră cîndva. Asta rămăsese străină şi puţină ; nu mai era masa lor de altădată, cînd mîncau odată două mămăligi, o fiertură şi-un putinei cu lapte bătut. El, în baltă, cu Mitu, cel mic, după porci. Cînd i-i luară şi pe ăştia, a intrat în curte şi n-a mai părăsit-o. Nici în sat şi nici la cîmp nu cată, chiar dacă brigadierul de pe uliţa noastră, Stan Săracu – pe Do- bra o schimbaseră, – îi bătea-n poartă şi seara şi dimineaţa. Renunţă şi ăsta, dar avea grijă ca la săptămînă să-i lase-n slîlpul porţii un bilet, cu aceleaşi vorbe : „tovarăşu Radu Antone, membru colectivist, vino la muncă, de nu, o să ai cosecinţe, aşa să ştii!” Nimic nu-l mai scotea din ale lui, poate nici faptul, altcîndva de neiertat, că ăsta, brigadierul, îi despicase numele-n două !...

Intr-o dimineaţă, spre desprimăvărare, cînd satul îşi căuta rostul, plecă şi cel mic, Mitu, c-o raţă-n traistă, şi tot la tîrg, unde se făcu şi el şofer. E de vreo cinci ani pe maşina unui şef de pe la ape, dar casa o are tot în sat, că s-a-nsurat cu Mitu lui Ceapraz. Mereu teleleu, nici satul nu mai ştie de unde să-l ia şi cum să-l ia. Anul trecut a pus vie, ca anul ăsta s-o lase în paragină, dar şi-a cioplit gard nou la drum.

Unchiul Antone picoteşte tot la birău, cu grijă să-şi facă norma şi nu cumva să-ncurce culorile la doctoriile, pe care i le trimite Vicu regulat. Iar de-l întrebi ce şi cum, ţi-o spune că trăieşte şi că de poezii s-a lăsat de mult, dar nu uită niciodată s-o spurce pe Dobra lăptoasa, acu mare mandatară-n sat, cu firmă-n toată regula „La Dobra – sifonerie”, „ţifonu mamii ei!”

CĂPĂSTRUL

Cînd mijiră zorile la fereastră, ieşi în prag. Se împiedică de ceva – iar îşi lăsaseră ăi mici jucăriile la uşă gîndi şi-i afurisi blînd – şi trecu spre bătătură. Ceva îl arse la tălpi. Dăduse brumă groasă şi măzărată. Cătă semne anume pe cer şi cum nu află nimic se-n- toarse pe prispă, bîjbîind după doniţă. Apa prinsese o pojghiţă subţire, pe care o sparse la prima atingere, sorbind înghiţituri flămînde. Dar apa i se păru caldă şi coclită. „Fir-ar să fie 1 “

Coborî spre coşar. Calul îl simţi şi nechează mărunt, împinse uşa, avu grijă să nu ia pervazul în cap şi-l căută cu mîna-ntinsă. Murgul se cutremură sub căldura palmei. 11 scărpină uşor sub ureche, forţîndu-şi ochii să vadă dacă i-a mai rămas ceva în iesle, dinainte. Mulţumit, îl bătu uşor cu palma peste greabăn, „aşa va să zică!“ Fără să se-ntoarcă, întinse mîna pe fereastra strimtă a coşarului şi apucă ţesala.

La atingerea fierului, calul îşi jucă genunchii, vîn- [i] turîndu-şi coada. Cînd termină, lăsă ţesala şi tot după fereastră luă un ghemotoc din lînă netrasă pe care începu să-l plimbe moale peste corpul animalului. Cu dichisul ăsta îl trecea pe sub mîna sa cînd ieşeau în lume, de doua, trei ori pe an. Sigur, de Sfîntul Toader, la încuratul cailor, şi de bîlci, la Sfînta Maria.

Se mai potrivea şi vreo nuntă, la o rudă ori prieten. Să-i poarte zestrea fetei prin sat, alături de alte căruţe, toate cu cai împodobiţi cu ştergare şi clopoţei la gît, să vadă satul şi să cîntărească, fiecare după pofta lui, cum ieşise mireasa din bătătură. De Sfîntul Toader era ce era, atunci să te ţii ’ Se scula ca şi-acum, cînd da zorile, şi tot un cîntec, mire mi-l făcea 1 Pleca apoi, la pas spre izlaz, unde se-adunau caii satului de ziua încuratului. Se orînduiau dincolo de şanţ, văcarul dădea semnalul din corn şi se-aruncau năvală nebună spre Ceatal, atingeau marginea pădurii şi doar ce-i vedeai înapoi, fără să se

caute vreodată cine ţinuse fruntea. Rostul era să vadă satul cum şi-a scos dobitoacele din iarnă şi ce bază o să aibă la muncile ce se apropiau.

De Sfînta Maria altul era chichirezul ! După arat şi pînă spre căratul finului îl lăsa slobod ; cîmpul era mult şi ierbos, pădurea aproape. C-o seară înaintea sărbătorii îl mîna spre sat, iar la Peştele-gras îl scălda zdravăn, trecînd după aia privalul pe spinarea lui de bivol, zicîndu-şi a laudă că e loc şi de dormit! Spre casă îl lăsa tot într-un încurat. Murgul vîntura orătăniile drumului, el îi călca mîndru urma cu căpăstrul legătură pe braţ.

Dimineaţa se scula devreme, tot ca pe-acu, îi mai făcea odată dichisul şi-l înhăma la ghioci sunător, cu tasurile unse bine de cu seară. Nu uita de salbele clopoţeilor, şi ei, unşi bine, bine, după care ăi mici îi sălta prin bătătură cu paşi de mînzi năbădăioşi. P-a lui o suia lîngă el, pe leagăn cu velinţă înfloratâ, odraslele se cuibăreau în fînul mirositor coborît seara din podul grajdului. în sat ţinea pasul, iar de trecea de Puţuri, doar îl pişcă niţel cu sfîrcul biciului şi asta era de-a- juns ! Sentindea la drum, mai iute şi mai iute, înşirînd pe calea tîrgului pe toţi ai satului care luaseră drumul bîlciului cu noaptea-n cap. Şi pînă ajungeau care din ei la tîrg, el apuca să şi dea o raită bună bîlciului, minunîndu-se de toate cele.

Ii aduse două vedre de apă, una după alta. Calul le sorbi în înghiţituri lungi, pufăind de plăcere. I-o puse dinainte şi pe-a treia: O tulbură numai şi, cu botul moale şi umed, îi căută obrazul „mă băiatul tatii!”

Ca atunci...

Plecase spre Bărăitaru că avea nişte fîn de-ntors. Trei nopţi şi trei zile plouase ,• dimineaţa, pe-a patra, ieşi soarele şi pămîntul se zbici. Cînd dete spre Ceatal îl lăsă iar la pas, dar ce-i veni, aşa îi şi zise, „ce-ţi

veni, mă talane, cumva te pişcă musca rea ?” – c-o luă ca apucatul spre poala pădurii, învăluită într-un abur fumuriu. Pesemne, unde nu-l încurase în primăvara aia. Da, da, nu-l încurase. Chiar cînd să iasă pe poartă se pomenise cu văru-său Stan Cotigă. „Du-mă, bă, zice, cu ăl mic la tîrg că-l lovi gălbinarea. Cum îţi spui, şofran s-a făcut. Ii tăie baba Ghiocioaica sub limbă, da nimic ! Ce mai, lasă totu şi repede-mă la doftor, că mi se prăpădeşte copilul!”

Poate d-aia, simţea în nări pădurea şi-n copite mîncărimea încuratului! 11 lăsă în voia lui, pentru ca înspre pămînturile lui Petre Drăgan, odată s-o smuncească, a- runcîndu-l cît colo.

O clipită îl bătu gîndurile să-l lovească şi poate că ar fi făcut-o dacă Murgu nu s-ar fi întors, căutîndu-i obrazul cu botul umed, tremurînd. Văzîndu-i ochii mari, senini şi calzi, i s-a lăsat aşa, nu ştiu cum, o boare pe suflet.

„Mă băiatul tatii!” Işi culcă obrazul pe secul neted, într-o îmbrăţişare mută, simţindu-i sîngele zvăpăiat, a- lergînd prin muşchii încordaţi. Işi aminti că mai făcuse odată asta. Atunci de frig şi teamă, fript de pulberea cîmpului troienit, hăituit de singurătate.

...O săptămînă bună ninsese. Cerul căzuse peste sat, înmormîntîndu-l sub zăpada grea. A lui nu mai tăcea : „Omule, mă, tu auzi ? Ce-o să se întîmple cu ăl mare, c-a lui Cimpoieru veni la două zile pă prăpăd adus dă ta-so pe deal şi zise c-au închis internatul.” Şi, cu ochii spre icoană şi candela aprinsă : „ce-o îmbuca, la ce şi-o-încălzi oasele ? Ocroteşte-l, Doamne, micşorelu mamii, micşorei ! “

Nu mai rabdă şi ieşi în bătătură. Prin cotloane, pe sub zăpadă, ca şobolanii. De-l văzu înhămînd şi află ce- Oniţă-

i zise : „Ce, bă, ai înnebunit ? N-ajungi pînă la Morofloaica, şi de-oi ajunge, îţi cată lupii beregata !”

Cînd ieşi din curte, îi ţinu drumul Fermoar „ia-o, bă, şi pe babă, era soacră-sa din Dăiţa, prinsă de vreme la el, că moare dracu p-aici şi n-am cu ce-o înmor- mînta. Du-o lu feciorî-so pă cuptor, că-i lasă toată averea şi bese-n casa ei!” O luă spre margine, ocoli Gro- pana şi puse ochii pe plopii lui Cojocaru, ţinînd-o aşa tot înainte. Cînd îi trecu, mersese ceasuri bune, dar le pierduse socoteala, căută cantonul de pe deal, la calea ferată ; îl găsi niţel la dreapta şi-o lăsă mai moale. Greu, greu, dar Murgul ţinea. Lua în piept cîmpul val după val, îi călca în picioare, mai mult tîrînd după el pe Roaiba. Că se ciudui c-o luase, chiar dacă-şi zisese că mai mult pentru Murgu o făcuse, să-i ţină de urît. Pe babă o cuibărise-n fîn şi trecuse un curmei peste ea, să n-o piardă pe drum. O căta din cînd în cînd sub bariş- să vadă dacă mai suflă. Cînd s-o ia pieptiş pe coasta dealului, Murgul n-a mai putut. A îngenuncheat, tot un abur, cu ochii mari şi trişti în ochii lui. I-a îmbrăţişat gîtul, şi şi-a înfundat obrazul în coama cornăcită de ţurţuri. Aici ar fi rămas, dacă nu-l vedeau nişte ceferişti

'de la un mărfar troienit: „Mă creştinu lui Dumnezeu, cine dracu te puse să pleci la drum pe-o vreme ca .asta?“ Aşa-i ziseră, trăgîndu-l spre canton, cu cai şi sanie după ei.

Stete aşa, cu obrazul lipit de cal, o bună vreme, pînă soarele pătrunse prin ochiul de fereastră, fulgerînd o clipă întunericul. Se trezi cu greu – şi nu s-ar mai fi .trezit, ca dintr-un vis plăcut. „Mă băiatul tatii, mă !“ Işi mai plimbă odată palma grea pe coama-i bogată, apoi îl trase afară. în bătătură se gîndi să-i schimbe căpăstrul, să i-l pună pe cel vechi, de roboată, dar renunţă şi se îndreptă spre poartă. O deschise larg, pînă trozni, ca pe vremea cînd ţinea doi cai la oişte,

mai privi o- dată spre bătătura pustie – surd la gura neveste-sii care îl întrebase ceva din prag – şi o luă spre linia •mare.

Auzi, sau fusese numai o părere, că din spate îl chema cineva. Nu întoarse capul şi-o ţinu drept înainte.

— Marine, Marine... Şi pe noi cui ne laşi ?

...Cine-l văzuse încurîndu-şi calul la trap bezmetic pe uliţele amorţite ale satului se crucise, ca să se liniştească apoi, cînd, tot o spumă, îl mînă din urmă şi-l ibăgă pe poarta colectivei.

CRUCEA LUI MOZÂCEANU

Altădată ocoleam Pădurea-tare. Nici drumul nu era cine ştie ce, dar ne feream de pădureni cu care eram în veche duşmănie. Pentru Lebăda, pădure pe cîteş două satele, cam la mijlocul distanţei dintre ele. Cum se ivea coama satului, tăiam scurt spre Dunăre, ţineam digul o bună bucată, ca apoi să ne lăsăm spre Lebăda şi gata, puneam ochii pe cruce.

Rîca era veche, chiar de pe vremea cînd pădurea rămăsese fără stăpîn, adică atunci cînd răposase ăsta, Sturzeanu, boier cu cheag ce se-ntindea pînă spre Lunguleţu şi ţinea conac în Pădurea-tare. Cînd se pripăşise în locurile astea nu ştiau prea mulţi, dar toţi ştiam cum că la însurătoare intrase duminica în sat la noi şi drept la horă s-a oprit. Ş-a privit cît a privit, a măsurat ce-a măsurat, iar cînd se sparse hora, boierul, tot în trăsură, că nu se dătuse jos, cu caii la pas, a tras la Neagu Băr- dăune. Fata ăstuia o alesese dintr-o horă-ntreagă, nimeni nu ştie după ce semne, că de frumoasă nu pica. A urcat-o lîngă el şi-a dus-o nevastă la conac, în Pădurea-tare, numai cu ce venise îmbrăcată de la horă.

O fi avut boierul vreun rost ori o socoteală cu treaba asta, că mulţi îl socotiseră ţicnit, dar uite că s-alese praful ! A lui Bărdăune cînd să fete muri cu pruncu-n ea de-i puseră două cruci la cap, iar Sturzeanu o sfîrşi iarna aia-laltă, mîncat cu cal cu tot de lupi. S-a dus pe seara să-şi

caute capcanele şi de-ntîrzie peste măsură plecară de la conac pe urmele lui. Nici os pentru groapă nu găsiră. Numa puşca şi potcoavele calului, că-i făcu pe unii să zică aşa şi pe dincolo, că el, boierul, ar fi fost chiar capul contrabandiştilor urmărit de jandarmi şi-uite, îşi făcuse vînt peste Dunăre.

Cum alte neamuri nu mai avea să ridice pretenţii şi nici vorbă scrisă nu s-a găsit, pădurea rămăsese fără stăpîn. Aia din Pădurea-tare că e-a lor, doar la ei îşi avusese Sturzeanu conacul, ba cununase şi botezase cam jumătate din sat; noi, aida de ! că e a noastră, n-o luase pe-a lui Bărdăune de la noi, din hora satului ?

Ş-uite-aşa de ani de zile, cînd gît în gît cu vorba pe unde ne găseam, cînd piept în piept la hotarul pădurii. Că de nu suna goarna lui nea Mitu pentru război ori zăpor, sigur pentru Lebăda suna. Atunci, ăi cu cai ple-cau vîrtej spre pădure şi care pe care...

Acu, lăsăm calul la pas şi-o luăm de-a dreptul prin Pădurea-tare. Satul s-a tras lingă drum, cu ferestrele cuibărite în coroana pomilor. Pădurenii se uită nepă-sători la noi, ca de altfel la toţi cei care le calcă uliţele. Ieşim neştiuţi cum şi intrasem, dăm colţul la joagărul lui Uţă, uite Lebăda şi, ca de obicei, caut crucea.

De-aici, de la cruce şi pînă-n sat nu mai era mult; înainte, cu anii, nu-l vedeam c-o ţinea numa vii şi salbe de pomi, da' acu te duci cu ochii pînă-n bătătura lui Gheorghe Putinei!

Chiar aşa, unde e crucea ? Caut mai la stînga, mă las la dreapta, mai măturodată cîmpul cu privirea, ni-mic. „Crucea, zic, unde e crucea ?“

Cumnatul Bică, bărbatul ăsteia mai mici, Maria, ca-re-mi face şi-acum hatîrul şi ori de cîte ori nu mai am răbdare s-aştept pînă seara rata la şosea venind să mă ia – ciupit de vărsat, da’ cu sufletul întreg şi blînd –

mă-nţelege, în sfirşit. „A, crucea ? Păi a dus-o Mozăceanu ăl mic în sat!“ „Cum aşa, a dus-o ?“ „Păi uite-aşa îi veni lui. A scos-o binişor într-o zi, a urcat-o-n căruţă şi-a dus-o-n sat. Trebuia cumva aprobare ? A ? E doar crucea lui !”

înţelegînd că nu asta cătam, lăsă frîu calului, ca ştia locul şi pasul, şi aflai din gura lui vorbă cu vorbă, ce şi cum.

„Cînd sc-ntoarse Oiţă Mozăceanu de unde ştii şi tu, acu, stai niţeluş să-mi amintesc bine, da, să fie patru ani, a găsit bucata aia de i-o tăiase din trupul ogrăzii plină de cornaci şi ţărînă, ce mai, dincolo de glezne trecea. Să fi zăbovit o noapte, poate două, şi numa ce a început să taie şi să care. Căra ziua şi noaptea ca un bezmetic. Cînd a dat-o gata a luat-o la tîrş, a udat, bine, bine, a săpat cu mîna lui şi numa ce-a început să pună stînjenei. Stînjenei de-a lungul şi de-a latul drumului !?

Nu ne dumiream ce e cu el, dar cine să-l întrebe ? Ce, văzurăm într-o zi, cînd aduse crucea lui taică-său de la Lebăda şi-o sădi chiar în mijlocul drumului. Baba Lisandra de peste gard cică i-ar fi zis : „Oiţă, maică, cheamă şi pă popa să ţi-o sfinţească !” El a măsurat cînd crucea cînd pe baba Lisandra, ca să-i zică după aia : „Lasă, leică, mi-oi sfinţi-o şi singur !“ Ce-a vrut să zică cu asta nu ştiu, dar crucea a rămas unde-a pus-o el, chiar în mijlocul drumului, că-ştia mai mici ne tot întreabă ce e cu ea ? Că şi-alte cruci sînt, dar cu rost ; de, se mai îneacără unii, mai trăzneşte pe alţii, ca la noi. Că uite, anul trecut, cînd dete o ploaie mare şi...”

Simţeam umărul lui Bică în poticneala roţilor, de auzit îl auzeam, dar îl părăsisem de mult.

Adică, ce-l găsise pe Oiţă ? Să-l fi vrut pe taică-său mai aproape, lingă talpa casei ? Atunci de ce n-a adus crucea mai de mult ? Pesemne c-a visat ceva, ori cine ştie ce i-a tăiat prin cap cit a stat acolo.

Cu taică-său, Mozăceanu ăl bătrîn, ţin şi eu minte. Tot de la Lebăda i se trăsese. Cînd nea Mitu sunase goarna, într-o zi de toamnă tîrzie că ne dam cu săniile pe brumă, atît de groasă era, ai noştri care dincotro se-mbuluciră iar, şi care pe cai, care în căruţe sau cu ce apucaseră, s-au repezit într-o spumă la pădure. Atunci cum se făcu, au dat piept mai tare că nu dură mult şi se-ntoarseră veseli în sat, cu treaba făcută. În grabă, uitaseră să se mai caute ca la dalde astea : „Stane, Gurbane, Piporane, sînterăţi, bă, ori vă numărară ăia căciulile ?!”.

Mozăceanu adusese calu-n sat, cu capul crăpat în două. Aşa-l găsiră dimineaţa. Calul la iesle, ronţăia, Mozăceanu, cu picerile vîrîte-n scări, frînt de şale şi cu capu-n bălegar.

Unde i-au găsit căciula, ăl mic, Oiţă, i-a ridicat lui taică-său crucea, cruce pe care acum o adusese-n sat şi de ce ? Cumva isprava asta ducea la Profirescu ? Nu se lecuise, îi caută şi-acu gît ?

...Nume străin satului Profirescu ăsta. Nu mai ţine nimeni bine minte cum s-a amestecat cu noi.

Satul era prins cu altele şi nici numele noastre nu le mai ştiam ţine. Cum venise şi cînd venise ? Că venise cu ăia de la tîrg să ne repare plugurile şi cum n-au găsit ce repara s-au urcat în maşină, plecînd în satul vecin după ce goliseră la Sandu Truşcă un butoi cu vin, că venise dinspre baltă unde-ar fi stat ferit de ochii legii ? Sigur nu se ştie. De ce rămăsese o spusese el clar mai încoace, cumva a şotie : „Să v-ajut, mă fraţilor, s-aduceţi în sat electrică, să vă lumineze odăile,-porţile şi sufletele !”

Mai în glumă, mai în serios, ăştia-i ziseră, nici *o** grijă, au şi ei lămpile lor, cevaş gaz dacă s-ar putea că Secită

de la prăvălie s-a oţit şi nu le mai dă al* dracului!

Intîi şi-ntîi Profirescu a dus lampa la moară ; aici se-aciuase şi făcea pe mecanicul la valţ. Cînd dracu se mai odihnea ? – se-ntrebau ai satului – că toată ziulica moara paca-paca, iar noaptea, lumina ducea pînă* departe !

Ca mai încoace să afle că el dădea drumul morii, şi dormea în pod, c-ai noştri tot la aia cu piatră măcinau, era mălaiul mai spornic şi dijma mai mică, un- ciurel la sac. De venea noaptea, asta îl văzuseră ei' „precist”, citea cărţi groase la lampă. Se mai oprea din cînd în cînd, punea deştile între foi şi cu ochii în tavan mormăia vorbe neînţelese. „O vrea să se facă’ popă, bă, mai ştii !”

Se mută apoi la o fostă circiumă, cu brîul căzut, de-ani de zile închisă şi cu ferestrele bătute-n lemne cruciş. Ziua trudea cu condeiul între buricele deştelor boan- te „executînd la gram şi la sînge, c-aşa e ordinul*', ce-scrisese primăria într-un registru – îl văd şi-acum, gros, soios, şi cu coperţi cărămizii, de care Profirescu nu se-despărţea nici la privată şi de care oamenii fugeau şi-n somn – iar noaptea dormea-n claia de lînă, cu lampa aprinsă şi cu registrul sub burtă. Că ajunsese Profirescu mare, şef de ştampilă peste cote ! Să-l fi văzut ce împăunat era dimineaţa cînd căruţele în şir lung, pînă spre mat, stau să plece crosnie, iar el le numerota cîntînd „hei rup, hei rup !”, sub privirile mute ale satului.

„Iote, bă, la el, scuipa vreunul vorbă amara în urma căruţelor, întotdeauna cu Profirescu în faţă, parcă dă din moşia lui tac-so !”

Cînd timpul se mai limpezi şi nici cotele nu mai erau aşa de spornice, numai ce ne trezirăm cu Profirescu mai mare peste sfat. Ş-o dată o cîrmi şi la vorbă şi la port !

Nu trecu mult şi-l văzurăm fără salopeta aia

soioasă, cu miros iute de motorină, buzunare adinei pline de chei şi şuruburi în care-şi căuta chimicul să ne execute la gram şi sînge. Purta acum pantaloni kaki, întinşi pe pulpă, vîrîţi cu dungă cusută în bocanci noi şi cu guler vărgat la ciorapi. îşi făcuse şi o şapcă în colţuri multe, iar cînd se-ntoarse odată de la raion crăpa într-o haină de piele, neagră la culoare, pe care o tot scîrţîia săltîndu-şi umărul.

Bocancii însă îi era fala, nu de-acu, ci chiar de-atunci cînd ne picase-n sat. Cu ăştia, cu bocancii, era o istorie pe care acu oamenii o spun şi rîd.

Pe vremea cînd era mecanic la moară cîştiga trei sute pe lună, bani buni pe care în rîsul matului şi-i tocmea singur cam cu aceleaşi vorbe, mătăhăind printre ţuiuri : „cu asta sută mînc, cu asta-mi iau o pereche de bocanci, iar pie tine, Tudore, şi pupa chipul Vladimirescului, te biau !”

Acu, altă lume ! Mergea ţanţoş prin sat, cu miliţianul după el, la distanţă regulamentară, mustrînd cînd avea pricină peste garduri cu o nuia de sînger de care nu se despărţea niciodată, ca pe vremuri de registru. „Uite-l, mă, popîrlăul dracului, puse gît, îl plimbau unii cu privirea, Scl nu facă pui, bă !“

De se schimbă la port, se schimbă şi la fel; numa ce-ncepu să se mînjească. Ba un miel, ba o oaie, un

porc acolo sau o putină de brînză, că s-ar fi jeluit la cineva că are obligaţii la raion şi din ce să le facă faţă, că dacă mîine mor n-o să aveţi cu ce mă îngropa I Da' uite că şi alte vorbe începură să umble zlobode pe seama iui. C-ar fi dat în patima zarurilor şi le juca la popa-n casă, cu macatu bătut în fereastră, pînă se lumina de ziuă. Vorba asta o purta cu fereală ţîrcovnicul, doar pe el îl trimesese popa Curmei, la miezul nopţii, să aducă de la biserică cutia milei, că ăsta, popa Curmei se lăsa bătut ca să nu-i ia pămîntul de la Morofloaica.

Cam atunci ¡1 pusese unchiul Antone în poezie şi de n-am uitat aşa mi-l priponise : „Profirescu cu profitu potriveşte impozrtu... Nu-i dătui un miel de Paşte, impozîtu să cunoaşte; nu-i dătui nici piei de şubă, mă bătu adînc în pungă !“

Că nu numai la pungă îl bătu se văzu niţel mai încoace, unchiul Antone trăieşte, n-a uitat!

Tot pe vremea asta îl luă Profirescu la ochi şi pe Oiţă Mozăceanu.

Seara-n sat, ălora de i se fereau din drum scoţîndu-şi căciulile, le strîngea mîinile, bătîndu-i prietenos pe umeri, întrebindu-i de cîte cele. De nu, te lua în piept cu capu-ntre umeri şi intra-n sfat. Aşa făcu şi cu Oiţa, dar ăsta n-avu de lucru şi-i strigă în urmă : „iote-l bă, că dă cu oiştea-n noi!” şi către Profirescu: „prinseşi obiceiul ăsta de la sfinţia sa?” Ăsta s-a oprit pe treapta de sus cu mîna pe clanţă, s-a-ntors numai, l-a cătat cu privirea, l-a cîntărit preţ de cîteva clipite, şi-atîta tot.

Nu trecu mult şi veni cu „autoritatea” după el, la Oiţă, şi pe finul Marin îl luase lăsînd sfatul fără om de servici şi-l puse p-ăsta „acu, da acu, în ochii noştri”, să-şi tragă duvarul de la uliţă cam cu o juma de curte, c-o să vină mecanizatele-n sat şi pe unde să meargă?

Oiţă Mozăceanu avea casa mărginită de-un pui de uliţă pe care intrau doar căruţele ălora de stăteau aici, vreo cinci dacă-i socotesc eu bine, că restul, n-aveau de ce, ţineau linia mare.

De văzu ce vrea Profirescu, doar în genunchi nu le-a căzut Oiţă : „Tata muri pentru sat, e drept, pentru pădure, da’ tot pămint se cheamă, iar mie ce-mi faceţi, îmi tăiaţi sufletu-n două ?”

Dar nimic, Profirescu începuse să tragă de duvar. „Lăsaţi-mă pînă-n toamnă măcar, se tînguia Oiţă-n urma lor, să-mi culeg tutunu şi m-oi da după aia la o parte cu acareturi cu tot, dacă asta vă stă-n pipotă!”

Pînă spre seară tractorul plimba brazdă ştirba pe uliţă, amestecînd pămîntul reavăn cu foi mari de tutun mustind a verde. Au pus după aia grape şi-a dus-o lung şi neted spre vale, de priveai pînă departe, spre Mărăcinoasa.

Casa lui Oiţă rămăsese şuie pe-o rînă; cu duvarul la tălpici; peste el, uliţă de-ncurat caii, pe care nu ştiu dacă au trecut vreodată mecanizatele lui Profirescu. Dar îşi făcuse ambîţul!

După treaba asta, Oiţă Mozăceanu îl ferea de departe şi cu vorba şi cu pasul. Dar uite că drumurile lor se-ntîlniră din nou şi tot al lui Oiţă fuse mai strimt, că n-avu unde-ntoarce şi căzu iar în mîna lui Profirescu.

Cînd începu cu colectiva Oiţă zise că se dă cînd o vrea el c-ar mai avea ceva treburi de dus la cap şi de le-o isprăvi, nici o grijă, găseşte locul! Profirescu, pînă aici, Oiţă la fel, şi-uite că-l lovi la suflet de nu mai ştia pe unde să scoată cămaşa. Seară, dimineaţă, noapte, îl chema la comisie şi mi-l refeca a duşmănie, ca pe hoţii de cai !

Tot pe-atunci se potrivi ca pe Stelică al lui să-l facă pionier, mare fală-n sat, la o serbare unde Profirescu ţinuse şi-un discurs. Cînd îi puse lui Mozăceanu’mic

cravata, Profirescu se ridică, veni spre scenă şi ’ihai mult îi smulse cravata ăstuia de la gît,-strigînd roşti* de furie către sala înmărmurită: „n-au ce catăprintre noi copiii de vipere!” Âsta micu se făcuse‘galben, galben, şi boabe mari i se prelingeau pe flanela nouă dată’de maică-sa la sărbătoare. „Aşa să ştiţi P; mai tună Prd- firescu şi se duse cu paşi mari şi apăsaţi la focul lui: '•

Mozăceanu s-a frînt, l-a luat pe Stelică de mîna şi-au ieşit amîndoi din sală cu paşi mărunţi, petrecufi de ochi bolnavi de milă şi neputinţă. Seara Pa căutat la sfat şi cu voce blîndă şi domoală de parcă s-at fi'rugat, ca atunci, să nu-i dărîme gardul, i-a zis cu ochi temători în uitătura lui Profirescu : „ce-avuseşi 'mneatale, bre, cu ăsta* mic ; eu să zic, îţi făcui ce-ţi făcui – adică ee-ţî făcui? – da’ cu copilu, cu Stelică, ce-ai avut? Ai?”

„Afară, afară!” uriaşe Profirescu căutîndu-şi nuiaua de sînger. Tu, mă, intri la autoritate şi-o tragi la răspundere ? Ţi-arăt eu ţie, mama voastră de vipere!” Oiţă a mai dat să zică ceva, dar l-a tras de mînecă afară finul Marin, şi el fusese de faţă şi se făcuse galben că nu-l văzuse niciodată pe Profirescu în halul ăsta. Oiţă a intrat la mat, aşa spune finul, a dat bani pentru trei sticle de monopol, şi le-a pus pe mese, la întîm- plare, cu vorba asta, ce pe mulţi îi uimise ca şi gestul : „Luaţi, bă, şi beţi, Mozăceanu face cinste!” Şi mai mult pentru el : „Oi vedea eu !“

Peste cîteva zile, casa lui Profirescu, fostă a lui Davidescu, notarul, pe care-l scoseseră şi sta pe deal la una din fete, era pîngărită de jur împrejur cu păcură. Aşa o găsiseră trecătorii de dimineaţă. Şi un cotoi spînzurat de uşă, care a rămas aşa legat de clanţă pînă

spre seara cind a venit mare anchetă de la raion. Să cerceteze la faţa locului cine a atacat oficialităţile, cum explicase seara celor adunaţi însuşi Profirescu, sfîrşind prin a spune că „elemente duşmănoase au scos capul, tovarăş»? E momentul să punem picioru-n prag!“

Hora sencinse ; cautâ-n stînga, caută-n dreapta, era plină odaia de la sfat. Oiţă, pe care toţi îl ştiau cu fapta dar nu scoseseră un cuvînt, intră nechemat la sfat şl spus^ cum el, aşa şi pe dincolo, da’ să nu se atingă cumva de copil că face moarte de om !

rŞi Profirescu?“

Comnetu Bică sare ca ars, trăgînd scurt de hăţuri.

,’Ie trezişi, bă, cumnate, că dormişi vreme de-un ceas ş-uite că intrăm în sat!” „Profirescu, zic tot la...“

„Da’ de unde, îl deteră satul în gît! Anu trecut, pe toamnă. După el ne trimise unul de-ai lui Calotă, Gogu, poate-l ştii, că e cu şcoală, om bun, pîinea lui Dumnezeu

Intrarăm în sat cu calul la pas ; eu, cu ochii după semne ştiute. Cîte nu mai sînt la locul lor, cum să le cuprind pe toate ? Numa moara, paca-paca, mă făcu d-odată să simt în nări mirosul satului. „îl auzi, ba, cumnate ?” „Pe cine ?” Şi mă uit la el mirat. „Cum pa cine? bă, păi autoritatea. Nu de el mă întrebaşi?”

Aşa aflai că Profirescu, fără să crîcnească, s-a întors la moară. Dar acu, muncă pe brînci ! Âştia-ai mei macină toată ziua – şi din asta trăieşte, c-are norma la ceapeu de măcinat. Atîta şi-atîta, nu-ncape tocmeală. Poartă tot şalopetă, la fel de soioasă, cu buzunarele pline de şuruburi şi piuliţe. îi salută pe toţi, de departe, pînă şi pe copii. La fala veche, la bocanci, tot n-a renunţat, iar prietenia cu popa Curmei acum şi-a dat-o pe faţă. Unii chiar cred că pînă la urmă o să-l ia ăsta ţîrcovnic. Şi Oiţă Mozăceanu l-a iertat, dar nu de tot.

Are el damblau luil Cînd vine seara de la cîmp, stă cu picerele în lighean şi se tot răcoreşte, vorbind cu

Profirescu în timp ce ăsta păcăne moara: „Greu, greu ? Cum staţi cu pulsul ? Nu aşa bine ? Dar ia spune mătăluţă, norma, norma ţi-o făcuşi pe ziua de azi ?” Noaptea-l iartă, dar dimineaţa-l ia iarăşi în primire de acum începe să păcăne moara : „A, autoritatea, vă scularăţi, care va să zică ? Ce serviţi, lapte, cafeluţă or ameste- catelea ?” Şi moara paca-paca, paca-paca...

nuiaua peste bocancii noi. De-l auzi, îi răspunse peste un timp : „Bă, unii cu capu, alţii cu lopata, tu ţine ta- luzu, lasă p-alţii la politica mare!” C-apoi, numa ce-n- cepu să salte pe pămîntul proaspăt, rîzînd cu privirile celor răzleţiţi în canal după el! „Tu de cinste nu uita, c-a venit vremea!” ...Nu uitase-al dracului, gîndi Ruse. În primăvară cînd îl primiseră, omul centrului îi strîn- sese mîna, zicîndu-i: „Să fie într-un ceas bun şi să faci cinste partidului” Şomîrlie, într-un fel surprins, îşi căută răspunsul pe faţa celor din prezidiu şi-o spuse aşa, ca o asigurare, cum făcuseră şi cei dinaintea sa : „Oi face, cum nu, numa să culeg via ! “ Şi rîzi Profirescu şi rîzi, umflîndu-şi burta pe sub masă. Au rîs şi ceilalţi, şi omul de la raion, dar cu oarecare îngăduinţă.

— Aşa, bă, îl trezi de pe mal cu vorba Profirescu. Unii cu capu, alţii cu lopata !

Trecu mai departe cătînd de-a lungul canalului şi semnînd ceva într-un caiet de care nu se mai despărţise de cînd ieşiseră la săpat. Ca numai să-l audă pe Luţă Tîrnafes :

— Alo, domnu, fă-te niţeluş lîngă noi să-ţi faci poftă de mîncare !

Profirescu îl avea la pipotă şi-i trecu p-amîndoi la suspecţi cînd, într-o noapte, cineva spărsese digul la Dunăre, iar apa năvălise peste canalul neisprăvit, du- cîndu-se departe, pînă-n pintenul Jarcaleţilor. Venise anchetă, anchetă mare, tot ca acu – îşi aminti Ruse Şomîrlie – vîrînd mîna pînă la cot în deschizătura hornului. Şi cine ştie ce întorsătură ar fi luat lucrurile, dacă nu s-ar fi aflat că pescarii o făcuseră să-şi tragă toana mai aproape de sat! Dunărea era mică şi nu bănuiseră c-o să se ducă la deal. Pînă la urmă îi lăsară şi pe ei în pace, una că oamenii umblau să-şi facă planul, alta că cei de sus îşi deteră seama că inginerul a avut dreptate şi că ar fi timpul să-l mai înmoaie niţel pe

Profirescu.

„Să vedem cum o ieşi acu, gîndi Ruse Şomîrlie. E drept, şi anul trecut tot cu chestia asta se făcuse ceva tărăboi, unii chiar o păţiseră, dar satul îi sărise şi pe ăia care luaseră şi ăia care nu luaseră. Nu-i băgase nimeni cu forţa în porumb şi nici ştiuleţi cu de-a sila în pătule, socotiseră ei; cine s-a calicit, să-şi ia partea.

Dar acu altfel devenea socoteala, cică furt organizat. Ruse Şomîrlie nu luase decît ogrinji, „pentru soba asta amărîtă", o firui el în gînd şi, cu ochi grei, la hornul coşcovit, lăsat puţin p-o rînă, dete brusc capul pe spate, cu înjurătura pe buze. Dar se lovi în moalele capului de căpriorul ros, înnegrit de fum. „Paştilii mă-sii de treabă, anchetă ne mai trebuia !"

Dimineaţa, după vorbă, se lăsă spre sat. La primărie, lume amestecată, mai mult curioasă decît speriată. Linii intraseră, alţii se îmbuluceau pe scări, cu căciulile trase pe urechi şi cu gulerele vestoanelor ridicate, tră- gînd cu poftă din mucurile ascunse între deştele îngălbenite.

„Gata, bă, te primenişi, îţi puse muierea-n traistă,, dă drum ?" îl întrebă careva.

Un miros de oaie plouată, încinsă plutea peste sală. O măturăcu privirea şi puse ochii pe căciula ţuguiată a lui Luţă Tîrnafes. Işi făcu loc şi se lăsă greu pe scaun, în dreapta lui : „Venişi „Cum vezi!", îi răspunse, tot din priviri, cum fusese de altfel şi întrebarea. De cînd se ştia, a stat tot lîngă Luţă, în dreapta ăstuia, şi la primară, la horă, şi pe front, în tranşee, şi la sapă, la cea- peu. Că ziceau unii „bă, şi ce-o să ne facem cu ăştia cînd o să moară ; îi punem în aceeaşi groapă, ori nu mai ţinem regula şi le amestecăm neamurile în cimitir ?"

Schimbau locurile numa pe cîmp, la praşilă, cînd Ruse ducea rînd pe margine. Luţă ăsta avea o belea de vacă şi-o tot purta după el. Seara prin şanţuri, iar cînd ieşea la cîmp nu pleca cu ceilalţi, cu căruţele sau ma-

şina, ca oamenii, ci se scula cu noaptea-n cap, lua vaca •după el, şi-o ţinea tot un suflet, s-ajungă odată cu echipa, că norma e normă ! El săpa, săpa, şi vaca păştea marginea, legată de brăcinarul lui. Cînd o pişcă vreo muscă, o cîrmea tare, săltîndu-l de betelia pantalonilor. Asta, cu draci în ochi, lăsa săpa şi-o juca cu curmeiul pînă oboseau amîndoi, tot cu vorba aia „punea-ţi-aş pielea pe băţ!”

Intră prezidiul. Cîţiva de la oraş, Stana lui Turică, •a lui Bărdăune, ăla mijlociul, şi la urmă Profirescu. Se aşezară pe locurile dinainte ştiute, cel mai în vîrstă, cărunt, cu părul tuns scurt, la mijloc.

— E, tovarăşi, ştiţi scopul adunării noastre, zise căruntul.

Işi şterse ochelarii, îi trecu pe după urechi şi căută cu înţeles spre cel din stînga sa. Asta se ridică, deschise un dosar, tuşi de cîteva ori şi începu să citească apăsat. Vorbe ştiute şi neştiute, socoteli de tot felul, vînturînd tonele şi milioanele ceapeului ca zeama de varză toamna-n putină. Isprăvi cu ton de poruncă, aşa li se păruse unora, aducîndu-le învinuiri pe care nu prea la înţelegeau : „atîta lipsă din prima evaluare, fondul centralizat suferă, atîtea sustrageri din hambarele ţării, cînd cuvîntul de ordine a fost limpede, nici un bob risipă ! “

„Ce zise ?”, căută Ruse Şomîrlie urechea lui Tîrnafes, dar Luţă îl opri cu cotul, arătîndu-i prezidiul.

— Care va să zică aşa ! – şi căruntul îşi plimbă ochelarii peste sală. Mare prejudiciu, şi asta unde ? Unde, tovarăşi ? La voi, tocmai la voi, care ţineţi de ani buni fruntea. Şi privi pe panoul mare, „certificatul de botez al lui Profirescu”, cum spuneau unii, unde se înşirau diplome, tăieturi din ziare, fotografii. „A dracului frunte'*, gîndea în timpul ăsta Luţă Tîrnafes. Aţi trecutără, bă, vreodată Folanu, dincolo, să vedeţi că

Profirescu vă ducea cu preşul, să iasă el bine în registre ? Culegea porumbul iarna după Bobotează, iar vouă vi-l dădea gata la Sfîntul Dumitru. Sau la Moro- floaica, aţi călcat vreodată cu pasul să-l prindeţi cu cioara vopsită? Ai?‘* Acum, cu porumbul, nu făcuse la fel ? Mai aveau, cum să nu. Şi la Puieneanca şi pe baltă.

Dar sunase într-o seară telefonul. Profirescu, el care ştia ce ştia, se dădea de ceasul morţii, cum s-o repare, că doar el anunţase : „gata, tovarăşi, ca de obicei – la mine poate să vină iarna? poftiţi la un păhărel!'[1] Seara, după veste, îi adunase-n sat şi le zisese aşa, vor- buliţă cu vorbuliţă : „Ce-a mai rămas, al vostru e ! Dar să dispară-n două nopţi. Cu limba, bă, cu limba, tot să luaţi, eu vreau pămîntul curat, bătătură !“

Au ieşit, cu neveste, cu copiii, cu bătrînii, unii şi-au adus şi neamuri de pe la tîrg şi nimic, nimic n-a mai rămas. Da uite, ceasul rău, a venit ancheta!

Toată noaptea arsese lumina la primărie, iar Nae Catileanu mai să-şi dea sufletul bătînd în miez de noapte la porţile negre şi mute.

— Aideţi, că mai avem şi alte treburi. îi vrem pe vinovaţi. De nu – şi-l cătă cu privirea pe ultimul cu care veniseră, un tinerel smead, care nu scosese nici o vorbă – aici dormim ! “ „Ba bine că nu! zise nu ştiu care din spate, c-o jumătate de glas$_t$ numa să dau ştire muierii, că fără ea mi-e urît! *' Cei de la masă se-ncre- ţiră, unii rîseră, băgîndu-şi nasurile în gulerele ves- toanelor.

— E timpul, tovarăşi, îi zorea căruntul, îi vrem pe vinovati! Ruse Şomîrlie nici nu-l simţi pe Luţă cînd se ridică. 11 văzu că se apropie de prezidiu, dă să zică ceva, îşi scoase căciula, o vreme nu ştiu ce să facă cu ea, o băgă în subsoară şi urcă, spre surprinderea tuturor, la prezidiu.

„Vinovaţi aţi zis ? Păi... îşi ia iar căciula, o frămîntă şi cu ochii la sala înmărmurită, ăsta e, 'mnealui!" Şi pune mîna, apăsat, pe umărul lui Profirescu. Cei de la prezidiu, fără Profirescu, ţinut sub braţul lui Tîrnafes, se ridică în picioare, sala se agită, aplaudă...

Ce] care nu vorbise pînă atunci, tinerelul smead, se trezeşte primul. „Staţi, măi tovarăşi, staţi, că nu sîntem la spectacol!" „Ba la spectacol, mama lui! iese al lui Ivan în faţă, uite mie-mi vine să şi joc" – şi-şi plezneşte buricele deştelor. „Măi tovarăşi, se ridică vocea tinerelului, staţi, staţi să cercetăm ! "

„Ce să mai cercetăm ? sare a lui Ivan, mai săriră şi alţii. 'Mnealui, autoritatea, ne-a îndemnat să curăţăm. Cu limba – şi scoate limba afară. C-aşa a zis, totul, nimic să nu mai rămîie..."

Ce-a mai fost, Ruse Şomîrlie nu mai ştie. Cînd a-jnnse-n prag, dete glas neveste-sii „Femeie, fă, femeie, auzi tu? Taie pe moţata, că-n seara asta mă-nbăt!"

NÎCULAF.

Casa de pomostit şi de cătat la şcoală. Cu asta, mă-nmuiasem, vorba ălui bătrîn: „bă, niciodată din cioară n-a ieşit cuc, da să mai ciutei, aşa că, asta el* Şi oricum, mai aveam ceva de stat cu burta pe carte cum mă tot pisa tuşa Goarna prin gard: „c-aşa făcu şi văr-to Ionică ş-uite, ajunse ditamai şef contabilu. cu geantă sub braţ şi cu imiseu la prispă; tu ce, te făcu mă-ta mai prost ?“

Nici de treabă nu mă plîngeam ; îmi frîngea ăl bătrîn oasele, dar peste noapte m-aruncam în fînul din podul grajdului şi mă trezeam dimineaţa om întreg. Altul miera focul, cu astea, cu buboaiele 1 Că d-ale dracului, oi fi fost eu mai breaz, îmi înfloriseră tam nisam pe faţă, mutîndu-mi pe rînd fălcile, că stăm pe bătătură ca leuzele să-mi treacă sorocul.

Maia, care ne lua ia toţi urma şi privirea, ba şi suflarea inimii dac-ar fi putut, îmi zise cînd apărură •. „lasă-te, maică, dimineaţa după casă, ia după aia moţul c-o aşchie, da' să-l iei repede, repede, cu abur cu tot, şi dă-te, maică, pe faţă, că cu mîna ţi le ia !”... „Da[1] pute, maie“, sucii eu nasul. „Pute, maică, pute, da' trece!“...

O vreme, am răbdat. Umblam năuc prin curte ferit de ochii de pe drum. Cînd nu mai putui şi vremea cătatului la facultate venise, uite, treceau oamenii cu zeama de corcoduşi la cazanul lui Zorete, n-avusei încotro, m-am dat după casă. Mă uitai dacă Gherghiniţa avea perdeaua

trasă şi făcui aşa cum mă învăţase Pru- noaica.

O vedeam după colţ cum vîntura fasolea. Ţinea căpistelea deasupra capului şi căta încet, încet, împotriveala vîntului.

Işi juca apoi mărunt braţele, iar de termina mina, începea să bată mătănii, cînd mai lungi, cînd mai scurte, după bobii rătăciţi pe care-i aduna cu grijă într-un găvan vechi de pe vremea cînd ţineam vacă. .

îmi amintii că treaba asta o făceam eu şi frati-meu după legea curţii şi-a satului. Ce rămînea de la vîn- turat era partea noastră, a copiilor. Cîteva traişti bune pe care le schimbam, strachină cu strachină, pe mere şl pere, că buiau toamna merarii de la munte cu căruţele lor cu coviltir şi cu cîini legaţi din scurt lîngă roţile din spate. „Meere şi peere, neamule!” Noi ieşeam făloşi pe La porţi şi ne tocmeam marfa în văzul şi ştiutul părinţilor, nu peascunselea, cum făceam cu cotolanii de porumb, şterpeliţi printre crăpăturile pătulului niciodată bine astupate.

N-avusei încotro, ieşii cum eram după casă, că mă strigă ăla bătrînul la pomostit, cu vorba aia care-mi pica mereu ca o greaţă : „ce bă, ai dat de greu, te băgaşi ca şarlele la umbră?” Cînd trecui pe lîngă bunică-mea, se opri, rămase cu căpistelea deasupra capului şi mă cercetă pe îndelete, ca la urmă, mulţumită, să-mi zică : „făcuşi treabă bună, maică, cu mîna o să ţi le ia, ş-apoi poartă noroc !”

Soarele sta în vîrful murilor dinspre Ruse Şomîrlie. Al bătrîn picase de la oi să mai pomostim ceva pînă cădea zăduful zilei, ca spre seară să-şi ia picerile la spinare să nu scape mulsul.

Ridicasem de cîţiva ani casa asta, dar tot fără uşi şi geamuri rămăsese, că n-avurăm ce. Prea repede ne luase timpul la rost, başca mama care ne purta pe la uşile spitalelor. Da' de pomostit, o pomostirăm bine, că- ram pînă ne speteam. Eu în faţă, ăl bătrîn în spate, împingîndu-mă cu targa şi muşcîndu-mă cu vorba : „bă, şi d-

o fi s-ajungi domn, mai mare mîndreţea să te repezi colea vara cu cocoana după tine, să vă trageţi su- fletu la răcoarea pămîntului! Da' papuci, bă, papucii să. nu-i uiţi, că eu aşa ceva n-am în bătătură!”

Spre gurgumel mă poticnii, dar îmi găsii repede e-chilibrul. „Aşa, aşa, nu mă scăpă bătrînul din spate ! Şi cum spusei, dacă vezi şi vezi că nu le dai înainte cu glagoria, la igzamen de, să-i chemi, bă, să-ţi vază vîna şi precist te bagă ei. Au ş-acolo pămînt de-ntors, fîntîni. de sleit, că oameni or fi, nu ?! Hi, hi, hi!...”

Mă deşălase sub povara tărgii, trăgeam însă ca un bivol îndîrjit de vorbele ăstuia „ei, lasă, lasă că ţi-arăt eu ţie ; tată mi-oi fi, da' te pun eu să-ţi ridici pălăria în faţa mea, de departe, să te vadă toată uliţa!”. Şi-odată, gîndul mi se frînse.

— Niculae, săriţi, uite-l pe Niculae ! striga de la poartă Prunoaica, bătrîna, ca apucată. Săriţi, a venit Niculae !

Am sărit; ăl bătrîn pe potecă, eu, de-a dreptul, prin gogonelele din bătătură, lunecînd printre rînduri, înfier-bîntat de veste. Chiar aşa, să fi venit Niculae ?

Plecase-acum patru ani, ba nu, cinci în toamna asta,, în ziua cînd am dărîmat casa. Şi-uite cît a mai trăit, nu-mi venea mie să cred, cu toate că Maia spunea că şerpii de casă trăiesc mult, cît două sau chiar mai multe case. Pe el îl moştenisem, tot Prunoaica zice, de la so- cru-său, Niculae ; căci atunci îşi făcuse şarpele culcuş, sub prispă, şi n-a plecat nici cînd pragul era lovit de zăpoare. Intra adine în pămînt sau o lua în sus pe perete, cine ştie ! Şi de trecea primejdia şi se zbicea bătătura ne pomeneam cu el, ca vitele curţii care trag seara acasă. îl botezaseră Niculae şi-aşa i-a rămas numele, că unde mai pui pe bunicul tot Niculae l-a chemat, iar pe taică-meu – care o moşteni – la fel.

De la noi şarpele a plecat, cum spunem, în ziua cînd am dărîmat casa aia veche. Cum au început topoarele să lovească la tălpicii casei, a scos somnoros capul, l-a înălţat spre prispă, răsucindu-l de cîteva ori, parcă a

mirare, adică ce e, bă, cu voi, ce vă găsi ? Nemulţumit se vede de tăcerea noastră, s-a deşirat cît era' le lung, şi era lung, cam cît o codirişte bună de bici, luînd-o fîş, fîş la vale, cu orătăniile curţii după el, orînduite de-o parte şi de alta de parcă i-ar fi dat onorul.

11 văzusem de multe ori pe Niculae, dar niciodată nu mi s-a părut atît de trist şi de opărit la suflet 1 Cînd era zăduful mare, ieşea la troc, molatec, netrezit de-a binelea şi bea apă cu bobocii. Işi încălzea o vreme burta la soare şi iar fîş, fîş, nebăgat de nimeni în seamă, intra sub prispa casei.

Ba Prunoaica spune că odată l-ar fi văzut chiar ea cu ochii ei la vacă, iar asta întorsese capul şi-l lingea ca pe viţel. N-o fi văzut toanta că e Niculae, ori îi plăcea, vezi bine, cum o sugea ăsta ?

Cînd a plecat din curte ne-am ţinut toţi după el, pas cu pas în urma funiei ce-o lăsase în praful drumului amestecat cu paie şi fîn.

Să vedem unde intră, peste ce casă dă norocul, c-aşa se zice, şi vorba era veche, casa cu şarpe e norocoasă, de foc şi alte belele e ferită neam de neamul ălora de-or stăpîni-o. Da’ nu cumva să intri în păcat şi să te atingi de el ! Ca să-l goneşti era nebunie curată !

N-o păţise Veta lui Gheorghe Pîrloagă ? Rău, rău o păţise, că unii şi-acum zic că de-aici i se trase. Fierbea săpunul jos, în curte, şi cînd dete să-şi mai vadă copilul, că-l lăsase singur pe prispă cu strachina de lapte dinainte, găsi şarpele cuibărit în poala ăstuia şi cu capul în strachină. Copilul îl tot mîngîia şi de-o văzu pe mă-sa prinse glas : „puiu, mamă, puiu !“ Veta sări ca arsă, puse copilul în copaie şi c-o furcă scoase şarpele din bătătură, făcîndu-l una cu colbul drumului.

Noaptea se porni ca din senin un vînt necunoscut şi, cum se făcu, o scînteie de la focul unde făcuse săpunul – ea se jură mai încoace că-l stinsese bine, bine cu cinci căldări de apă – le pustii alergătura de-o viaţă. Se zvîrcolea văpaia în curte ca-ntr-un cazan uriaş, dar nici o scînteie, nici una, nu sări la vecini, şi se tot minunară ăştia cum le-a ferit Dumnezeu acareturile !

„Şarpele, bă, le feri, că vezi bine el se mîniase numa pe Veta lui Pîrloagă !“

Trecu văpaia şi curtea rămase golaşă, golaşă. Gheorghe Pîrloagă sta prostit ziulica toată şi nu ştia cum s-o-nceapă şi cu ce s-o-nceapă ! Unde nu găsi răspunsul, or, aşa să se răcorească, bănuiră unii, tîrnui într-o zi pe Veta, icnind ca apucaţii : „ce-avuseşi, fa, cu el, că nu-ţi ceruse lingură la masă şi nici să doarmă noaptea la ţîţa ta ?” şi dă-i şi dă-i pînă amorţi, în vreme ce asta se ruga : „bate-mă, omoară-mă, dar nu-mi lua zilele că-mi rămîn copilaşii pe drumuri!” Că se puise precum căţelele, şase avea, nu degeaba Pîrloagă o tot tăbăra cu vorba : „mai pune, fa, oblonul, unde aranghelii mă-sii o s-ajungem ?”

Din bătaia asta rămase cam proastă, ori se făcea, că nu trecu mult şi-ncepu să ţină posturile şi uşa bisericii mai ceva ca babele.

Atunci se zvoni alta, că nu de la şarpe rămăsese cu \ atra goală şi că de sus o lovise, că făcuse cică moarte de om nevinovat „da pă cine omorî, bă, că nu văzurăm“, se întrebau unele pe la porţi.

Păi un aşa om să dea cuivaş cu toporu-n cap ?! Atunci ? Cică-şi făcea singură felu ; lepăda de la o vreme singură copiii, de gura lui bărbată-său. De-i venea ceasu, văruia, lipea prispa, îşi spăla şi-şi primenea copiii, apoi scotea fusu de unde-l avea ascuns. Intra în odaie, trăgea perdelele şi-şi făcea felu sub icoană şi cu candela aprinsă. Plrloagă n-o ştia, n-avea cum, Veta prindea momentul cînd asta era dus şi chiar de se potrivea, a doua zi era pe picere, trăgînd rînd la praşilă cu el.

Acu, cînd Nicolae o cîrmi spre potecă, unii săriră bătînd drumul cu tălpile încinse, cumva să-i aţie calea „la Balşoi Ţîcnitu, bă, ia uitaţi-vă”. Vecin cu noi pe parte de uliţă; un călifar cît plopul lui Beaşcă, ferit de-o vreme de mai tot satul. „Nţ, se grăbiră alţii să le ia vorba din gură, cu ochii pe şarpe. N-are ce căta la ăsta c-a spurcat casa de cînd e şăf p_e la G.A.C.-eu. Nu Nicolae îi trebuie lui, ştim noi ce, şi-o să vină vremea aia, mama lui de călifar.”

Să-i fi înţeles Niculae, că o coti uşor pe podeţ, îndreptîndu-se în văzul tuturor spre poarta lui Ilie Cotircă, pînă mai ast-toamnă miliţian în partea aialaltă a raionului. Băiat din satul nostru, sărac şi cuminte, singurul care se alesese bun din ai lui Bibu Cotîrcă. Ăştia semnaseră primii în sat cererile la G.A.C., dar tot ei plecară primii care încotro cînd au dat de greu. Ilie venise sergent din armată şi nici nu-i trecuse bine semnul chipiului de pe frunte cînd veniră după el de la raion Şi-l puseră miliţian în alt sat. Dar n-a durat mult. Cică, aşa zice satul, şliu eu de-o fi fost chiar aşa, i-ar fi adunat odată primul raionului, unul de-I chema Bălanu, alb după nume, da' negru-n cerul gurii şi le-ar fi spus

aşa şi pe dincolo, să strîngă şurubul, să poarte mănuşi numai la sărbători legale, că lupta de clasă e ascuţită la maximum, că ei, ţăranii, aşa şi pe dincolo.

„Raportez, s-ar fi ridicat Ilie – şi ăialalţi încremeniseră cu bărbile în piept – raportez că şi ei sînt oameni !” A doua zi l-au lăsat la vatră pe Ilie Cotîrcă. „Nu la vatră, bă, cum ziseră ăştia din sat, nu cu răutate, ci aşa, cu milă şi o oarecare nepăsare, nu la vatră, ci la prispă îl lăsară ! “

Ilie, ca un făcut, nu se mai dezlipea de prispă; îşi muta scaunul după umbră şi toată ziulica ţinea drumul cu ochii, cătînd departe, numai el ştie unde. O fi aşteptînd pe cineva şi dincotro ? Altfel, prin sat nu mai ieşea şi nici cu oamenii nu se mai amesteca. Tocmai el, Ilie Cotîrcă, dus cu fala peste cinci sate că şuieră ca mierloiul din solz de peşte şi staroste de căluş altul ca el nu e !

Mai încoace, veniră să-l întoarcă-n grad şi drepturi, dar nu-i primi în curte şi le zise peste poartă să caute alţii, că el atît, alte drumuri îl aşteaptă. Şi se potrivi, săracul ! Muri pe primăvară de oftică, alţii nu, că i s-a pus pe inimă ce făcuse, dar mai ales ce văzuse. Cine ştie?

Dar uite că şarpele il ocoli şi pe el.

Se lipi de arşiţa drumului şi, parcă a lehamite că ne duce cîrd în spate, cătă încet dar sigur spre marginea satului. L-am dus din urmă ca pe-o vacă la păscut pînă hăt, la groapa lui Mucea, şi văzînd că ieşisem binişor din sat ne-am întors la rosturile noastre. în poartă, cu barişul la ochi, Prunoaica se tînguia : „Plecă, maică, Ni- culae 1 S-a duuus sporul din căpistelea noastră!“...

Că acu, cum se făcuse, tot ea să dea vestea c-a venit Niculae. Şi p-ăsta ce-l apucase adică? I se strepeziseră dinţii prin străini, ori simţise c-am ridicat casă şi-l aşteaptă prispă nouă ?

Aşa gîndeam cind mă rostogolisem după gurgumel

cu vrejurile după mine. Cind colo, ce văzurăm ? Un şarpe negru, mocirlos, cu ţeasta teşită, ieşit pesemne din papura lui Mîcîcă, vecinul de peste drum. Că doar ce-o adusese din balta Şovăitelor. Prostiţi la arătare, ăla bătrînul n-o iertă, o înţepă iar cu vorba ce i-o ţinea drept jîjău : „Nu-ţi spui eu, leagă-ţi, femeie, ochelarii!” Era şi ăsta un adevăr, de mult ar fi fost cazul, ba tata i-i şi tocmise la tîrg, dar baba, nu şi nu ! Se ferea de ei ca dracu de tămîie, nu cumva să zică satul că seamănă cu una, Zdroanca, nărăvită la lucruri necurate.

P-ăsta adus din baltă în snopii de papură ai lui Mîcîcă îl ciuguliră orătăniile de la fîntîna moşului, solz cu solz, numai coada n-o dovediră. Şi-asta mişcă pînă soarele se dete de-adura dincolo de coama satului. Că nici azi nu ştiu ce legătură să fie între soare şi coada şarpelui; p-aialaltă, dacă învîrţi şarpele pe deasupra capului se porneşte vîntul din senin, o încercasem singur pe cînd eram cu oile în Rudărie.

Intr-o vară secetoasă, că şi păsările cerului picau cu ciocurile în ţărîna drumului, ne-a murit jumătate din oile clăţăierilor. Le luam de picioare după ce le tăiam urechile, înşirîndu-le pe-o şfoară să le vadă stăpînii toamna semnele, şi le aruncam în fîntîni. Multe şi dese dar şi ele sterpe, cu gurile negre, căscate spre cer. Într-una din astea a omorît tata un şarpe mare şi gras, cu capul cam cît măciuca bîtei ce-o purta Lie Puienaru pe cînd făcea cîrd cu ăl bătrîn. Era băgat mai bine de trei sferturi în hoitul fîntînii şi cu capul morfolea borhotul unei oi ce doar o aruncasem. Dintr-o izbitură de topor, în două l-a făcut taică-meu iar eu, pînă seara, sărind pe burduful oilor, i-am tot învîrtit coada pe deasupra

capului, doar doar s-o porni firicel de vînt. Da' nimic. Şi tare ar mai fi avut nevoie cîmpul, săracul, de-o boare, ca se prăpădea cu zile !

Şi-aşa cu Niculae. M-am întors la pomostit, minat din spate de targa şi limba ascuţită a bătrînului, că-i simţeam în ceafă împunsătura, „mînă, bă, mînă, că uite, pică soarele, şi-am lăsat snaga oamenilor p-un suflet străin. Dracu, ol mă puse să umblu cu tine prin şcoli! Ia fă-mi tu socoteala, un rînd de ţoale, două oi şi-o mie de lei pe an ; avere, bă, avere ! N-o dădeam la străini, rămînea în curte ş-ajungeai şi tu om, pe cînd aşa, ai la noi să mîncăm nimic !”

Nici nu ştiu cînd m-am tras în finul din podul grajdului. Parcă prin vis l-am simţit pe ăl bătrîn căutîndu-mi mina : „uite, bă, şapte poli, e tot ce am, i-ai şi fă-te domn !”

M-am sculat la ultimul cîntat al cocoşilor, că pînă la gară, la Uşica, era de mers. Mai prinsei odată curtea-n ochi şi trecui spre poartă. Cînd s-o deschid – aia bătrînă.

Mă îmbrăţişă puţină, stîngace, şi mai mult îmi împinse în mînă o legăturică, oftînd în urma mea:

„Niculae maică, Niculae!'[1]

Peste cîteva ceasuri eram în tren ; cu cei şapte poli de la taică-meu să mă fac domn şi cu legăturica de la Prunoaica. O desfăcui cînd mă răzbi foamea. Două pitişoare, mere şi busuioc sfinţit de la candelă.

SUMAR

Moartea fîntînii 5
Săporul..... . . .
Frate-de-pămînt . . . 19
Pîrjoiul..... . . . 33
Strigarea 41
Bănuţu..... . . . 50
Pricopsitii 59
Nea Bulete 68
Bubă la inimă 77
Căpăstrul 86
Crucea lui Mozăceanu 91
Ancheta 102
Niculae..... . . . 109

Lector : MIRCEA CIOBANU
Tehnoredactor : CONSTANŢA VULCANESCU

ApSrut : 1983. Bun de tipar : 27.XII.1902 Coli tlpo : 7,5

Tiparul executat sub comanda 5747 la
întreprinderea Poligrafica Galaţi
B-dul George Coşbuc nr. 223 A
Republica Socialista România

Prin Vasile Rusescu, Brăila-şi împlineşte cîntecul fîntînilor. Cîmpie răsărită, soare asfinţit, salcîmi şi Fata morgana nu se pot închipui fără dulcea, melancolica legănare a cocostîrcilor de lemn, a miraculoaselor adunări de viaţă şi legende. Vasile Rusescu cufundă o ciutură în dedesubtul Bărăganului şi o scoate plină de inima bucuriei. Cum altminteri să afirmi că stăm înaintea unui autentic talent de prozator ?

Ffinuş Neagu